

**T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**HAZIRLAYAN
UĞUR ÇELİK**

**AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ULUSLARARASI GÜVENLİK YAKLAŞIMINDA
KOSOVA'DAKİ EULEX MİSYONU**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
Doç.Dr. Rafet ÇEVİKBAŞ**

KIRIKKALE / 2013

KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

(Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Başkanlığı'na)

Üniversitemiz öğrencisi Uğur ÇELİK tarafından hazırlanan “Avrupa Birliği'nin Uluslararası Güvenlik Yaklaşımında Kosova'daki EULEX Misyonu” adlı tezi 07.01.2013 günü toplanan jürimiz tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

Arz ederiz. 07./01/2013

Jüri Başkanı

Doç. Dr. Rafet ÇEVİKBAŞ

Üye

Yrd. Doç. Dr. Celalettin GÜNGÖR

Üye

Yrd. Doç. Dr. Recep YÜCEL

ÖZET

Soğuk Savaş sonrası döneme kadar varlığını sürdüren iki kutuplu dünyada, Avrupa Birliği'nin güvenliği konusunda NATO tek unsur olarak yer almaktadır. 1990'larla birlikte oluşan yeni dönemde gerek dünyada gerekse Avrupa Birliği'nde güvenlik algısı değişmiş ve Avrupa Birliği de kendi Güvenlik ve Savunma Politikasını (AGSP) geliştirme gereği duymuştur. Yeni güvenlik algısı, geleneksel tanımı korumakla birlikte ilgi alanlarını çevre, ekonomik istikrar, refah seviyesi ve temel insan hak ve özgürlükleri olarak genişletmiştir. Avrupa Kıtası'nda konvansiyonel bir savaş tehdidi ortadan kalkmakla birlikte, bölgesel ölçekte etnik çatışmalar, nükleer silahların yayılması, göç ve uluslararası suçlar gibi tehditler yeni güvenlik kaygıları olmuştur.

AGSP sürecinin hızlı gelişimi Kosova krizi sonrasına rastlamaktadır. 2003 yılına gelindiğinde ise bu oluşum, Avrupa Kıtası dışındaki kriz bölgelerine müdahale edebilen etkili bir askerî ve sivil güç olmuştur.

Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası altında kurulmuş ve faaliyet gösteren en büyük sivil misyon olma özelliğine sahip olan, AB Kosova Hukukun Üstünlüğü Misyonu (EULEX) bu kapsamda incelenmesi gereken dikkate değer bir örnektir.

Anahtar Kelimeler: Yumuşak güç, uluslararası güvenlik, Avrupa Birliği, EULEX Kosova

ABSTRACT

In existence until after the Cold War period in the bi-polar world, NATO is as a single element about the security of the European Union. In the new period which began with the 1990s, the perception of safety has changed in the European Union and in the world and also European Union has felt the need to develop their own Security and Defence Policy (ESDP). The new security concept while maintaining the traditional definition expanded the area of interest as the environment, economic stability, welfare and the basic human rights and freedoms. With the extinction of threat of a conventional war in the European continent, the new threats such as regional scale ethnic conflicts, nuclear proliferation, migration and international crime those have become the center of security concerns.

The rapid development of the ESDP process coincided after the Kosovo crisis. When it comes to 2003, this formation became an effective military and civilian power which may intervene to crisis areas in the outside of the European Continent.

Established and operating in under the Common Security and Defence Policy, the largest civilian mission which has the distinction of being, the EU Rule of Law Mission in Kosovo (EULEX) is a remarkable example that in this context should be examined.

Key Words: Soft power, international security, European Union, EULEX Kosovo

KİŞİSEL KABUL

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “Avrupa Birliği’nin Uluslararası Güvenlik Yaklaşımında Kosova’daki EULEX Misyonu ” adlı çalışmamı, ilmi ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazdığımı ve faydalandığım eserlerin bibliyografyada gösterdiklerimden ibaret olduğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu şeref ve haysiyetimle doğrularım. 07.01.2013

Uğur ÇELİK

İÇİNDEKİLER

SINAV TUTANAĞI.....	ii
ÖZET.....	iii
KİŞİSEL KABUL	v
İÇİNDEKİLER	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA GÜVENLİK VE SAVUNMA POLİTİKASI'NIN (AGSP)

OLUŞUM SÜRECİ

1.1. Kavramsal Çerçeve	6
1.1.1. Güvenlik Kavramı	6
1.1.2. Yumuşak Güç Kavramı.....	10
1.1.3. Sert Güç Kavramı.....	11
1.1.4. Uluslararası Sistem Etkileşimleri.....	12
1.1.5. Uluslararası Sistemde Güç Dengesi ve Kuramlar.....	13
1.1.6. Avrupa Birliği Komşuluk Politikaları.....	17
1.2. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın Oluşum Süreci.....	19
1.2.1. Avrupa Birliği	20
1.2.2. Soğuk Savaş Dönemi Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası Süreci...22	
1.2.2.1. Avrupa Savunma Topluluğu ve Pleven Planı	23
1.2.2.2. Batı Avrupa Birliği.....	25
1.2.2.3. Avrupa Siyasi İşbirliği Kapsamında Güvenlik ve Savunma Politikası Oluşturma Girişimi	28
1.2.2.3.1. Fouchet Planları	29
1.2.2.3.2. Davignon Raporu	31
1.2.2.3.3. Kopenhag Raporu.....	32
1.2.2.3.4. Londra Raporu	32

1.2.2.3.5. Genscher-Colombo Planı ve Solomn Deklerasyonu.....	33
1.2.3. Soğuk Savaş Sonrası Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Süreci.....	35
1.2.3.1. Maastricht Antlaşması Kapsamında Gelişmeler	37
1.2.3.2. Amsterdam Anlaşması Işığında Gelişmeler.....	39
1.2.3.3. Maastricht ve Amsterdam Anlaşması ile Getirilen Yenilikler	41
1.2.3.4. Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği.....	42
1.2.4. 11 Eylül Sonrası Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası Süreci ve AGSP'nin Derinleşmesi	44
1.2.4.1. Saint Malo Bildirisi	45
1.2.4.2. Köln AB Konseyi.....	46
1.2.4.3. Helsinki AB Konseyi	47
1.2.4.4. Feira AB Konseyi.....	49
1.2.4.5. Nice AB Konseyi	49
1.2.4.6. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) Kapsamında İcra Edilen Diğer Uygulamalar	50
1.2.4.7. Lizbon Antlaşması ile Geline Son Durum	51
1.2.4.8. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın Karar Alma Mekanizması ve Kurumsal Yapısı.....	54

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ MİSYONLARININ NİTELİĞİ VE TRANSATLANTİK İLİŞKİLERE ETKİLERİ

2.1. AB Misyonlarının Niteliği ve NATO Unsurlarından Ayrımı.....	56
2.1.1. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası Operasyonları.....	57
2.1.1.1. AB Polis Misyonu (Bosna-Hersek).....	59
2.1.1.2. Concordia Harekâtı (Makedonya).....	61
2.1.1.3. Proxima Polis Misyonu (Makedonya)	62
2.1.1.4. Artemis Harekâtı	63
2.1.1.5. Kinshasa Polis Misyonu	64
2.1.1.6. EUJUST Themis Hukukun Üstünlüğü Misyonu (Gürcistan)	64
2.1.1.7. EUFOR Althea Harekâtı (Bosna-Hersek).....	65

2.1.1.8. EUJUST Lex (Irak)	66
2.2. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın Transatlantik İlişkilere Etkileri ...	69
2.3. Transatlantik İlişkilerin NATO-AB İlişkilerine Etkileri.....	74
2.4. Türkiye – AB İlişkilerine Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasının Etkileri	75

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EULEX MİSYONU VE TÜRKİYE

3.1. EULEX'i Doğuran Tarihsel Süreç	78
3.1.1. Kosova'nın Tarihi ve Kosova Sorunu	78
3.1.2. Yugoslavya'nın Dağılma Süreci ve Kosova	83
3.1.3. Dayton Antlaşması ve Kosova Sorunu.....	85
3.1.4. Kosova Sorunu ve NATO Harekâtı	86
3.1.5. BM Kosova için Geçici Yönetim Birimi (UNMIK) ve Kosova'nın Bağımsızlık İlanı	89
3.2. EULEX'in Doğuşu.....	91
3.2.1. Eulex Misyonu	96
3.2.2. Eulex Misyonu'nun Görevleri.....	96
3.2.3. Eulex Misyonu'nun Faaliyetleri.....	99
3.3. EULEX Misyonu ve Türkiye	106
3.3.1. EULEX Misyonu'nun Hukuki Değerlendirilmesi	108
3.3.2. EULEX Misyonu'nun Siyasi Değerlendirilmesi.....	110
3.3.3. EULEX Misyonu'nun Sosyokültürel Değerlendirilmesi	113
3.3.4. EULEX Misyonu'nun Ekonomik Değerlendirilmesi.....	115

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EULEX MİSYONU UYGULAMASI İLE İLGİLİ SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

4.1. EULEX Misyonu Uygulamasına İlişkin Hukuki Sorunlar	119
---	-----

4.2.	EULEX Misyonu Uygulamasına İlişkin Siyasi Sorunlar.....	121
4.3.	EULEX Misyonu Uygulamasına İlişkin Sosyokültürel Sorunlar	122
4.4.	EULEX Misyonu Uygulamasına İlişkin Ekonomik Sorunlar.....	123
4.5.	Çözüm Önerileri.....	124
	SONUÇ.....	126
	KAYNAKLAR	130
	ÖZGEÇMİŞ.....	143

ŞEKİLLER LİSTESİ

ŞEKİL-1: ÜÇ SÜTUNLU YAPI	37
ŞEKİL-2: BALKANLAR SİYASİ HARİTASI.....	79
ŞEKİL-3: YUGOSLAVYA FEDERE HALK CUMHURİYETİ.....	80
ŞEKİL-4: KOSOVA SİYASİ HARİTASI.....	91
ŞEKİL-5: EULEX'İN OLUŞUMUNUN HUKUKSAL DAYANAKLARI.....	92
ŞEKİL-6: EULEX KOSOVA MİSYONUNUN ÖRGÜT ŞEMASI	95
ŞEKİL-7: EULEX POLİS MİSYON GÖREV YERLERİ VE KADROLARI	99
ŞEKİL-8: MMA AKIŞ ŞEMASI.....	102
ŞEKİL-9: KOSOVA'DA GÖREV YAPAN KURUMLARDAN HALKIN MEMNUNİYET DERECESİ.....	123

TABLÖLÄR LİSTESİ

TABLO-1: ORTAK DIŞ VE GÜVENLİK POLİTİKASI BAKIMINDAN ANTLAŞMALAR.....	42
TABLO-2: AGSP TAMAMLANAN FAALİYETLER	58
TABLO-3: AGSP ASKERİ OPERASYONLAR VE SİVİL MİSYONLAR.....	59
TABLO-4: TAMAMLANAN MİSYONLAR.....	67
TABLO-5: SÜREN MİSYONLAR.....	68
TABLO-6: EULEX MİSYONLARININ 2010/2011 YILI DURUMU.....	101

KISALTMALAR

AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AGSP	: Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası
AGSK	: Avrupa Güvenlik Savunma Kimliği
AKÇT	: Avrupa Kömür Çelik Topluluğu
ASİ	: Avrupa Siyasi İşbirliği
AST	: Avrupa Savunma Topluluğu
ATS	: Avrupa Tek Senedi
BAB	: Batı Avrupa Birliği
BiO	: Barış için Ortaklık
BiH	: Bosna-Hersek
CIVCOM	: Sivil Kriz Yönetim Komitesi
CFSP	: Common Foreign and Security Policy (Ortak Dış ve Güvenlik Politikası)
ECLO	: Avrupa Komisyonu İrtibat Bürosu
ESDP	: European Security Defence Policy (Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası)
EUPM	: AB Polis Misyonu
ICO	: Uluslararası Sivil Bürosu
IOM	: Uluslararası Göç Organizasyonu
KFOR	: Kosova Gücü
ODGP	: Ortak Dış Güvenlik Politikası
OSCE	: Organization for Security and Cooperation in Europe (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı)
UÇK	: Kosova Kurtuluş Ordusu
UN	: Birleşmiş Milletler
UNMIK	: BM Kosova Geçici Yönetimi
UPEM	: Uluslararası Polis Eğitim Merkezi

GİRİŞ

Uzun zaman kendi içinde savaşıyan Avrupa devletleri, en önemli kayıplarını geçtiğimiz yüzyıl içerisinde gerçekleşen Birinci ve İkinci Dünya savaşlarında vermiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi ile birlikte Avrupa'nın yeniden ayağa kaldırılması ihtiyacı doğmuş, bu yeni dönemde işbirliği ve ortak hareket etme gereği ortaya çıkmıştır. 1990'lı yıllara kadar iktisadi bütünleşme yolunda önemli adımlar atılan Batı Avrupa'da, Soğuk Savaş döneminin kapanması ile birlikte bu bütünleşmenin bütün Avrupa'ya yayılması hedeflenmiştir. Yeni Avrupa'nın ekonomik bütünleşme süreci devam ederken, dış politika ve güvenlik konularında da ortak bir tutum benimsenmesi temel hedefler arasına konulmuştur. Yeni binyılla birlikte güvenlik algılamaları ve güvenlik tehditleri geleneksel anlayışın dışında değerlendirilmeye başlanmış, gerek NATO gerekse Avrupa Birliği'nin tehdit algılamaları ile güvenliğin sağlanmasına yönelik kuramlar ve uygulamalar köklü değişiklikler geçirmiştir. Buna bağlı olarak daimi güvenliğin tesisi konusundaki uygulamalar sonucunda Avrupa Birliği'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası ve Atlantik ötesi (Transatlantik) ilişkiler öne çıkan kavramlar arasında yerini almıştır.

Bu çalışmada, Soğuk Savaş sonrasında, Avrupa'da güvenliğin nasıl tesis edilmeye çalışıldığı, bu kapsamda yapılan faaliyetler ve gelinen son durum hakkındaki inceleme sonuçları sunulacaktır. Sovyetler Birliği'nin dağılması ile birlikte başlayan yeni dönemde bölgede yaşanan çatışmalar ve bu çatışmalara müdahil olan uluslararası örgütler ve bu örgütlerin Avrupa Birliği kurumları ile olan ilişkileri ve ortaya çıkan sorunların tespit edilmesi bu çalışmanın amaçları arasında bulunmaktadır. Avrupa Birliği'nin yapısını oluşturan ve antik Yunan tapınağına benzetilen yapının ikinci sütununda yer alan Ortak Dış ve Güvenlik Politikası ve bunun ayrılmaz bir parçası olan Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği, Avrupa'nın siyasal birliğinin önemli bir adımını ve belirleyici unsurunu oluşturmaktadır. Bu konudaki arayışlar Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler, Batı Avrupa Birliği, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı gibi kurumlar arasındaki uzlaşma çabalarını da içermektedir.

1990'lı yıllarla birlikte yaşanan politik çalkantılar, uluslararası ilişkiler bilim dalına dair bilinen realist ve neorealist kuramların tekrar gözden geçirilmesine yahut eski yaklaşımların yeniden gündeme yerleşmesine yol açmıştır. Yeni dönemde, demokrasi, çoğulculuk, insan hakları ve güvenlik konularının tüm Avrupa'ya ve dünya halklarına hâkim olması için yeni söylemler geliştirilmiştir. BAB'ın 19 Haziran 1992 tarihinde Petersburg'da düzenlenen Konsey Toplantısında örgütün görev alanı belirlenmiş olup, almış oldukları kararlar "Petersburg Görevleri" olarak anılmaktadır. Petersburg Görevleri, insani yardım, kurtarma, tahliye operasyonları, barışı koruma ve askerî kuvvetlerin de kullanılabilceği kriz yönetimi gibi konuları kapsamaktadır. İsveç ve Finlandiya gibi üye devletler, Petersburg Görevlerini AB güvenlik kimliğinin temel unsuru olması konusundaki ısrarlı tutumları, AB'nin ortak savunma politikası geliştirme çabalarına bir ölçüde engel teşkil etmiştir.

Soğuk Savaş sonrasında küresel ölçekte ortaya çıkan güç dengeleri ile birlikte, bölgesel ölçekteki güç dengelerindeki önemli değişiklikler, küresel politikalar ile birlikte yeni bir boyut kazanmış ve ulusal güvenlik bakışı yerini çok-tarafılık, karşılıklı bağımlılık ve karşılıklı işbirliği anlayışına bırakmıştır. Böylece, rejim güvenliği ve toprak bütünlüğünün korunması endişeleri giderilerek, serbest piyasa modelinin yaygınlaştırılması, uluslararası ekonomik sistemin korunması ve güçlendirilmesini ön plana çıkaran bir güvenlik anlayışı benimsenmiştir. Bu kapsamda uluslararası örgütlerin dönüşümü ve güvenlik tehditlerinin yeniden tanımlanması süreci içine girilmiştir.

AB, güvenlik örgütü olarak birtakım misyonlar yürütmektedir ve bu misyonların çoğunluğu NATO'dan farklı olarak ağırlıklı olarak sivil karakter taşımaktadır. Bu itibarla özellikle Kosova Misyonu, Avrupa Birliği'nin önemli büyüklükte sivil misyon icra ettiği, incelenmesi gereken dikkate değer bir örnektir. AB bu yapıdaki misyonları kullanarak "Ortak Dış ve Güvenlik Politikası"nı geliştirme ve aynı zamanda askerî yeteneklerini de artırma çabası içerisinde. 2007 Lizbon (Reform) Antlaşmasına kadar ciddi bir yasal dayanağı bulunmayan ve ancak Başkanlık Raporları ile devam ettirilen süreç, Lizbon Antlaşması ile birlikte AGSP'nin kurumsal bir yapıya kavuşturulması ile sonuçlanmıştır.

AB, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası ve onun bütünleyici bir parçası olarak AGSP ile krizlere müdahale edebilecek nitelikte askerî ve sivil yetenekler kazanmakla birlikte, AB'nin ortak güvenliği NATO'nun sorumluluğunda kalmaya devam etmektedir. Bu durum bize, AB ile NATO'nun birbirlerini tamamlayıcı nitelikte işlevler üstlendiğini bir nevi yük paylaşımı durumunda bulduklarını göstermektedir. AB değişen tehdit algısıyla beraber, AGSP ile birlikte, transatlantik unsurlarla ve ABD ile daha dengeli bir ilişki kurmayı hedeflemektedir. Batı Avrupa Birliği'nin kullanımına açık olan NATO yeteneklerinin, NATO'nun 1999 Washington Zirvesi Sonuç Bildirisi ile AB'nin kullanımına da açılması bu kapsamda somut bir örnek olarak verilebilir. Dahası, “transatlantik bağı koruma” düşüncesinin devam ettiği algısına da ulaşılabilir. AB ile ABD arasında mevcut ekonomik ve finansal bağların güçlülüğü her ikisini de birbirlerine rakip olmaktan yahut birbirlerini dengeleyici bir nitelikte bulunmaktan uzak tutmaktadır. Nitekim bunun en önemli göstergesi, NATO tarafından başlatılan askerî operasyonlardan ikisinin daha sonra AB tarafından devralınmasıdır.

Uluslararası güvenlik anlayışı 21. yüzyıl ile birlikte büyük bir değişim göstermiş ve askerî faaliyetlerinin kapsamı genişletilerek siyasi, ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmeler de güvenlik faaliyetlerin ilgi alanına dâhil edilmiştir. Günümüzde, Avrupa Birliğine yönelik olarak doğrudan bir tehdit söz konusu değildir. Bununla birlikte 21. yüzyılda küresel terörizm tehlikesi ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan yeni durum ve tehditler ışığında AGSP, sınırların korunmasına dayalı geleneksel savunma anlayışın bırakarak, sınır ötesi menfaatlerin korunması ve olası tehditleri yerinde çözümlenme ilkesine dayalı bir stratejik güvenlik konseptine yönelmiş ve AB güvenlik anlayışında, “kolektif savunmanın yerini “kriz yönetim harekâtı” almıştır.

Yapılan son araştırmalar, Avrupa Birliği vatandaşlarının AGSP'ye yaklaşımının olumlu olduğunu göstermektedir. Bu konuda Eurobarometer tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre, her 10 AB vatandaşından 7'sinin ortak bir dış politika benimsenmesini desteklediğini göstermektedir. Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu olumlu bir yaklaşım içerisindedir. Söz konusu destek oranı Slovakya'da % 82, Almanya, Slovenya ve Yunanistan'da ise % 79'lara kadar çıkmaktadır. Buna karşın bu oran, İngiltere'de % 49, Portekiz'de %51 ve Birliğin en küçük üyesi konumunda bulunan Malta'da ise %54 dolaylarında bir halk desteği mevcuttur (Eurobarometer,

2010:35-39). Aynı araştırma sonuçlarına göre, Avrupa Birliği'nin Ortak Savunma ve Güvenlik Politikası benimsemesini destekleyenlerin oranı bütün Avrupa genelinde % 75'lik bir halk desteğine sahip görünmektedir. Bu sonuçlar analiz edildiğinde, Slovakya %91, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi %89, Belçika ve Çek Cumhuriyeti %87 ve Slovenya'da %86lık bir destek oranına sahip olduğu görülmektedir. Buna karşın komşuları ile görece daha az problem yaşayan üye devletlerde (İngiltere, İsveç, Portekiz ve Malta vb.) destek oranının daha düşük olduğu gözlenmektedir.

Bu çalışmanın amacı, "Kosova'da icra edilen Avrupa Birliği Hukukun Üstünlüğü Misyonu (EULEX) kapsamında, AB'nin [Ortak Dış ve Güvenlik Politikaları] çerçevesinde geliştirdiği yumuşak güç uygulamalarının uluslararası güvenliğe ve transatlantik ilişkilere etkilerinin ortaya konmasıdır.

Bu çalışmanın önemli hedeflerinden birisi de EULEX Misyonu örneğini, bir vaka analizi olarak ele almak ve AB'nin savunma ve güvenlik politikasını uluslararası güvenlik yaklaşımı kapsamında değerlendirmek, bu yaklaşımın gelecekte alabileceği şekil ortaya koymak ve uluslararası güvenlik sistemine olası etkilerini incelemektir.

Bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde güvenlik ve savunma politikaları konusundaki kavramsal çerçeveden ve güvenlik kuramlarından bahsedilmekte ve ayrıca, Avrupa Birliği oluşum süreci "Ortak Dış ve Güvenlik Savunma Politikası'nın oluşturulması açısından değerlendirilmektedir. Ağırlıklı olarak ekonomik bütünlüğünü henüz tamamlamış olan Avrupa Birliği'nin esas kuruluş amacı olan siyasi bütünlük ayağı henüz istedikleri düzeye ulaşamamıştır. Bu kapsamda, üye devletlerin ortak bir dış güvenlik ve savunma politikası oluşturma çabaları da soğuk savaş döneminin sona ermesine kadar herhangi bir sonuç vermemiştir. Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile geleneksel güvenlik tanımı olan sınırların savunulması artık yerini yeni dönem güvenlik anlayışına bırakmak durumunda kalmıştır. Bu yeni güvenlik anlayışı içerisinde, insan hakları, toplumsal refahın artırılması, demokratikleşme ve çevre sorunları gibi konular yer almaya başlamıştır.

Bu kapsamda, 1992 Maastricht Antlaşması ile Topluluğun Savunma Politikası konusundaki gelişmeler ve Maastricht Anlaşması ile alınan kararların yetersizliğinin

anlaşılması sonucunda, 2007 Lizbon (Reform) Antlaşması'na kadar geçen süreçte yayımlanmış aşağıda maddeler hâlinde belirtilen bildirimler ve alınan Konsey Kararları incelenecektir.

- i. Saint-Malo bildirisi (1998),
- ii. Köln AB Konseyi (1999),
- iii. Helsinki AB Konseyi (1999),
- iv. Feira AB Konseyi (2000),
- v. Nice AB Konseyi (2000).

İkinci bölüm, Avrupa Birliği Misyonlarının Niteliği ve Transatlantik İlişkilere Etkileri olarak adlandırılmıştır. Bu bölüm içerisinde AB misyonlarının niteliği ve gerçekleştirilen AGSP harekâtları hakkında bilgi verilerek, NATO'nun AGSP'ye bakışı ve transatlantik ilişkiler ele alınmıştır. Bu bölümde, Türkiye-AB ilişkilerine AGSP'nin etkileri konusu da değerlendirilmiştir.

Üçüncü bölümde ise, EULEX ve Türkiye ilişkileri kapsamında, Yugoslavya'nın dağılması ile Kosova'dan gelen tarihsel sürece değinilecektir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 1244 numaralı kararı doğrultusunda kurulan EULEX Misyonu, AB'nin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası kapsamında oluşturulan sivil özellikli bir misyonu olup, EULEX'in görev ve faaliyet alanları bu bölümde değerlendirmiştir.

Dördüncü bölümde ise, EULEX Misyonu uygulamasının hukuki, siyasi, sosyokültürel ve ekonomik yönden sorunları ve çözüm önerilerine dokunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA GÜVENLİK VE SAVUNMA POLİTİKASI'NIN (AGSP) OLUŞUM SÜRECİ

1.1. Kavramsal Çerçeve

Uluslararası ilişkiler disiplinine her geçen gün yeni bir kavram ve tanımlama eklenmektedir. Bu yönü ile güncel ve dinamik bir yapıya sahip olan bu disiplin, uluslararası ilişkiler alanında çalışacak olanların, dağarcıklarını güncel tutmaları konusunda onları zorlayan bir yapıya da sahiptir. Çalışmada güvenlik ve savunma politikası alanına hâkim olan sınırlı sayıda kavram ve kurama yer verilmekle yetinilecektir.

1.1.1. Güvenlik Kavramı

Uluslararası İlişkiler disiplinde “Güvenlik” kavramı üzerinde uzlaşmaya varılmış bir tanımlama mevcut değildir. Buna bağlı olarak da uluslararası ilişkiler kuramlarının güvenlik tanımları da farklılıklar arz etmektedir. Uluslararası İlişkiler Bilim Dalında “güvenlik”, bir devletin muhtemel saldırılardan korunma ve olası tehditlerden uzak olma durumunu ifade etmektedir. Güvenlik, toplumsal düzen içerisinde yasal işleyişin kesintiye uğramadan sürdürülebildiği ve bireylerin korkusuzca yaşayabilmesi hâli olarak da tanımlanabilen bir kavramdır.

Buzan, güvenliği belirsiz bir kavram olarak nitelendirerek 1980 öncesindeki kavrama ilişkin literatür eksikliğine gönderme yapmıştır. Ayrıca, güvenliğin iyi tanımlanmamış bir kavram olduğunu vurgulayarak beş olası saptama yapmaktadır. Birincisi, kavramın zorluğu, ikincisi, güvenlik ve güç kavramlarının açık bir şekilde

örtüşmeleri, üçüncüsü, realist olmayanların güvenlik konularına ilgi göstermemiş olmaları, dördüncüsü, güvenlik alanında çalışan akademisyenlerin teknoloji ve politikadaki yeni yönelimleri takip etmekle çok meşgul olmaları ve beşincisi ise, politikacıların “ulusal güvenlik” kavramının muğlaklığını kendileri için işe yarar bulmalarıdır (Buzan,1991:3-11). Güvenlik endişesini ortaya çıkaran tehditler toplumların kültürel yapıları ve buldukları coğrafyaya göre farklılık göstermektedir.

Güvenlik kavramının açıklanabilmesi için başlıca iki temel yaklaşım hâkimdir. Bunlar, “barış” ve “güç” yaklaşımlarıdır. Güç yaklaşımını realist düşüncenin temsilcileri tercih ederken, barış yaklaşımını idealist düşüncenin temsilcileri tercih etmektedirler. Realist yaklaşımı benimseyenler güvenlik kavramını gücün bir türevi olarak kabul etmektedirler. Bu yaklaşıma göre gücü elinde bulduran oyuncu, gücü kullanmak suretiyle icra ettiği faaliyetlerde güvenliği sağlayabilecektir. Buna karşın idealist yaklaşımı benimseyenler, güvenlik kavramını barışın bir parçası olarak kabul etmekte ve sonsuz barışın sağlanabilmesini güvenliğin gerçekleştirilmesi olarak görmektedirler. Buzan’a göre, tam anlamıyla gelişmiş bir güvenlik kavramı, barış ve güç kavramlarının marjinal değerleri arasında bir noktada yer almaktadır (Türker, 2007:2-5). İşte bu nedenle güvenlik kavramının net bir tanımının yapılabilmesi için bazı soruların cevaplandırılması gerekmektedir.

İlk soru “*Neyin daha güvenli hâle getirilmesidir*”. Konu biraz daha irdelendiğinde, “*Kimin ya da neyin güvenliği?*” sorusu ile karşılaşmaktadır. Burada söz konusu olan uluslararası sistemin güvenliği mi yoksa ulus devlet yahut Batı Kültürü’nün güvenliği midir? Güvenli hâle getirilmesi gereken olgu belirlendikten sonra ikinci soru olarak bu olgunun güvenliğini tehdit eden unsurların neler olduğunun belirlenmesidir. Bu yapıldıktan sonra, güvenliğin kim tarafından ve hangi yöntemler kullanılarak sağlandığı konuları önem kazanmaktadır. Güvenliği tehdit altında olan, bir ulus mudur? Yoksa hayati öneme haiz çevrenin korunması mıdır? Yahut belirli bir grup ya da dinin baskısı altında ezilen bireyler midir? Bu baskı rakiplerden gelen iktisadi bir baskı olabileceği gibi karşıt gruplardan gelen ideolojik bir baskı da olabilmektedir.

Güvenlik konusundaki düşünce sistematığının uygarlık tarihine paralel bir gelişim içinde olduğu görülmektedir. İlk yazılı barış anlaşması olan Kadeş Antlaşması

(M.Ö.1283), Mısır ile Hitit Krallığı arasında imzalanan ve sınır güvenliğini de kapsayan bir saldırmazlık anlaşmasıdır. Roma İmparatorluğu döneminde, vatandaşların dışındaki unsurlar güvenliğe bir tehdit olarak algılanmıştır. Bu dönemde güvenlik kavramının dayandığı esaslar, merkeze bağlı yaygın sistemin sürekliliği, tüm diğer aktörlerin bu sistem içerisine dâhil edilmesi, güçlü bir ordu ile sistemin desteklenmesi ve hukuk kuralları ile iç düzenlemelerin yapılması biçimindedir. Bu yapı Roma Barışı olarak ifade edilmiştir (Dedeoğlu,2008:31).

Sivil toplum kavramı ilk kez Antik Yunan'da Aristo'nun ünlü eseri Politika' da kullanmıştır. Aristo'ya göre devlet- birey ilişkisinde, insan ancak polis yurttaşı olması halinde varlık ve değer kazanma şansını elde etmiş olurdu ve polis sınırları içinde yabancı ya da köle olarak bulunmak siyasal toplumun karar mekanizmaları içinde yer alma hakkı vermezdi. Yani Aristo'nun siyasal felsefesinde sivil toplumun ön koşulu, devlet aygıtı üzerinde bağımsız ve özgür bireylerin söz sahibi olması yatmaktadır. (http://www.sosyalhizmetuzmani.org/stk_devlet.htm erişim tar.05.01.2013)

Bununla birlikte bu alandaki asıl büyük değişim, Rönesans döneminde güvenlik konusuna kafa yoran düşünce adamlarının ortaya çıkması ile birlikte yaşanmıştır. Bu dönemde öne çıkan isimler Niccolo Machiavelli ve Thomas Hobbes'dur. Machiavelli, *Prins* adlı eserinde kuvvetli bir devletin iyi bir orduya ihtiyacı olduğunu belirterek, İtalya şehir devletlerinin güvenliklerini, çoğu yabancı olan paralı askerler vasıtasıyla sağladığını, bu uygulamanın faydasız ve tehlikeli olduğunu iddia ederek, vatandaşlardan kurulu bir ulusal ordunun çok daha etkili ve güvenilir olacağını belirtir. (Machiavelli, 2008:10-12).

Thomas Hobbes ise güvenliği devletin temel amacı olarak tanımlamaktadır. Hobbes, devletlerin, özgürlüğü ve egemenliği seven bireyler tarafından oluşturulduğunu belirterek, bireylerin daha mutlu ve güvenli bir yaşam sürebilmek adına kendi özgürlüklerini kısıtladıklarını ve bir takım yetkilerini devlete (Leviathan) devrettiklerini belirtmektedir. Hobbes, "*Kılıcın zoru olmadıkça ahitler sözlerden ibarettir ve insanı güvence altına almaya yetmez*" diyerek bireylerin güvenliğinin doğal hukuk yoluyla sağlanamayacağını belirterek, kibir, öç alma gibi doğal duyguların ancak caydırıcı bir gücün varlığı ile engellenebileceğini vurgulamaktadır (Hobbes, 1985:189).

Güvenlik konusunda dünya üzerindeki tüm devletlerin siyasetleri bir şekilde birbirlerini az veya çok şekilde etkilemektedir. Marshall Mc Luhan'ın 1960'ların başında 'Medyayı Anlamak' adlı eserinde kullandığı 'küresel köy' deyimini, son 25 yıldır politik ve ekonomik olayların anlatımında anahtar kelime olarak kullanılmaktadır (Ayhan,2008:134). Küresellik, kapalı alanlar nosyonunun aldatici olması anlamında, uzun bir süreden beri bir dünya toplumu içerisinde yaşayan ülke ya da grupların kendisini diğerlerine kapatamadığı ve etkilendiği bir süreç olarak değerlendirilmektedir. (Beck,2009:172)

Geleneksel güvenlik anlayışı 11 Eylül 2001 saldırıları ile birlikte değişmiş ve bu konuda farklı bir yaklaşım benimsenmiştir. Esas itibarıyla güvenlik, bir güvensizlik ortamının varlığından hareketle ortaya çıkmış bir kavram değildir. Gerçek anlamda mutlak güvenli bir ortamın tesisi günümüzdeki olası tehditler sıralandığında mümkün görünmemektedir. Bununla birlikte mevcut güvenliğe yönelik tehditlerin varlığı güvenlik problemini ortaya çıkaran unsurlar olmaktadır.

Günümüz yazarlarının güvenlik kavramının tanımlanmasının zorluklarını yaşadıkları tartışılmaz bir gerçektir. Çağdaş uluslararası ilişkiler uzmanları güvenlik kavramını, uluslararası sistemin, bölgelerin, devletin, toplumun ve bireylerin güvenliği açısından muhtelif değerlendirmelere tabi tutmuşlardır. Ole Weaver güvenliği, devlet düzeyindeki tehdidin ancak egemenliğe yönelebileceğini oysa toplum açısından güvenliğe yönelik tehdidin toplumun kimliğine yöneldiğini belirtmektedir (Weaver, 1993:15-35). Buna karşın Kolodziej, güvenlik politikasını, uluslararası sistemin bütün yapısını etkilemek amacıyla devletlerce izlenen bir politika alanı olduğunu ileri sürmüştür (Kolodziej, 1992:12). İngiliz yazar Strange ise güvenliği bireylerin güvenliği noktasında ele almış ve temiz su kaynaklarına erişim, yetersiz beslenme, salgın hastalıklar, sakatlık ve işsizlik gibi yönlerin önemine dikkat çekmek istemiştir (Strange, 1988:40-55). Özellikle belirtmek gerekir ki, Buzan, uluslararası sistemin güvenliği ile bireysel güvenliğin birbirinden ayrılması gerektiğini savunmuş ve birey güvenliğini, toplumsal güvenliğin içerisinde değerlendirmiştir.

1.1.2. Yumuşak Güç Kavramı

Bilinen yaygın tanımıyla güç, isteklerini gerçekleştirebilmek için diğerleri üzerinde baskı kurabilme yeteneğidir. Yumuşak güç kuramı 1990'ların başında Prof.Dr.Joseph Nye tarafından geliştirilmiştir. Yumuşak güç kuramına göre diğerlerinin davranışları üzerinde etkili olabilmek için başlıca üç yöntem kullanılmaktadır. Bunlar, zor yoluyla korkutma (*sticks-sopa*), ödüllendirme (*carrots-havuç*) ve kendi yanına çekmektir. Sonuncu yöntem havuç-sopa politikasından daha az maliyetli olacaktır (<http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=newsarchive&sid=aS0aumUfVIyM>).

Günümüz dünya politiğinde ülkeler, kendi isteklerini diğer devletlere dayatmaktan ziyade, onların bu istekleri kolayca kabul edebilecekleri farklı araçlar kullanmaktadırlar. Bu araçlar kimi zaman diğerlerinin imrenerek baktıkları kendi değerleri, kimi zaman zenginlik ve ülkelerinin refah seviyesi olabilmektedir. Bu bağlamda, askerî ve ekonomik silahları kullanarak diğer devletleri değiştirmeye çalışmak yerine onları kendi arzularımız etrafında gönüllü ve istekli olarak toplamak daha kolay bir hâle gelmiştir (Harvard International Review,Summer 2009 <http://hir.harvard.edu/index.php?page=article&id=1905&p=1> erş.tar. 06.02.2012).

Yumuşak Güç kavramı soğuk savaşın sona ermesiyle birlikte uluslararası ilişkiler alanında sıkça konuşulmaya başlayan bir kavram olmuştur. Örneğin, 2007 yılında gerçekleştirilen 17'nci Komünist Parti Kongresinde yumuşak güç kavramı hakkında konuşan Çin Devlet Başkanı Hu Jintao, Çin'in yumuşak güç yeteneğini artırması gerektiğine vurgu yapmıştır. Dönemin ABD Savunma Bakanı Robert Gates tarafından aynı kapsamda yapılan bir konuşmada, Amerika'nın yumuşak güç yeteneğini, "diplomasi, stratejik iletişim, yabancı asistan, sivil hareketler, ekonominin yeniden yapılandırılması ve geliştirilmesi" yollarından faydalanmak suretiyle ulusal güvenliğin sivil enstrümanlarının etkin bir kullanımının sağlanması gerektiğini belirtmiştir (http://www.docstoc.com/docs/6416883/Soft_power erş.tar. 21/02/2011).

Yumuşak güç yalnızca tek bir ülkenin sahip olabileceği bir yetenek değildir. Her devletin, hedef devlete karşı uygulayabileceği bir yaptırım türü mutlaka bulunmaktadır. Bir devletin yumuşak gücü temelde üç kaynak üzerine oturtulmuştur: Birincisi, bir

devletin diğeri tarafından çekici bulunan kültürü, ikincisi, politik ve siyasi değeri, sonuncusu ise o devletin uluslararası hukuka saygılı ve yüksek ahlaki değere haiz bir dış politikaya sahip olmasıdır. Yumuşak güç politikasının uygulanması kimilerine göre istediklerimizi başkalarına kabul ettirmenin üçüncü bir yoludur. Yumuşak gücü diğeri karşı göstermenin bir yolu da sayısal değerlerden faydalanmaktır. Örneğin, askerî varlıklarının büyüklüğü, nüfusun büyüklüğü ve gayrisafi yurtiçi hasıla gibi değerlerdir. Yumuşak güç politikasının başarısı, neoliberal uluslararası kuramlar ve küreselleşmenin yükselmesine bağlı olarak bir devletin uluslararası toplumdaki ününün büyüklüğü ile doğru orantılı olduğu da söylenebilir.

Bununla birlikte yumuşak güç her türlü uluslararası sorunun çözümü için başvurulabilecek tek geçerli yol olmamıştır. Nitekim El-Kaide tarafından desteklenen Afganistan'daki Taliban Hükümetine karşı yürütülen mücadelede yumuşak güç yeterli bir çözüm yolu olmamıştır.

1.1.3. Sert Güç Kavramı

Uluslararası ilişkilerin belirgin hukuk kuralları ve bunları yaptırımla destekleyecek merkezi bir otoritesi olmadığından, her devlet kendi varlığını sürdürmek ve küresel sistemde kendine yer edinmek için güvenlik ve güç arayışları içerisine girmektedir. Joseph Nye'e göre güç hava durumu gibidir; yani herkesin hakkında konuştuğu ancak çok az insanın işleyiş mantığını anladığı bir kavramdır. Morgenthau, gücü; hem bir ilişki türü, hem uluslar arası politikanın en temel amacı hem de amacın gerçekleştirilmesi için bir araç olarak tanımlamıştır. Holsti ise bir ülkenin sahip olduğu imkân ve hareket kabiliyetini ödül, ceza, ikna ve zorlama gibi yöntemler kullanarak karşı tarafın davranışlarını kendi çıkarları doğrultusunda değiştirebilmesi olarak kullanmıştır. Bir ülkenin dünya siyasetinde istediği sonuçlara; onun değerlerine hayran olan, onu örnek alan, refah seviyesine ve fırsatlarına özenen ülkelerin kendisini izlemesiyle ulaşacağı yumuşak güç, zorbalık yerine iş birliğini ve iknayı esas alırken; sert güç (hard power) askeri müdahaleyi, baskı ve dayatmayı içermektedir. (Aydoğan) http://politikadergisi.com/sites/default/files/guc_kavrami_ve_kamu_diplomasisi_-_bekir_aydogan-pdf.pdf erş.tar.10.09.2012

Yumuşak güç politikası sürdürmenin aslında sert güç politikasından daha zor bir durum olduğunu söylemek mümkündür. Zira bölgesel anlamda bir yumuşak güç öncelikle iç ve dış politikada bir uyum gerektirmekte, tutarlı dış ilişkiler ve insan haklarını temel alan bir yaklaşım zorunluluğu getirmektedir. Bu nedenle değişime açık yumuşak bir güçte siyaset yapmak her daim daha zor olmaktadır (Dedeoğlu,2009) <http://www.stargazete.com/gazete/yazar/beril-dedeoglu/soft-power-turkiye-212131.htm>, eriş.tar. 22/02/2011).

ABD'nin bütün teknolojik üstünlük ve sahip olduğu askerî imkânları dikkate alındığında tipik bir hegemon devlet olarak sert güç özellikleri taşıdığını söylemek yanlış olmayacaktır. Buna karşın AB daha yumuşak nitelikleri ile Ian Manners'ın saptamasıyla sivil gücü sembolize etmektedir (Müftüler-Baç, 2006:11).

1.1.4. Uluslararası Sistem Etkileşimleri

Doğa bilimlerin gelişmesiyle, doğadaki etkileşimin belli kurallar çerçevesinde olduğu ve birbirleriyle etkileşim içinde geliştikleri ortaya konulmuştur. Bu tür kurallar çerçevesinde oluşan etkileşiminin bütünü sistemi oluşturmaktadır. Doğada bu tür sistemler mikro düzeyde olduğu gibi, makro düzeyde de oluşmaktadır. Var olan doğal olaylar kendi içinde bir sistem oluşturmakla birlikte, alt sistem olarak bir üst sistemin unsurunu oluşturmaktadır. Doğa ortamında bu tür bağlantıların varlığı bilimsel denemelere tabi tutulmakla ispatlanmakta ve ispatlandığı ölçüde kurama dönüşmektedir.

Doğa olaylarında olduğu gibi, toplumsal olaylarda da karşılıklı etkileşim söz konusudur. Bilim adamları doğa bilimlerinde olduğu gibi, toplum bilimlerinde de toplumsal olaylar arasında karşılıklı etkileşimleri yorumlayabilecek kuramlar geliştirmektedirler. Toplumsal bilimlerde sistem tanımlaması konusunda çeşitli yaklaşımlar vardır. McClelland, sistemi, gözlemci tarafından algılanabilen, içindeki öğelerinin dış dünyadan ayrıldığı ve tanımlanabilir sınırlar içinde etkileştiği bir bütün olarak açıklamaktadır. Kaplan'ın sistem kavramına getirdiği tanıma göre, sistem, birbiriyle bağımlı değişkenler bütünüdür. Değişkenleri dış dünyadan ayıran benzer davranışsal düzen, iç bağımlılığı göstermektedir. Rosecrance'a göre, bir sistem düzenleyici girişimlerden, bozucu girişimlerden ve çevresel kısıtlamalardan meydana

gelmektedir. Düzenleyici girişimler var olan sistemi bozucu etkiler sonucu ortaya çıkabilecek değişikliklerden korumaktadır. Bertalanffy'e göre evren, sistemlerden oluşan hiyerarşik bir düzendir. Bu düzen atom çekirdeğinden atoma, atomdan moleküle, hücrelere, organizmalara ve organizmalardan örgütlere doğru bir sıra izlemektedir (Bertalanffy,1968:27).

Bununla birlikte doğa bilimlerinin araştırma yöntemlerine bağlı kalınarak toplumsal bilimlerde kuramların üretilmesi için birçok engel bulunmaktadır. Toplum bilimlerinde, doğa bilimlerinden farklı olarak deney imkânı bulunmamaktadır. Buna karşın, toplum bilimciler ağırlıklı olarak yaşanmış tarihi olaylardan hareketle, genellemelerde bulunmak suretiyle bir sonuca varmaktadırlar. Toplumbilimciler uygarlık tarihini bir laboratuvar malzemesi olarak görmekte ve kullanmaktadırlar. Toplumsal etkileşimlere açıklık getirmenin, doğa olaylarındaki etkileşimlerin açıklanmasına oranla oluşturduğu başka bir eksiklik, etkileşimde bulunan aktörlerin belirlenmesindeki zorluktur. Bu eksiklik bütün toplum bilimlerinde aynı boyutta değildir. Bu bakımdan, uluslararası ilişkiler çok karmaşık aktörlerin yer aldığı bir alan değildir. Bu kolaylık, uluslararası ilişkiler alanındaki etkileşimleri açıklayan kuramların geliştirilmesine daha fazla olanak tanımaktadır. Söz konusu sistem kuramları, uluslararası ilişkiler aktörleri arasında etkileşimleri içeren sistemleri açıklamaya yöneliktir. Uluslararası sistem kavramı, kuramlar yoluyla davranış şekillerini ortaya koymak ve bir çerçeve oluşturmak imkânını sağlamaktadır (Kaplan, 1968:381-400).

Uluslararası sistemin iki temel ögesi olan ilişki ve bütünlük içerisinde devletler bulunmaktadır. Devletler, güç, statü, etki, sosyal ve ekonomik gelişim gibi hedefler dolayısıyla birbirleriyle etkileşim içindedir (Rosecrance, 1963:210).

1.1.5. Uluslararası Sistemde Güç Dengesi ve Kuramlar

Uluslararası sorunların anlaşılması ve çözüm yollarının araştırılması için dünya politikalarına etki eden kuramların bilinmesi ve çözüm için bu kuramlardan faydalanılması gereklidir. Dünya politikasına hâkim olan kuramlardan realizm, liberalizm ve dünya sistemi kuramları aşağıda incelenmiştir.

Realizme göre devletlerin temel hedefi ekonomik ve askerî güce sahip olma arzusu ile hareket etmeleridir. Kurama göre devletler kuvvet politikaları ve güç mücadeleleri kapsamında değerlendirilmelidir. Bu bağlamda realist kuramların güç dengesi ve çıkar optimizasyonu ile ilişkili olduğu söylenebilir. Realist kuramların başlıca savunucuları Hans Morgenthau, Thucydides, Machiavelli ve Thomas Hobbes'tur. Morgenthau'ya göre "uluslararası politikanın, tek tek ulusların çıkarlarını zorunlu olarak güçlülük derecelerine göre göz önüne alındığı sürekli bir kuvvet kavgası" olduğu kabul edilmelidir (Caşın,2007:68). Bu bağlamda günümüz transatlantik ilişkiler incelendiğinde, ABD'nin güvenliğinin ancak Avrupa'da kurulabilecek güç dengesi ile sağlanabileceği aksi hâlde çıkar bölgelerindeki çatışmaların kaçınılmaz olduğu sonucuna varılabilir.

Morgenthau'ya göre devletlerin kuvvete başvurmasının her zaman mümkün olduğu bir dünyada yaşanmaktadır ve barış ancak güçler dengelendiğinde kazanma düşüncesi olmaksızın sağlanabilecektir (Önder, 1987:176). Realist politikaya göre güç dengesi bir tarafın üstün gelmesinin önüne geçmektedir. Bu nedenle dünya politikası çıkarlar dengesi gözetilerek yapılan diplomasi ile şekillendirilmeye çalışılmaktadır. Realistlere göre savaş kaçınılmazdır ve barış ancak savaşa hazır olmakla sağlanabilir. Bu görüşü savunanlara göre devletin bekası için önceliği askerî güvenlik ve stratejik sorunlar almakta, ekonomik ve sosyal sorunlar ise ardından gelmektedir.

İnsan, doğası gereği sahip olduğu yaratıcı potansiyelle birlikte var olan yıkıcı potansiyel nedeniyle çelişkili bir durumdadır. Yaşanan bu çelişkiden ortaya korku ve güvenlik kaygıları çıkmaktadır. Buna karşın güvenliğin sağlanması ise ancak güce sahip olmakla başarılabilir bir olgudur. Bu kapsamda gücün uluslararası ilişkilerde temel bir kavram olarak araç hâline geldiği görülmektedir. Sonuç olarak, uluslararası hukukun etik olarak varlığını sürdürdüğü kavramsal olarak kabul edilse bile, onu etik davranmaya zorlayacak yaptırım ancak güçle sağlanabilmektedir ki bu güç de son derece zayıf kalmaktadır. Bu nedenle Morgenthau'ya göre uluslararası sistem etik değerlerden bağımsız olarak ele alınmalı ve öyle çözümlenmeye çalışılmalıdır (Çaman, 2007:40).

Realist kuramda, devletin devamlılığını sağlamak için çabalamak esastır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra hız kazanan realist politikaya karşı getirilen eleştiriler sonucunda yaşanan görüş ayrılıklarından neorealist akım ortaya çıkmıştır. Bu yeni yaklaşım dünyanın nasıl olması gerektiği ile değil, mevcut durumun nasıl okunması gerektiğiyle ilgilenmiştir. Neorealist akımın yapısal temellerini atan Kenneth Waltz, 1979 yılında yayımladığı “*Theory of International Relations*”da devletin iç politikadaki tutumu ile dış politikadaki tutumunun farklı olmasının normal karşılanması gerektiği, zira devletlerin birbirleriyle olan etkileşimini daha ziyade kazanç ve güç merkezlerinin dengelenmesi üzerine kurduklarını savunmaktadır. Waltz’a göre uluslararası ilişkilerde belirleyici olan anarşidir çünkü uluslararası sistem hiyerarşik bir yapıya sahip değildir (Caşın, 2007:74). Bu bağlamda Waltz’a göre klasik realizm uluslararası sistemdeki düzensizlikleri açıklama noktasında yetersiz kalmaktadır (Çaman, 2007:41).

Uluslararası ilişkiler bilimindeki realist paradigmanın, bu disiplinin kuramsal gelişimini temelden etkilediğini söylemek mümkündür. Esas itibarıyla ikincil kaynaklar tarafından neorealist akımın kurucusu olarak Kenneth Waltz kabul edilse de, neorealist (*Münih Ekolü*) kavram uluslararası ilişkiler disiplininde ilk kez 1977 Gottfried-Karl Kindermann tarafından kullanılmıştır (Çaman, 2007:42). Neorealist kuramı yeni bir kuram olarak ele almaktan ziyade onu realist paradigmanın açmazlarını kapatmaya çalışan bir tamamlayıcı unsur olarak kabul etmek daha yerinde olacaktır.

Liberalizm, I. Dünya Savaşı'nın bitmesiyle birlikte dünyada varlığına ihtiyaç duyulan ve özlenen barış ve güvenliğin kurularak savaşın yıkıcı gücünün önüne geçmek isteğinden kaynaklanmıştır. Liberalizm özünde bir iyimserlik barındırmakta ve bu yönüyle de realizmden ayrılmaktadır. Liberal kurama göre uluslararası sistem güvenlik konularının yanı sıra refah, gelişmişlik, çevre, insan hakları gibi konularla da ilgilenmektedir. Liberalizm, devleti merkez alan realist kuramın aksine daha çok insan merkezlidir. Liberalizmin savunucularından sayılan Kant’a göre, devletler ebedi barışa ulaşmak için ekonomik ve siyasal olarak işbirliği hâlinde olmalıdırlar (Caşın, 2007:75). Liberalizmin kuram temellerini Sokrates, Democritus, Lucretius, Adam Smith, John Locke, Montesquieu, John Stuart Mill, J.J.Rousseau, E.Kant, F.Voltaire, J.M.Keynes, Alexis de Tocqueville, Frierich von Hayet, John Dewey gibi düşünürlerin söylemlerinde bulmak mümkündür. İsmi sayılan bu liberal düşünce adamları, liberalizmin ekonomik,

toplumsal ve siyasal safhalarındaki temel ilkelerinin belirlenmesinde çalışmalarıyla önemli katkılarda bulunmuşlardır (Caşın, 2007:80).

Liberalizmin yukarıda isimleri sayılan önde gelen düşünürlerinden Adam Smith insanın çıkarları peşinde koşarak toplumsal çıkarı artırdığı, doğal düzenin en özgür düzen olduğu, devletin iç ve dış güvenlik görevleri dışında hiçbir şeye karışmaması gerektiğini savunmuştur. Bentham'a göre devletin amacı, bireysel çıkarı artırmak olduğu ve bu bağlamda özgürlük olmadan faydanın sağlanamayacağı, fayda olmadan ise ekonomik özgürlüğün ve mülkiyetin olamayacağı, nihayetinde mülkiyetin özgürce kullanılmadığı bir toplumda mutluluktan bahsedilemeyecektir. Mill ise devleti ve ahlaki hazzın belirlediğini, en önemli hazzın ise özgürlük olduğunu ve devletin temel görevinin özgürlüğü arttırması gerektiğini savunmuştur. Bu düşünürlerden Tocqueville, demokrasi ve liberalizmi özdeşleştirerek bunlardan birinin eksikliğini diğerini işlemez kılacağını söylemiştir (Caşın, 2007:880-885).

Liberal düşüncenin temelleri bireycilik üzerine kurulmuş olup, farklı ve eşsiz kimliğe sahip bireylerin hedeflerini özgürce gerçekleştirebilecekleri uyumlu bir toplum yaratmayı hedeflemektedir. Liberalizm'deki özgürlük kavramı din, inanç, ifade, seyahat, mülkiyet, girişimcilik vb. temel alanlardaki özgürlüklerin güvence altına alınmasını "anayasacılık" ve "kuvvetler ayrılığı" gibi çoğulcu demokrasiyi esas kabul eden bir siyasal sistemdir.

Bu kapsamda devlet otoritesi ile anayasal güvenceye bağlanmış birey, çıkarları çatıştığında, bireyler devletin otoritesine uymamayı seçebilmektedirler. Duverger'e göre geleneklere bağlı bir Katolik için, kilisenin oluşturduğu topluluk içerisinde egemen olan Papa'dır ve inanmış Katolikler, devletin buyruklarına karşıt da olsa, Papa'nın buyruklarını izlemeye devam etmektedir. Aynı şekilde, bir sendikacı açısından, sendikanın aldığı grev kararı, hükümetin aldığı kararlardan daha üstündür (Uygun,2003: 250-284).

Neoliberalizm ise II. Dünya Savaşı sonrasında uluslararası ilişkiler biliminde yaşanan evrimin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Neorealizm uluslararası ilişkilerdeki anahtar oyuncunun devletler olduğunu kabul etmekle birlikte uluslararası örgütlerin ve

devletdışı aktörlerin de önemine dikkat çekmektedir. Neoliberal anlayışın Wilson'un idealizm anlayışının yeni bir yorumu olduğunu iddia eden yazarlar da bulunmaktadır*.

Kurama göre uluslararası kurumlar ve uluslararası hukukun barışın korunmasında etkili olması, demokratik yönetimler ve insan haklarının yaygınlaştırılması, serbest ticaret, silahların sınırlandırılması ve kolektif güvenlik anlayışı çerçevesinde uluslararası kurumların yardımıyla dünya çapında barışçı, rekabet yerine işbirliği yönelimli bir yapının oluşturulması mümkündür. Neoliberalere göre uluslararası örgütler, uluslararası hukuka uygun faaliyetler dâhilinde, barışın sağlanması ve geliştirilmesini garanti eden önemli aktörlerdendir (Caşın, 2007:88). Kuramın savunucuları arasında Robert O.Keohane ve Joseph S.Nye sayılabilir.

Dünya sistemi kuramı yaygın olarak bilinen liberalizm ve realizmin aksine daha az yaygın olan bir kuramdır. Kurama göre uluslararası ilişkiler disiplininin aktörleri devletler değil bilakis sınıflardır. Dünya politikasını şekillendiren olguların başında sınıf çatışmaları gelmektedir. Kuram bu yaklaşımı ile neo-marksizm olarak da anılmaktadır. Kurama göre gücün üstünlüğü egemen devletlerden değil uluslararası kapitalizmden gelir. Kuramın kurucularından sayılan Wallerstein'e göre uluslararası mali sistemin düzenlenmesi, korumacı eğilimlerle mücadele etmek suretiyle liberal ticari ortamın sürekliliğinin sağlanması ve sermaye birikimi için hayati önem taşıyan siyasi ve ekonomik istikrardır. Sistemin temelini hegemon devletin varlığı teşkil etmektedir (Caşın, 2007:93).

1.1.6. Avrupa Birliği Komşuluk Politikaları

AB Komşuluk Politikaları, AB'nin genişleme süreçlerine paralel olarak değişiklik göstermektedir. AB bugüne kadar beş büyük genişleme süreci yaşamıştır:

- i. Birinci genişleme süreci: (1973) İngiltere, İrlanda ve Danimarka.
- ii. İkinci genişleme süreci: (1981) Yunanistan
- iii, Üçüncü genişleme süreci: (1986) İspanya ve Portekiz

---

* Detaylı bilgi için, bkz.Oral Sander, (2003), Siyasi Tarih, İmge Kitabevi.

- iv. Dördüncü genişleme süreci: (1995) Avusturya, İsveç ve Finlandiya.
- v. Besinci genişleme süreci: (2004) Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Slovakya, Slovenya, Estonya, Litvanya, Letonya, Kıbrıs*, Malta, (2007) Romanya, Bulgaristan.

Mayıs 2011 tarihi itibarıyla genişleme sürecine bakıldığında, AB hâlihazırda Hırvatistan, Türkiye ve İzlanda ile katılım müzakerelerini yürütmektedir. Makedonya ve Karadağ'ı ise aday ülke ilan edilmiştir. Arnavutluk, Bosna-Hersek, Sırbistan ve Kosova'yı ise potansiyel aday ülkelerdir.(<http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=109&l=1> erş.tar.08.06.2012)

Bir cazibe merkezi olarak görülen AB kuruluşundan itibaren, kendi değerlerini diğer bölgelere ihraç ederek “Avrupalılaştırma” politikası izlemektedir. Küresel ölçekte uygulamaya koyduğu politikalar bu durumun göstergesidir. AB ayrıca Maastricht Antlaşması ile Avrupa ülkelerine üyelik imkânı tanımış, Kopenhag Zirvesi'nde ise üyeliğin koşullarını ortaya koymuştur. Böylece Soğuk Savaş döneminde Sovyet uydu konumundaki yakın komşularını kendi bünyesine katmaya başlamıştır. 2004 ve 2007 yıllarında gerçekleştirilen son genişleme dalgalarıyla beraber, AB'nin genişleme politikasının doğu boyutu yakın vadede sona ermektedir. Komşuluk Politikaları, AB için birçok açıdan önem arz etmektedir. Öncelikle ekonomik alanda yapılacak reformlar sayesinde komşu bölgelerin refah düzeyleri yükselecek, bu bölgelerdeki ülkelerin AB ile ekonomik ve ticari ilişkileri artacaktır. Böylece AB ülkelerine doğu ve güneyden yapılan illegal göç hareketleri azalacaktır. Ayrıca AB bu bölgelerde ortak ekonomik alan oluşturma hedefine ulaşacaktır. Diğer yandan AB'nin yakın çevresinde demokrasi, liberalizm, insan hakları ve özgürlük gibi değerler yaygınlaşacak, böylece Avrupa siyasi sisteminin ortaçağdan günümüze kadar geçirmiş olduğu evrimin nihai şekli komşu bölgeleri etki alanına alacaktır. Son olarak Yeni Dünya Düzeni'nde belirginleşen kitle imha silahlarının yayılması, terörizm, çevresel tehdit, yasadışı insan ve uyuşturucu trafiği, kuzey-güney ayrışması, mikro milliyetçilik gibi güvenlik sorunlarına yönelik, AB'nin, Komşuluk Politikaları'na dahil olan ülkelerle işbirliğine gitmesi de söz konusu olabilecektir. (Sönmez,2010:121)

---

* Türkiye Cumhuriyeti Resmen tanımamıştır. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi olarak adlandırmaktadır.

1.2. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın Oluşum Süreci

İkinci Dünya Savaşının sona ermesi ile birlikte, Avrupa'da yüzyıllardan beridir devam eden savaş ve şiddetin sona erdirilmesi ve barış dolu bir Avrupa yaratabilmek amacıyla, Batı Avrupa devletleri arasında, Avrupa bütünleşme süreci çalışmaları başlatılmıştır. Avrupa Bütünleşme süreci doğası gereği sivil nitelik taşıyan bir süreç olagelmıştır. Bu süreç sonunda kuvvet kullanımının geride bırakıldığı bir “güvenlik toplumu^{*}” ortaya çıkmıştır (Gnesotto, 2005:37). Bu bütünleşme sürecinin ayrılmaz bir parçası olan ortak dış ve güvenlik politikası oluşturma çabaları da sürecin en başından beri Avrupa Birliği'nin bütünleşmesi yolunda işbirliği yapılabilecek en zorlu alanlardan birini oluşturmuştur. Avrupa Komisyonu'nun dış ilişkilerden sorumlu eski üyesi Patten'in “birçok sıfat ama çok az fiille ifade edilen politika” olarak tanımlanan ortak dış ve güvenlik politikası “çok sesli, ancak şefsiz bir filarmoni orkestrasına benzetilmekte, tek ses olamadığı ve ortak politika üretmediği için de sürekli eleştirilmektedir.

Bununla birlikte, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP)'nin oluşum sürecine etki eden en önemli gelişme ve belki de bardağı taşıran son damla, Kosova bunalımı olmuştur. Hukukun üstünlüğü, insan hakları ve demokrasi gibi kavramları temel nitelikleri olarak belirlemiş olan Avrupa Birliği'nin, Avrupa'nın tam ortasında apaçık yaşanan bu insanlık dramına müdahale etmekte yetersiz kalması, bu tip olaylarda üye devletlerin, birlikte hareket etme ve krizlere süratle müdahale ederek çözüm bulmak konusunda ihtiyaç duyulan araçları, AB'nin kendi imkânları ile oluşturulması öncelikli hedeflerden biri hâline getirilmiştir. Gnesotto Avrupa'nın bu çelişkisini şöyle yorumlamaktadır: “*Saraybosna'daki vahşeti dikkate almazken, Avrupa'nın günlük ekonomik hayatının her detayına ilişkin Avrupa yönergelerini arttırmak, isyan ettirici olmasa da, gülünç gözüküyordu. Başka bir ifadeyle, Balkanlar'daki çatışmalar, Avrupa'yı jeopolitikaya olan ihtiyacı yeniden keşfetmeye zorladı.*” İşte yaşanan bu talihsiz olaylar AGSP'nin gelişiminde iki temel faktörü ön plana çıkarmıştır. Birincisi, dışsal olaylar yani Avrupa'nın dışında gelişen olaylardan kaynaklanan etkenler, ikincisi ise Avrupa'nın kendi dinamiklerinden kaynaklanan faktörlerdir. Yugoslavya iç savaşı

---

* Bu terim ilk kez Karl Deutsch tarafından kullanılmıştır.

ve Balkan Krizi ile ABD’de meydana gelen güvenlik algısındaki değişiklikler dış etkenleri oluştururken, Avrupa Birliği’nin ortak para politikasını benimsemesi ve güvenilir bir Ortak Dış ve Güvenlik Politikası oluşturulmasına yönelik çalışmaları ise içsel etkenleri oluşturmaktadır. Öte yandan Kosova Krizi, “Avrupa Silahlı Kuvvetleri” fikrini ön plana çıkarmıştır. (Türker, 2007:49).

1.2.1. Avrupa Birliği

Avrupa Birliği ortak hukuku, demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü ilkelerinin üstüne bina edilmiş bir hukuk sistemidir. Bununla birlikte, tek bir Avrupa yaratma düşüncesi, kökleri Antik Yunana kadar uzanan derin ve eski bir idealdir. Ancak bu süreç asla çizgisel bir tarih olmamıştır. Demokrasinin altın çağının yaşandığı Perikles döneminde Atinalılar, Pers gelişmelerini tehdit olarak tanımlamış ve M.. 478’de Antik-Delos Deniz Birliği’ni kurarak ilk güvenlik ittifakını oluşturmuşlardır (Dedeoğlu ve Caşın, 1999: 157).

Ortaçağ boyunca Avrupa birliğinin kurulması doğrultusunda birçok fikir ortaya atılmıştır. Bu fikirler içinde ülkeler arası işbirliğini öngören örgütlenme tasarılarının yanı sıra, Avrupa’da bir siyasi birlik oluşturma amacı taşıyan girişimler de bulunmaktadır. Avrupa bütünleşme sürecinin düşünsel temelleri, Fransız hukukçu Pierre Dubois’in 1306 yılında yayımladığı “*Recuperatione Terrae Sanctae*” isimli kitabında, “Avrupa Devletler Birliği’nin kurulmasını önermiştir. Dubois, ancak bu birlik sayesinde ye ülkeler arasındaki çatışmaların önlenmesi suretiyle Avrupa’da barışın kurulabileceğine inanmaktadır (Alkan, 2005:77).

Avrupa’da bir birliğin kurulabileceği fikrine inanan düşünürlerin başında, Dante, Emeric Cruce, Duc de Sully, La Rochefoucauld, John Beller, Kardinal Alberoni, J.J.Rousseau, Immanuel Kant, Jeremy Bentham, Saint Simon, William Penn, Due de Sully, Augustin Thierry, Emile de Girardin, Victor Hugo, Count Coundenhove Kalergi, De Gasperi ve M.Briand gelmektedir (zdal ve Genç, 2005:55). Fransız yazar ve fikir adamı Victor Hugo, Avrupa Birliği konusunda “*ABD nasıl yeni bir dünyayı talandırdıysa, bir gün gelecek Avrupa Birleşik Devletleri de eski dünyayı ssleyecektir. İster benimsensin, ister reddedilsin. Birlik fikri, hiç durmadan yakılıp yıkılan bir kıtanın*

bin yıllık rüyası olarak her zaman varlığını sürdürmektedir” ifadesini kullanmıştır (Karluk, 2005:1). Esas itibarıyla gerek Victor Hugo gerekse diğer Avrupalı fikir adamlarının özlemi barış dolu bir Avrupa yaratabilmektir.

Avrupa Birliği fikrine inanan diğer bir önemli düşünür ise Jean Jacques Rousseau’dur. Rousseau, Avrupa’daki devletlerin bir antlaşma ile Avrupa Federasyonu’nu oluşturması fikrini ortaya atmıştır. Aynı şekilde Kant, 1795 yılında yayımladığı “Ebedi Barış Üzerine” isimli çalışmasında dünyada barış isteniyorsa barışın Avrupa’da başlaması gerektiği fikrini savunmuş ve bir adım daha ileri giderek bu barışın ancak hukuk kurallarıyla tesis edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Kant, üye devletlerin egemenlik haklarını koruduğu ancak uluslararası bir hukuk sistemi içinde birleştiği bir sistem tasarlamıştır (Dedeoğlu, 2005:28-31). Kant’ın fikri, tüm modern devletlerin kendi aralarında bir tür “Birlik” kurabilecekleri varsayımına dayanmaktadır. Öte yandan, geçmiş deneyimlerden anlaşıldığı üzere, bütün büyük federasyonlar, olası dış tehditlere karşı savunma amaçlı olarak kurulmuşlardır. Kant’a göre, ideal olan bir “Dünya Yurttaşlığı Anayasası”, ancak dünyadaki tüm toplumlar, cumhuriyetçi ve temsili hükümetler tarafından yönetildiği zaman mümkün hâle gelebilecektir. Sonuç olarak, birbirleriyle savaşmayan ancak işbirliği hâlinde gelişen toplumun yaratılması hedeflenmektedir (Padgen, 2010:18).

Avrupa Birliği 1995’te ilk öncülerinin anısına dikilmiş bir anıt gibidir; ekonomi, sanayi, siyaset, yurttaş hakları ve dış politika alanlarını kapsayan çok sektörlü bütünleşmenin en ileri biçimidir. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu’nu kuran Paris Antlaşması (1951), Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu’nu kuran Roma Antlaşmaları (1957), yani bir Paris ve iki Roma Antlaşması, Avrupa Birliği’nin Kurucu Antlaşmalarıdır. Avrupa Tek Senedi (1986) ve Maastricht Avrupa Birliği Antlaşması (1992), üye devletleri, egemen devletler arasındaki, geleneksel anlaşmalardan daha sıkı bir biçimde birbirine bağlayan AB’nin hukuki temellerini meydana getirmiştir (<http://www.abgs.gov.tr/index.php?l=1&p=105> erişim tar. 20.12.2010).

Maastricht Antlaşması’ndan (1993) sonraki süreçte, Lizbon Antlaşması’na (2007) gelinceye kadar çok sayıda antlaşma ve konsey kararlarının varlığına rağmen en büyük ve nihai düzenleme, Avrupa Anayasası planının rafa kalkması ile birlikte ancak

Lizbon Antlaşması ile yapılabilmektedir. Lizbon Antlaşmasında, Maastricht Antlaşması ile kurulan sütunlu yapı kaldırılarak, ikinci ve üçüncü sütunda yer alan ve uluslararası nitelik arz eden konular, kurucu anlaşmalarda ilgili bölümlere alınmış, bu sütunlarda yer alan ulusal çıkarlar, topluluk çıkarları hâline getirilmiş ve bütünleşme süreci hızlandırılmıştır.

Lizbon Antlaşması'nın temel amacı daha demokratik ve saydam, daha etkin işleyen, insanları daha fazla hak ve özgürlüğe sahip, daha fazla dayanışma ve güvenliğin olduğu, küresel arenada daha güçlü bir aktör hâline gelmiş bir Avrupa yaratmaktır (www.tobb.org.tr/ekonomikforum/2009/.../072-075_AB%204.indd.pdf,erş.tar. 20.12.2010).

Bugün Avrupa Birliği, küresel rekabet mücadelesinde neoliberal uygulamalarla kendine avantaj sağlamaya çalışan bir birliği ifade etmektedir. Ortak bir siyasal kimlik, dünya sahnesinde güçlü bir Avrupa ve istikrarlı bir ortak para, Avrupa halklarının desteği ile ilerleyen bir bütünleşme süreci gibi hedeflerin gerçekleşebilmesi için 'küresel ekonomik rekabet gücü' olma yönelimi Avrupa Birliği'nin temel doktrini olmuştur. (Hurmi,2008:43)

Bugün itibarıyla 27 üye devletin oluşturduğu Avrupa Birliği, genişleme ve derinleşme sürecini henüz tamamlayabilmiş değildir. Avrupa Birliği, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Schuman Planı ile şekillenmeye başlayan ve ekonomik bütünlüğün sağlanmasının hedeflendiği durumdan çok daha iyi bir noktada siyasi bütünlüğün de sağlandığı, Kurucu Antlaşmaların aksine uluslararası bir örgüt niteliğinin yerine uluslar-üstü bir örgüt niteliğine bürünmüştür.

1.2.2. Soğuk Savaş Dönemi Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası Süreci

İkinci Dünya Savaşının sona ermesi ile birlikte, dünyada iki kutuplu yeni bir sistem belirmiş ve bu süreç, Avrupa'nın da Doğu ve Batı olarak ikiye ayrılması ile sonuçlanmıştır. Bu dönemde, Sovyetler Birliği tehdidinin bütün şiddetiyle hissedilmesi, beraberinde, Batı Avrupa devletleri arasında güvenlik endişelerini belirgin hâle getirmiş ve savunma amaçlı ortak bir birlik kurulması çalışmalarını gündeme taşımıştır. İkinci

Dünya Savaşı'nın galibi devletler, ortak savunma birliğini hem Sovyet tehdidine karşı hem de Almanya'nın yeniden güçlenmesi ve silahlanmasına karşı bir tedbir olarak planlamışlardır. Anılan devletler bu süreçte, transatlantik ilişkilerini yoğunlaştırarak Amerika Birleşik Devletleri'nin garantisıyla güvenliklerini sağlamaya çalışmışlardır.

Avrupa'da kömür ve çelik üretimi alanında bir üst otorite olarak Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun (AKÇT) başarıyla kurulmasının ardından 1950'lerin başında dikkatler dış politika, güvenlik ve savunma politikaları alanındaki bütünleşmeye çevrilmişti. Bu amaçla Avrupa Savunma Topluluğu (AST) kurulması önerisi, 24 Ekim 1950 tarihinde Fransa Başbakanı Rene Pleven tarafından ortaya atılmıştı. "Pleven Planı" olarak adlandırılan plan ile katılımcı devletler tarafından atanacak ve AT üyesi devletlerin ortak "Avrupa Ordusu'na" verecekleri asker, donatım ve silahlanmadan sorumlu olacak bir "Avrupa Savunma Bakanı"; Masrafları ortak bütçeden karşılanacak ve "Avrupa'nın ortak savunması için birleşik bir Avrupa'nın siyasi kurumlarına bağlı" bir "Avrupa Ordusu" oluşturulması önerilmişti. ABD'den bağımsız ve Almanya'nın da katılabileceği Avrupa Savunma Bakanı'nın yönetimindeki bu Avrupa Ordusu'nun, Almanya da dahil olmak üzere, Avrupalı ülkelerin askeri güçlerini uluslararası bir yapı içinde birleştirmesi amaçlanmıştır. Böylece, Batı Avrupa Devletleri arasında kalıcı bir barış tesis edilecek, Sovyet Birliği'ne karşı Batı Avrupa savunulacak ve iki kutuplu dünyada üçüncü bir güç olarak aktif rol oynanabilecekti. (Efe,2010:40)

Sovyet tehdidine karşı bir savunma örgütü olarak kurulan NATO ise dünya barışının, ekonomik-sosyal hayatın güvencesi sayılmaktaydı. Bu güvence, antlaşma maddelerine yansıtılmıştı. Anlaşmanın 5. maddesine göre, "*Avrupa ya da Kuzey Amerika'da içlerinden birisine yada daha fazlasına karşı girişilen bir silahlı saldırıyı taraflar hepsine birden yapmış bir saldırı sayacaktır*". (Peksarı,2007:21)

1.2.2.1. Avrupa Savunma Topluluğu ve Pleven Planı

Avrupa Savunma Topluluğu'nun kurulması fikri, ilk kez 24 Ekim 1950 tarihinde Fransa Başbakanı Rene Pleven tarafından önerilmiştir. Bu öneriyle Fransa, bir Avrupa Savunma Bakanı, ortak bir bütçe ve bir Avrupa Parlamentosu ile birlikte, "ortak

savunma için Birleşik Avrupa'nın siyasal kurumlarına bağlı olan bir Avrupa Ordusu oluşturulmasını" önermiştir.

Yapılan bu öneri ile ABD'den bağımsız ve Almanya'nın da katılabileceği tek üniformalı, tek bayraklı ve tek kumandalı bu "Avrupa Ordusu", uluslararası bir ordu olarak tasarlanmıştır. Almanya da dâhil olmak üzere Avrupalı ülkelerin askerî güçlerini uluslar üstü bir yapı içinde birleştirecek ve ortak bir "Avrupa Ordusu" oluşturacak bir Avrupa Savunma Topluluğu kurulması fikri, Alman birliklerinin sadece tek bir Avrupa Savunma Bakanı'nın yönetiminde, ulusüstü bir Avrupa Ordusuna bağlı olarak silahlandırılabilmesi fikrine dayanmaktadır (Efe, 2005:30). Bu fikrin altında yatan temel gerekçe, Avrupa'nın savunma derinliğinin Alman güçlerinin de planın bir parçası hâline getirilmek suretiyle hayata geçirilebilecek olmasıdır. Planın bir başka yönü ise Almanya'nın tekrar silahlanmasının önüne geçebilmek ve kontrol altında tutabilmek için benimsenmiş olan bir çözüm olarak görünmesidir.

Tangör'e göre AST oluşturma fikri başlıca üç nedenden kaynaklanmaktadır:

- i. Dünya savaşlarının yıkıcı sonuçlarından sonra Batı Avrupa devletleri arasında askerî bütünleşmenin sağlanmasıyla birlikte sürekli barışın tesis edilmesi,
- ii. Sovyet tehdidine karşı Batı Avrupa'nın savunulması,
- iii. Batı Avrupa'nın büyük bir güç hâline getirilerek iki kutuplu dünyanın sona erdirilmesi.

Tangör'ün (2009:35) ifadesiyle, Avrupa Konseyi hiçbir zaman güvenlik sorunlarıyla ilgilenen bir örgüt olmamasına karşın, Churchill, 1950'de Avrupa Konseyi Asamblesi'nde, Avrupa Ordusu kurulması yönünde bir önerge vermiş ve bu önerge Konsey tarafından kabul edilmesine karşın Bakanlar Komitesi tarafından yürürlüğe konulmamıştır.

Bununla beraber, Churchill'in konuşması aynı yıl Pleven Planı içindeki fikirlerin esin kaynağını oluşturmuştu. Fransa Planlama Teşkilatı Başkanı Jean Monnet tarafından şekillendirilen "Avrupa Ordusu" projesi, Fransa Başbakanı Rene Pleven tarafından, 24 Ekim 1950 tarihinde ilan edilerek hayata geçirilmesi için ilk adım atılmıştı.

Tasarlanan ordunun kurumsal yapısı Avrupa Kömür Çelik Topluluğu'nun (AKÇT) yapısına benzer bir nitelikteydi. Buna göre, üye devletlerin bakanlarından oluşan bir konsey, komisyon, parlamento ve adalet divanı oluşturulacak ve bu Topluluğun başına Avrupa Savunma Bakanı atanacaktı. AST Anlaşması, uzun bir hazırlık sürecinden sonra, 27 Mayıs 1952'de Fransa, Batı Almanya, İtalya, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg tarafından Paris'te imzalanmıştır. AST'nin başlıca hedefleri arasında, muhtemel bir saldırı karşısında üye devletlerin güvenliğini sağlamak, ortak bir pazar kurmak ve antlaşmalarda öngörülen hedeflere ulaşılmasını sağlamak olarak sayılabilir. Antlaşmanın içeriğine göre, öngörülen ordu yaklaşık 40 tümen ve 100 bin personelden oluşacaktı. Buna göre Avrupa Ordusu, Fransa (14 tümen), Batı Almanya (12 tümen), İtalya (11 tümen) ve Benelüks devletleri (3 tümen) tarafından desteklenecekti. Tümenler birbirleriyle karıştırılarak kolorduların tek bir devletin askerinden teşkil edilmesinin önüne geçilecekti. Anlaşma metninin, Benelüks devletleri, Batı Almanya ve İtalya tarafından süratle onaylanmasına karşın, öneriyi gündeme getiren ve öncü devlet olan Fransa'nın, egemenlik haklarını kullanma yönündeki endişeleri ve Almanlara karşı mevcut olan güvensizlik nedeniyle, 30 Ağustos 1954 tarihinde Fransa Parlamentosu tarafından anlaşmanın onaylanması reddedilmişti (Tangör, 2009:42).

Dönemin Fransa Devlet Başkanı De Gaulle tarafından, bu anlaşmanın Almanya'nın yeniden silahlanmasına imkân vereceği, ayrıca AST'nin Fransa'nın ülke aşırı çıkarlarına zarar vereceği ve ayrıca tarih boyunca oluşturdukları saygınlığın Fransız ordusu ile yaratıldığı ve bundan kolayca vazgeçemeyecekleri gerekçesiyle reddedilmesi gerektiği yönünde tutum benimsenmişti (Efe, 2005:34).

1.2.2.2. Batı Avrupa Birliği

Fransa'nın AST'yi veto etmesinden sonra, İngiltere tarafından AST'nin mimarı olan altı devletle birlikte ABD ve Kanada'ya da kapsayacak şekilde savunma alanında alternatif işbirliği yollarının aranma süreci başlatılmıştı. Geliştirilen yeni alternatif plana göre Batı Almanya'nın, NATO'nun kontrolünde yeniden silahlanması gündeme gelmiştir. 20-22 Ekim 1954'te Paris'te toplanan yedi ülke, 1948 tarihli Brüksel Antlaşması ile kurulan beş üyeli Batı Birliği antlaşmasını değiştirerek, Federal Almanya

ve İtalya'nın da katılımı ile yedi üyeli Batı Avrupa Birliği'ni kurmuşlardı. Yapılan değişiklikle, Brüksel Antlaşması'nın 5. maddesinde yer alan hüküm, 7. madde ile güçlendirilerek, “*Yüksek Akit Taraflardan hiç biri, Yüksek Akit Taraflardan herhangi bir diğerine karşı herhangi bir koalisyona katılmayacak veya ittifak yapmayacaktır.*” şeklini almıştır (<http://www.ena.lu>, erişim: 16.01.2011). Bunun dışında aynı maddenin ikinci fıkrasında Yüksek Akit Tarafların, kendi aralarında yahut diğer üçüncü devletlerle yaptıkları uluslararası anlaşmaların da bu anlaşma hükümleriyle çatışmaması gerektiği kararlaştırılmıştı. Batı Avrupa Birliği Antlaşması 6 Mayıs 1955 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Antlaşma ile kurulacak örgütün NATO ile sıkı işbirliği içinde olması kararlaştırılmıştır. Ayrıca 4 numaralı protokol ile belirlenen, Silahlanma Kontrol Ajansının (ACA-Agency for the Control of Armament) kurularak, biyolojik ve kimyasal silahların üretiminden vazgeçilmesinin denetlenmesi hedeflenmiştir. Antlaşmanın başlangıcında yer alan, “*Almanya'nın Saldırgan Politikası*” kavramı, gelişen Avrupa bütünleşmesini güçlendirmek ve birliği özendirmek şeklinde değiştirilmiştir.

Antlaşmanın 5.maddesinde ortak savunma düzenlenmiş olup, buna göre üye devletler, silahlı bir saldırı hâlinde, askerî yardımda bulunma zorunluluğunun dışında, diğer insani yardımlarda bulunma konusunda da sorumlu tutulmuşlardır. Barışın tehdit altında olduğu yahut ekonomik istikrarın tehdit edildiği durumlarda üye devletlerden birinin talebi üzerine Konsey toplanarak üye devletlere danışma imkânı yaratılmıştır (Tangör, 2009:44).

Batı Avrupa Birliği (BAB) hukuki niteliği itibarıyla hükümetler arası bir örgüttür. Örgütün yüksek karar organı Konsey'dir. Türker'e göre, BAB, kuruluşundan itibaren özellikle ilk 20 yıl içerisinde Avrupa'da danışma ve işbirliğinin geliştirilmesinde dört temel konuda önemli bir rol üstlenmiştir:

- i. Federal Almanya Cumhuriyetinin NATO'ya kabulü,
- ii. Silahların kontrolü ve Batı Avrupa'da güvenliğinin tesisi,
- iii. Fransa ile Federal Almanya arasındaki Saar Bölgesi sorununun, Federal Almanya ile birleşerek çözülmesi,

iv. Avrupa Topluluğu ile İngiltere arasında, İngiltere'nin üyeliğine kadar geçen süreçteki ilişkilerin BAB üzerinden kurulması, örgütün önemli faaliyetleri arasında sayılabilir (Türker, 2007:53).

Örgüt'ün etkili faaliyetlerde bulunduğu ilk 20 yıldan sonraki süreçte 1973 ve 1984 yılları arasındaki faaliyetlerinde, eskiye oranla görece bir yavaşlama görülmektedir. Bunun başlıca nedeni olarak örgütün hükümetler arası bir nitelikte olması gösterilmektedir.

1980'lerle birlikte Avrupa güvenliği üzerindeki tartışmalar yeniden alevlenmiştir. Bu dönemde, güvenliğin iktisadi ayağında faaliyet gösteren Avrupa Siyasi İşbirliği (ASİ) ve buna bağlı olarak ortaya konan Genscher-Colombo İnisiyatifi'nin Kasım 1981'de başarısızlıkla sonuçlanması üzerine, Batı Avrupa Birliği seçeneği yeniden gündeme getirilmiştir.

1984 yılının Haziran ayında Paris toplantısında hazırlıklar başlamış ve 26-27 Ekim 1984 tarihinde Roma'da yapılan toplantı ile de BAB'ın canlandırılması kararı alınmıştır. Alman Dışişleri Bakanı Hans Dietrich Genscher'e göre BAB'a yeniden işlerlik kazandırma girişiminin altında yatan öncelikli hedef, Atlantik İttifakı içinde Avrupa ülkelerinin güçsüzlüğünü azaltmaktır (Tangör, 2009:51). Roma Bildirisi ile BAB'a başlıca üç alanda görev verilmiştir. Bu alanlar, BAB'ın, savunma ve güvenlik konularının tartışıldığı bir platform olması, işbirliğinin boyutunu artırmak üzere savaş malzemelerinin geliştirilmesinden sorumlu tutulması ve son alan ise, silahların denetimidir (Tangör, 2009:51).

1980'li yıllarda cereyan eden İran-İrak savaşı sırasında, bölgedeki petrol taşımacılığını sekteye uğratmadan deniz taşımacılığının yapıldığı hatlarda seyrüsefer özgürlüğünü güvenceye almak maksadıyla, 1987 yılında Lahey'de bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Üye devletlerin dışişleri ve savunma bakanlarından oluşan Bakanlar Konseyi, "Avrupa Savunma Çıkarları Platformu"nu kabul etmiştir. Bu son kararla birlikte, NATO'nun Avrupa ayağını güçlendirmekle kalınmamış, aynı zamanda Avrupa'ya ayrı bir güvenlik ve savunma boyutu kazandırma iradesi de resmi olarak ortaya konulmuştur.

Takip eden süreçte, 1988 yılında imzalanan Katılım Antlaşması ile birlikte Portekiz ve İspanya BAB'a üye olmuşlardır. Anılan Platform, 1989 yılında Viyana'da yapılan "Konvansiyonel Kuvvet Müzakerelerinde ortak bir Avrupa tutumunun benimsenmesinde önemli rol oynamıştır. Diğer taraftan, BAB, hiçbir zaman NATO'nun alternatifi olarak görülmemiş, fakat ABD ile koordineli olarak Avrupalıların kendi aralarında etkin hareket etmelerine olanak sağlamıştır (Tangör, 2009:53).

1.2.2.3. Avrupa Siyasi İşbirliği Kapsamında Güvenlik ve Savunma Politikası Oluşturma Girişimi

Avrupa Siyasi İşbirliği (ASİ) kavramı, AT ülkelerinin dışişleri bakanlarınca 1970 yılında Lüksemburg Raporu ile kurulmuş olan ve AB'nin ortak dış politika oluşturma konusunda faaliyet gösteren bir diğer önemli kurumudur. Kuruluşundan bu yana birçok aşamada şekillendirilen ASİ, AET'ye üye 15 devlet arasındaki ortak eylem alanlarını her geçen gün genişletmiştir. ASİ'nin oluşturulması kapsamındaki hazırlık sürecinin sonunda nihayet 1972 yılında Avrupa Siyasi İşbirliği mekanizması kurulmuştur. Oluşturulan bu yeni mekanizma ile üye devletlerin dışişleri bakanları yılda iki kez toplanmak suretiyle, Politik Komite tarafından hazırlanan raporlar doğrultusunda, uluslararası sorunlar karşısında ortak bir politika belirlenmesi hedeflenmiştir (Caşın ve diğerleri, 2007:223).

ASİ, 1987 yılında kabul edilen Avrupa Tek Senedi içinde yerini almıştır. Bunun başlıca nedeni, AET'nin dış politika belirlemede yetkili bir topluluk olmayışı ve topluluğun siyasi anlamda sesini duyurma ihtiyacıdır. Avrupa'nın dış politikası konusunda üye devletler arasındaki uyumlaştırma çabalarının bir sonucu olarak ortaya çıkan ASİ, esas olarak 1970'li yıllardan beri kullanılan bir eşgüdüm yöntemidir (Türker, 2007:54).

Avrupa Siyasi İşbirliğinin hukuki niteliği itibarıyla hükümetler arası bir yapıya sahip oluşu, onun Topluluk kuralları dışında ele alınması sonucunu doğurmuştur. Bunun sonucu olarak, Komisyonun ASİ kapsamındaki konularda tasarrufta bulunma yetkisi bulunmamaktadır, ayrıca Konsey, ASİ kapsamında karar almak için kurucu antlaşmada belirtilen karar alma yöntemleri ile bağlı değildir. Bununla birlikte, zaman içinde

Avrupa Parlamentosu tarafından yöneltilen sorular, Konsey tarafından cevaplanmak suretiyle dış politika ve güvenlik konuları da AET içinde yer bulmaya başlamıştır (Tangör, 2009:55).

Caşın'a göre *“Etkin olmayan kurumsal yapısına rağmen ASİ, dış politika konusunda AB üyesi ülkeler arasında uyumlaştırma ve koordinasyon mekanizması sağlayarak, uluslararası sorunların çözümü konusunda “sivil diplomasi” yaklaşımını getirmiştir.”* Bunun dışında Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın (AGİT) oluşumunda önemli bir rol üstlenmiştir. Fakat, karar alma yöntemi olarak oybirliği usulünü uygulayan ASİ mekanizmasının ortak eylem üretemeyen ve askerî kaynaklardan yoksun bir yapıya sahip olduğu da bu yapıya yönelik en önemli eleştiriler arasında yer almaktadır (Caşın ve diğerleri, 2007:224).

ASİ sistemi Kasım 1993'ten sonra yerini Maastricht Antlaşması (Avrupa Birliği Antlaşması) ile getirilen sütunlu yapının ikinci sütunu olan Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'na bırakmıştır.

1.2.2.3.1. Fouchet Planları

General de Gaulle'ün Siyasi Avrupa modelinin bir yansıması olan Avrupa Konfederasyonu fikrini savunmak için, siyasi birliğin statüsünü hazırlamakla görevli komisyonun Fransız delegasyonu başkanı Christian Fouchet tarafından hazırlanan bir plandır. 10 Şubat 1961 tarihinde gerçekleştirilen Paris Zirve Toplantısı'nda kurulan hükümetlerarası komisyona başkanlık eden Christian Fouchet tarafından iki kez önerilen ve üye devletlerin dış, ekonomi, kültür ve savunma politikalarını uyumlaştırmayı hedefleyen bu planın birincisinde, üye devletler arasında, Atlantik İttifakından ayrı olarak, ortak bir dış politika ve savunma politikasının oluşturulması önerilmektedir. Öneriye göre ortak dış politika ve savunma konularında devlet ve hükümet başkanlarından oluşan bir organ yetkilendirilecekti. Fransız kaynaklı olan bu öneri, Federal Almanya dışındaki üyelere olumlu yanıt alamamıştır (Tangör, 2009:56).

Fouchet 18 Ocak 1962 tarihinde ikinci planını öne sürmüştür. Bu planında Fouchet, Avrupa'daki ABD üstünlüğüne karşı bir hareket olarak, daha güçlü bir Avrupa Savunma Kimliği oluşturmak istemiştir. İkinci Fouchet Planı General de Gaulle'ün Avrupa Konfederasyonu fikrini yansıttığı iddiasıyla eleştiriye maruz kalmış ve Topluluğun küçük üyeleri tarafından veto edilmiştir (Tangör, 2009:57).

Teklif edilen şekliyle Fouchet Planı'nın esasını savunma oluşturmamaktaydı. Bu plan ile Fransa'nın asıl isteği, Atlantik İttifakı'nın Avrupa yakasını güçlendirmek suretiyle örgütü yeniden yapılandırmak ve oluşturulacak çoksesliliğin Varşova Paktı içinde de etki doğurmasını sağlamaktı. De Gaulle bunun bir sonucu olarak da her iki kutbun da zayıflamasını ve Fransa'nın nükleer gücüne güvenerek daha etkili bir rol üstlenebileceğini planlamaktaydı. Fransa için asıl önemli olan bir diğer konu ise İngiltere'nin Avrupa tezine inandığını gösterecek somut adım atmasıydı. Ancak, İngiltere Başbakanı Edward Heath, Avrupa Siyasal Birliği'nin savunma sorunlarıyla ilgili ortak tavrı almasını kabul etmekle birlikte, bu konularda doğrudan Atlantik Antlaşmasına bağlı hareket edilmesi gerektiğini savunmuştu (Caşın, 2007:228).

Yapılan bir dizi görüşmelerden sonra Komisyon herhangi bir bildiri yayımlamadan dağılmıştır. Sonuç olarak Avrupa'da ortak bir dış güvenlik ve savunma politikası belirlenmesi, İngiltere'nin Avrupalı olduğu yönündeki iradesini göstermesine bağlı olmuştur.

Fouchet Planlarının başarısızlıkla sonuçlanmasının en önemli nedeni Fransa'nın, ABD'den bağımsız bir Avrupa savunması istemesidir. Fouchet Planı'nın başarısızlıkla sonuçlanmasıyla birlikte, De Gaulle'ün görüşlerinin Fransa-Almanya temelinde hayata geçirilmesi için De Gaulle ve Adenauer arasında Elysee Antlaşması imzalanmış, ancak bu antlaşma Alman Meclisi tarafından Amerika ve Avrupa arasındaki sıkı bağların sürdürülmesi gerektiği ve NATO'ya bağlı devletlerin savunma güçleriyle bütünleşmenin yeterli olacağı gerekçeleriyle onaylanmamıştır (Caşın ve diğerleri, 2007:229; Tangör, 2009:59).

1.2.2.3.2. Davignon Raporu

Fransa'da De Gaulle'ün yerine geçen yeni Cumhurbaşkanı Georges Pampidou ile birlikte, De Gaulle tarafından baltalanan Avrupa siyasi bütünleşmesi sürecine yeniden hız vermek üzere Temmuz 1969'daki Topluluk Bakanlar Konseyi'nin toplantısında Fransa tarafından yeni bir zirve önerilmiştir. Önerilen Zirve 1-2 Aralık 1969 tarihlerinde Lahey'de toplanarak başlıca üç temel konuda ilke kararı almıştır (Caşın ve diğerleri, 2007:232-233):

- i. Gümrük birliğini tamamlayacak nitelikte ekonomik ve parasal birlik yolunda çalışmalar yapmak,
- ii. Aday ülkelerle görüşmelere başlamak (İngiltere, Danimarka, İrlanda ve Norveç),
- iii. Siyasal Birliği gerçekleştirme yollarının bulunması için dışişleri bakanlarının görevlendirilmesi.

Yukarıda sayılan ilke kararları doğrultusunda Belçika Dışişleri Bakanı Viscomte Etienne Davignon başkanlığındaki komite tarafından hazırlanan rapor, "Davignon Raporu" olarak anılmaktadır. Davignon Raporu 27 Ocak 1970 tarihinde Lüksemburg'da üye devletlerin dışişleri bakanlarınca kabul edilmiştir.

Davignon Raporu doğrultusunda ilk toplantı, 19 Kasım 1970 tarihinde Münih'te "Avrupa Siyasi İşbirliği" konusunda gerçekleştirilmiştir. Esas olarak Davignon Raporu'nda belirtilen dört temel öneri vardır. Bunlar sırasıyla, Dışişleri Bakanları Siyasal İşbirliği konferansı adı altında 6 ayda bir toplantı düzenlenmesi, dışişleri bakanları tarafından bir "siyasi komite" oluşturulması, yapılacak olan toplantıların Avrupa Parlamentosu Dışişleri Komitesi ile birlikte gerçekleştirilmesi ve son olarak Konsey başkanı tarafından siyasi işbirliği konusunda yıllık rapor hazırlanarak Avrupa Parlamentosuna sunulmasıdır (Tangör, 2009:60).

Davignon Raporu, Davignon'un da değindiği gibi, istenilen olgunluk seviyesine ulaşamamıştır (Caşın, 2007:233). Bununla birlikte aday ülkelerin aşamalı olarak siyasal birlik çabalarına ortak edildiği de göz ardı edilmemelidir. Öte yandan, raporun en

önemli getirisi, Fouchet Planı ile birlikte dondurulan Avrupa siyasi İşbirliği fikrine yeniden canlılık ve işlerlik kazandırmasıdır.

1.2.2.3.3. Kopenhag Raporu

Avrupa Siyasi İşbirliği (ASİ) kapsamında hazırlanan ikinci rapordur. 1973 tarihli Kopenhag Raporu ile ASİ'nin nasıl işleyeceği açıklanmıştır. Getirilen değişikliklerle, dışişleri bakanları ve siyasi komite tarafından 6 ayda bir yapılan toplantıların yılda 4 defa yapılması önerilmiştir. Bu değişikliklerle birlikte Avrupa Parlamentosu'nun uluslararası ilişkiler konularında bilgilendirilmesi ve görüşlerinin alınması hedeflenmiştir.

ASİ kapsamında üye devletlerin dışişleri bakanlıklarında temas noktası olarak görevlendirilen personel sayısı artırılmış ve yeni iletişim grupları oluşturulmuştur. Buna paralel olarak bakanlıklar arasında danışma sürecini kolaylaştıracak sürekli bir iletişim ağı (COREU) tesis edilmiştir. Bunun dışında üye devletlerin kendi aralarında ve üçüncü devletler nezdinde görev yapan diplomatik temsilciliklerine de sürekli koordinasyon ve işbirliği içinde uyum hâlinde hareket etme sorumluluğu yüklenmiştir (Efe, 2005:66-69).

Ayrıca her üye devlette ASİ'yi gözlemleyen Avrupa Muhabirler Grubu kurularak, Kopenhag Raporu'na geline süreçte Avrupa Birliğinin kurulması düşüncesine yapılan vurgular doğrultusunda ASİ'nin kurumsal yapısı da büyük ölçüde tamamlanmıştır.

1.2.2.3.4. Londra Raporu

Londra Raporu, dışişleri bakanları tarafından 1981 yılında imzalanarak kabul edilen üçüncü rapor olma özelliğini taşımaktadır. Londra Raporu ile daha önceki raporlarda öngörülen hususlar tekrarlanmış ve ek olarak güvenlik konusunda siyasi açıdan dış politika geliştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Güvenlik alanı ilk kez Londra Raporu ile ASİ'nin kapsamına dâhil edilmiştir.

Efe'ye göre Londra Raporu 1980'lerin başındaki ilk önemli gelişme olarak özelliğini korumaktadır. Bu raporu önemli kılan diğer bir yön ise üye devletlerin dışişleri bakanları tarafından, ASİ kapsamında ilk kez güvenliğin siyasi boyutlarının tartışma gündemi hâline getirilmesidir. ASİ kapsamında, silahların kontrolü, terörizm, silahlanma vb. konularda güvenliğin siyasi boyutları ve güvenlik kavramı ilk kez gündeme getirilmiştir. Ayrıca üye devletlerin üçüncü ülkelerdeki temsilciliklerinin görüş alışverişi ve olaylara farklı yaklaşımlarının koordine edilmesi ve düzenli olarak toplanmasına devam edilmesi ve bu temsilcilerin kendi inisiyatifleri ile yahut Siyasi Komite'nin talebiyle ortak rapor hazırlaması kararlaştırılmıştır (Efe, 2005:59-60).

1.2.2.3.5. Genscher-Colombo Planı ve Solomn Deklerasyonu

Londra Raporu'nun kabul edilışinden sonra, ortak dış politikanın temellerinin atılması ve ABD'nin bir ortağı olarak Topluluğun önemini artıracakğı düşüncesiyle, Almanya Dışişleri Bakanı Hans Dietrich Genscher ve İtalyan mevkidaşı Colombo tarafından, "Genscher-Colombo Girişimi" olarak da anılan rapor 04 Kasım 1981 tarihinde Konsey'e sunulmuştur. Raporun ana eksenini, güçlendirilmiş bir ASİ içerisinde ortak bir güvenlik yaklaşımı ile siyasal ve ekonomik istikrarın sağlanması ve kültürel işbirliğinin geliştirilmesi yoluyla Avrupa savunmasının yerinin belirlenmesi düşüncesi oluşturmaktadır.

Genscher-Colombo Planı ile Topluluğun, dış politika, savunma ve adalet gibi alanlarda yeteneklerinin geliştirilmesi önerilmekle birlikte, siyasi işbirliğinin "Avrupa Birliğı" kapsamında gerçek bir ortak dış politikaya dönüştürülmesi önerilmiştir (Efe, 2005:61).

Söz konusu plan 19 Kasım 1981 tarihinde Avrupa Parlamentosu'na sunulmuş ve planı hazırlayanlar tarafından, bu planın amacının, mevcut siyasal işbirliğinin güvenlik alanını da kapsayacak şekilde genişletilerek, Avrupa'nın birleşmesi temel siyasal hedefine dikkat çekmek olduğı belirtilmiştir. Bununla birlikte büyük ölçüde federatif özellikler taşıyan bu plan, üye devletler tarafından yeterli oranda desteklenmediğinden başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Ancak, bu girişimin bir sonucu olarak 19 Haziran 1983 tarihli Stuttgart Bildirisi'nin (*Solemn Declaration*) yayımlanmasına olanak sağlanmıştır.

Stuttgart Bildirisi ile esas olarak, uluslararası ilişkiler alanında ortaya çıkan sorunların giderilmesi ve ASİ'nin güçlendirilmesi maksadıyla, uluslararası alanda yer alan ve Topluluk üyelerini ilgilendiren temel sorunlarla ilgili karar almadan önce ilgili üye devletlerin görüşü alınarak diğer üyelere de danışarak ortak eylem planının belirlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca güvenliğin siyasi ve ekonomik boyutları üzerinde üye devletlerin yaklaşımlarını koordine ederek yönetim sorunları konusunda daha yakın işbirliği yapılması gerektiği belirtilmiştir

Bu deklarasyon ile ayrıca üye devletlerin veto yetkilerini kullanabilecekleri alanların daraltılması buna karşın Parlamentonun yetkilerinin artırılması amaçlanmıştır. Ayrıca Ortak pazarın geliştirilmesi ve güvenlik alanlarındaki işbirliğinin artırılması konuları da amaçlayan Solemn Deklarasyonu, dış politikada tek bir vücut olarak hareket edebilecek bir Avrupa'nın yaratılmasını da hedeflemiştir (<http://www.ena.lu/>, erişim tar. 17/01/2011).

1.2.2.4. Tek Avrupa Senedi

Literatürde genel kabul gördüğü şekliyle “Tek Avrupa Senedi” olarak anılmasına karşın azınlık bir grup tarafından “Avrupa Tek Senedi” de denmektedir. Şubat 1986'da Lüksemburg'da imzalanmış ve Temmuz 1987'de yürürlüğe girmiştir. Tek Avrupa Senedi, kurucu antlaşmalardan biri olan Roma Antlaşmasında ilk kapsamlı değişikliği yapan bir tadil antlaşma niteliğindedir. Topluluğun derinleşme sürecinde, ikinci aşamayı oluşturan TAS'ın temel amacı, Avrupa'yı, malların, kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbestçe dolaşabildiği tek pazar hâline getirmektir.

TAS ile getirilen diğer bir önemli konu ise dış politika alanında bir Avrupa işbirliği mekanizması öngörmüş olmakla kalmamış, aynı zamanda bu mekanizmanın hukuki çerçevesini çizmek suretiyle, katılımı zorunlu hâle getirerek kurumsallaşmasının önünü açmıştır (TAS.m.30/1).

Tek Senet ile Avrupa'nın siyasi bütünleşmesine hız verilmiş ve bu kapsamda, ASİ ilk kez bu anlaşma ile Topluluk mevzuatına girebilmiştir. Yapılan yeni düzenleme ile birlikte Komisyon, ASİ'nin toplantılarına katılacak ve ASİ'nin dönem başkanı

tarafından, gündemde yer alan dış politika sorunlarıyla ilgili olarak Parlamento'ya düzenli olarak bilgi akışı sağlanacaktır (ATS m.30/3(b)). Yapılan son düzenleme ile Topluluk kurumlarının ASI'nin çalışmaları hakkında bilgi sahibi olması sağlanmış ve bu uygulama ile ASI ve Topluluk kurumları birbirine yaklaştırılmıştır (Efe, 2005:65).

TAS'ta güvenlik konuları da düzenlenmiş olup, bu konudaki hükümler anlaşmanın 30/6 maddesinde bulunmaktadır. Buna göre, Yüksek Akit Taraflar güvenlik konusunda gerekli olan teknolojik ve sınai şartları muhafaza edecekler ve bu amaçla her türlü teknolojik ve sınai alandaki işbirliğini gerçekleştirecek, ancak bu işbirliği her durumda BAB ve NATO bünyesindeki işbirliğine zarar vermeyecek düzeyde olacaktır*.

Soğuk Savaş Dönemi'nin sonlarına yaklaşıldığı sıralarda, Topluluk üyelerinin Batı Avrupa Birliği ve Avrupa Siyasi İşbirliği çerçevesinde bir "Avrupa Kimliği" oluşturma arayışına girdiklerini söylemek imkân dâhilindedir. Zira bu dönemde iki büyük aktör olarak varlığını sürdüren NATO ve Varşova Paktı, diğer organizasyonların yaşamasına pek olanak tanımamıştır. Ancak, Soğuk Savaş Dönemi'nin sonlarına doğru BAB'a yeniden işlerlik kazandırılmaya çalışıldığı görülmektedir.

1.2.3. Soğuk Savaş Sonrası Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Süreci

1980'lerin sonuna gelindiğinde yaklaşık 50 yıllık bir statükonun ardından, Avrupa Birliği için sahiplenilebilecek bir savunma politikasının geliştirilmesi önem kazanmıştır. Bu nedenle AB, savunma anlayışında bazı değişikliklere gitmiştir. İlk değişim soğuk savaşın sona ermesiyle artık eski önemini kaybeden Avrupa'nın, ABD tarafından sağlanan güvenlik garantisi devam etmekle birlikte, Sovyet tehdidinin ortadan kalkması sonucunda bu alandaki bağımlılığın sona ermesidir. Bu yönüyle ilk değişimin sistematik olduğu ifade edilebilir (Gnesotto, 2005:37).

Bununla birlikte, Sovyet tehdidinin ortadan kalkması, sanılanın aksine Avrupa'ya huzur ve güven getirmemiştir. Bilakis, Yugoslavya'nın dağılma sürecinde yaşanan ağır insan hakları ihlalleri ve soykırıma varan savaş suçları, Avrupa'nın artan

---

* AT üyesi olduğu halde aynı zamanda BAB'a üye olan devletler, İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda, Lüksemburg Batı Almanya ve İtalya'dır. İrlanda hariç bu ülkelerin tamamı NATO'ya da üyedir.

ekonomik gücüne paralel olarak bölgedeki istikrarın sağlanması için etkin bir siyasi güce de sahip olması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Soğuk Savaş sonrası süreçte ortak dış ve güvenlik politikasının belirlenmesi konusunda Topluluğun itici motorları rolünü üstlenmiş olan Fransa, Almanya ve İngiltere arasında kıyasıya bir stratejik çekişme yaşanmıştır. Fransa, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra kaybettiği küresel güç olma konumunu yeniden kazanabilmek için kendi liderliğindeki bir Avrupa'nın kurulmasını sürecin en başından beri temel hedefleri arasına almıştır. Ancak bu sayede Almanya'nın kendisi için yeniden askerî bir tehdit olmasının önüne geçerek lider konumda bir ülke olabileceğini hesap etmektedir. Fransa'nın bunu gerçekleştirebilmesi için ABD'nin baskın rolünün geri plana itilmesi gerekmektedir. Bu nedenle Fransa, NATO'nun karşısında güçlü bir BAB'ın varlığını desteklemektedir. Bununla birlikte Sovyetler Birliği ile birlikte Berlin Duvarı'nın da yıkılması ve bölünmüş Almanya'nın birleşmesi sonucu Fransa, önemli bir ortağı olan Batı Almanya'nın desteğini kaybetmiş ayrıca bu süreç sonunda Avrupa Birliği de güvenlik alanındaki pozisyonunu güçlendirmiştir. Fransa'nın aksine Almanya, Birliğin güvenlik alanında daha fazla söz sahibi olması gerektiğine inanmakta ve bu yönde kararlı adımlar atmaktadır. Almanya'ya göre kurumları güçlendirilmiş federal yapıya yakın bir Avrupa Birliği Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) konusunda daha fazla inisiyatif üstlenmeli ve üye devletler adına etkili kararlar almalıdır. Buna karşın, Fransa federal yapıdaki bir Avrupa Birliği fikrine tamamen karşı çıkmış ve ulus devlet kimliğinin güçlü bir şekilde varlığını sürdürmesini istemiştir. Bu koşullar altında, Yugoslavya'da ortaya çıkan iç savaş neticesinde bağımsızlığını ilan eden Hırvatistan'ı tek taraflı olarak tanıyan Almanya, Birlik içindeki çatlağa rağmen, kendi dış politikası açısından, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana en önemli kararını vermiştir (Tangör, 2009:67-73; Efe, 2005:70-75).

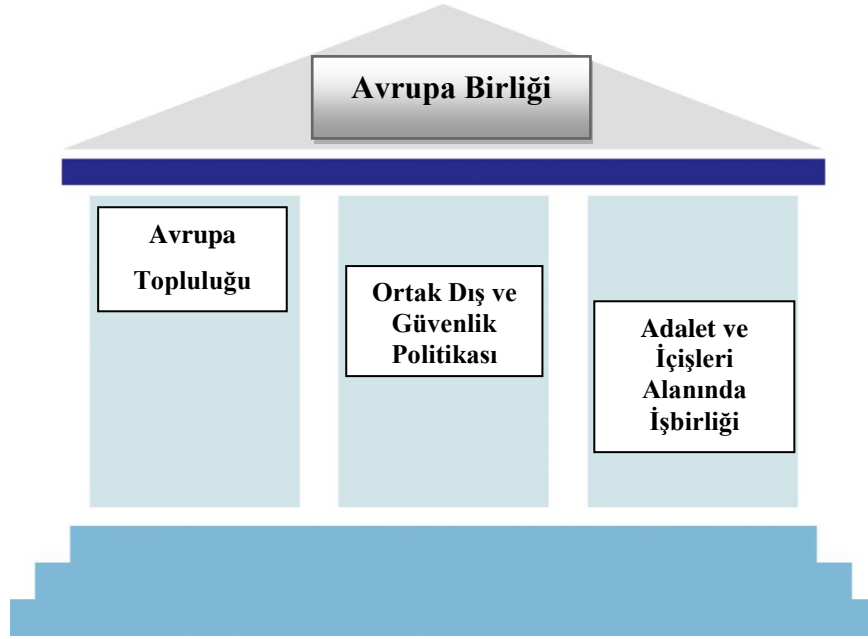
Soğuk Savaş sonrası süreçte AB'nin ODGP'si, yapılan bir dizi hükümetler arası görüşmeler ve antlaşmalar sonrası şekillendirilebilmiştir. Aşağıda Maastricht (AB) Antlaşmasından, Lizbon (Reform) Antlaşmasına kadar geçen zamanda yapılan önemli faaliyetler incelenmiştir.

1.2.3.1. Maastricht Antlaşması Kapsamındaki Gelişmeler

1992 yılında imzalanan ve 1993 yılında yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması Avrupa Birliği'ni kuran antlaşma olarak adlandırılmaktadır. Maastricht Antlaşması ile Avrupa Topluluğu kurucu antlaşmalarında köklü değişiklikler yapılmıştır. Ortak Dış ve Güvenlik Politikası açısından en önemli sonuç ise sütunlu yapının Maastricht Antlaşması ile kurularak ikinci sütunda uluslararası niteliğe sahip (oybirliği esasının uygulandığı) bir ODGP sütununun düzenlenmiş olmasıdır.

Şekil-1: Üç Sütunlu Yapı

Kaynak: http://tr.wikipedia.org/wiki/Avrupa_Birli%C4%9Fi

Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) sürecinin hızlanmasındaki en önemli faktör, iki Almanya'nın birleşmesi ile birlikte Doğu Avrupa'da bulunan 480 bin Sovyet askerinin geri çekilmesi sonucu bu bölgede meydana gelen boşluğun yarattığı endişe, Batı Avrupa savunma sistemini yeniden gündemin birinci maddesi hâline getirmiştir. Bu gelişmelerin doğal bir sonucu olarak derinleşme faaliyeti genişlemenin önüne geçmiştir (Dedeoğlu, 1996: 134-136).

Soğuk Savaş sonrası yaşanan gelişmeler güvenlik alanındaki algılamaların değişmesine yol açmıştır. Yeni güvenlik algısı, geleneksel tanımı muhafaza etmekle birlikte ilgi alanlarını çevre, ekonomik istikrar, refah seviyesi ve temel insan hak ve

özgürlükleri olarak genişletmiştir. Avrupa Kıtası'nda konvansiyonel bir savaş tehdidi ortadan kalkmakla birlikte, bölgesel ölçekte etnik çatışmalar, nükleer silahların yayılması, göç ve uluslararası suçlar gibi yeni tehditler güvenlik endişelerinin ortasına oturmuştur (Tangör, 2009:73).

Maastricht Antlaşması'nda güvenliğin savunma boyutu ayrı olarak ele alınmış ve Avrupa'nın bütünleşmesinde BAB'ın vazgeçilmez bir unsur olarak varlığını koruması gerektiği konusunda ortak bir vurgu yapılmıştır. AB Antlaşmasınının 4'üncü maddesine (TEU.md.4) göre BAB'ın, Birliğin savunma ayağı ve NATO'nun Avrupa kanadı olarak geliştirilmesi öngörülmüştür. AB üyesi ülkeler Batı Avrupa Birliği'ne(BAB) tam üye olmuş, NATO üyesi olan ve fakat AB üyesi olmayan Türkiye ve Norveç gibi ülkeler ise ortak üye veya gözlemci üye sıfatı ile sürece dâhil olmuşlardır (Caşın, 2007:254).

Gelinen son durumda Fransa'nın endişeleri önemli bir yer tutmaktadır. İki Almanya'nın birleşmesi ve Avusturya'nın Avrupa Birliğine üye olmak istemesi ile etki alanı genişleyecek olan Almanya Federal Cumhuriyeti'nden kaynaklanan endişeler Fransa'nın BAB'ın etki alanının genişlemesini talep etmesi neticesini doğurmuştur.

Tek Senet ile getirilen “siyasal işbirliği” kavramı Maastricht Antlaşması ile yerini “siyasal birliğe” bırakmıştır. ODGP ile ilgili düzenlemeler Antlaşmanın J.1-J.18'nci maddeleri arasında hüküm altına alınmıştır. Buna göre ODGP ile ilgili konular uluslararası bir nitelik arz etmekte olup, bu hususlarda Avrupa Topluluk Mahkemesi (ATM)nin karar alma yetkisi bulunmamaktadır. Buna göre ODGP'nin temel hedefleri dört ana başlık altında toplanmıştır:

- i. Birliğin temel çıkarları ve ortak değerlerini koruma,
- ii. Üye devletlerin güvenliğini güçlendirme,
- iii. Uluslararası işbirliğini destekleme,
- iv. Temel insan hak ve özgürlükleriyle demokrasi ve hukukun üstünlüğünü güçlendirme (Gürkaynak, 2004; Tangör, 2009:74-75; Efe, 2005:78-81).

Yukarıda sayılan ODGP'nin temel hedeflerinden hareket edildiğinde, AB'nin uluslararası sorunlar karşısında ortak bir tavır takınma ve ortak eylemde bulunmayı

amaçladığı sonucuna varmak mümkündür. Bununla birlikte, üye devletlerin ulusal çıkarları doğrultusunda dış politika belirleme istekleri, Yugoslavya olaylarında, ortak bir tavır takınılmasına imkân vermemiş ve Avrupa Birliği kendi nüfuz alanında cereyan eden ağır ihlaller karşısında uluslararası örgütlerden yardım istemek durumunda kalmıştır.

ODGP'nin, Maastricht Antlaşması ile düzenlenen yapısı ile gerek hukuki niteliği itibarıyla uluslararası bir nitelik taşıması ve buna bağlı olarak da karar alma mekanizmasında oybirliği usulünün benimsenmiş olması, önemli hususlarda karar almayı imkânsız hâle getirmiştir. Mevcut hâli ile ODGP'den beklenen işlevlerin yerine getirilmesi çok güç görünmektedir. Bunun önüne geçmek ve ODGP'ye işlerlik kazandırmak amacıyla Amsterdam Antlaşması ile önemli değişiklikler yapılmıştır (Caşın, 2007:254-255).

1.2.3.2. Amsterdam Anlaşması Işığında Gelişmeler

Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) alanında yapılan çalışmaların son safhası olarak kabul edilen Amsterdam Antlaşması 02 Ekim 1997 tarihinde imzalanmış ve 01 Mayıs 1999 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Esas amacı AB'nin bir sonraki genişleme aşamasına hazırlanması olmakla birlikte tam anlamıyla başarıya ulaştığı söylenemez. Bu kapsamda, 3'üncü sütunun ismi "Cezai Konularda Polis ve Adli İşbirliği" olarak yeniden düzenlenmiştir. Avrupa Birliği'ni kuran antlaşma olan Maastricht Antlaşması yeniden numaralanmış ve Antlaşmanın 6'ncı maddesi ile AB'nin üye devletlerin ortak ilkeleri olan insan haklarına saygılı, demokrasi ve hukukun üstünlüğüne dayandığı ifade edilmiştir. Bu ilkeler, üyelik başvurusunda bulunacak olan devletlerde aranacak koşullar arasında yer almıştır.

Tangör'e göre 6 ana başlık, 14 protokol ve 46 bildiriden oluşan Amsterdam Antlaşması'nın amaçları dört başlık altında incelenebilir:

- i. AB'nin temelinde, AB vatandaşlarının hakları yatmakta olup, istihdam yaratmak öncelikli mesele olmalıdır.
- ii. Serbest dolaşım üzerindeki engeller kaldırılmalı ve güvenlik güçlendirilmelidir.

iii. Küresel meselelerde AB'nin tepkisinin daha güçlü olarak duyurulması amaçlanmalıdır.

iv. İzleyen genişleme aşamaları ile Birliğin kurumsal yapısı güçlendirilmelidir (Tangör, 2009:108).

Amsterdam Antlaşması ile ODGP'nin etkinliği ve AB'nin uluslararası ilişkilerdeki rolünü artırma imkânı yaratılmıştır. Bu kapsamda, Maastricht Antlaşması'nın bu alandaki eksiklikleri kapatılmaya çalışılmış ayrıca üye devletlerin ancak birlikte hareket etmek suretiyle Birliğin ve üye devletlerin kendi çıkarlarını daha iyi savunabilecekleri belirtilmiştir. Karar alma sürecinde yaşanan sıkıntıların önüne geçebilmek amacıyla, “yapıcı geri çekilme”^{*} ilkesi benimsenmiş ve üye devletlerden birinin temsil edilmemesi karar alma sürecini sekteye uğratmayacağı, ayrıca karar alma sürecine katılmayan üye devletin alınan karara uyup uymayacağına ancak karar alma sürecine katılmayan üye devlet kendisi karar verecektir. Sonuç olarak kendi ulusal çıkarlarının tehlikeye girdiğini düşünen bir üye devlet alınan karara katılmama hakkına sahip olacaktır (Caşın, 2007:352-353).

Avrupa Birliği Antlaşmasının 11-28'nci maddeleri arasında ODGP ile ilgili hükümler düzenlenmiştir. Buna göre, 11'inci maddede AB'nin ODGP tanımı verilerek üye devletlerin, Birliğin dış ilişkilerini ve güvenlik politikasını destekleyeceği ve karşılıklı dayanışmayı geliştirmek için birlikte hareket edecekleri belirtilmiştir. 12-15'inci maddeler arasında, ODGP'nin uygulanma araçlarından bahsedilmektedir. Bu kapsamda, AB Konseyi tarafından genel ilke ve ortak strateji önerilecek ve müşterek eylemler ve ortak tutumlar uygulanacaktır. Ayrıca üye devletlerin BM gibi uluslararası örgütlerdeki hareketleri birbirleri ile koordineli olarak gerçekleştirilecektir. Antlaşmanın 23'üncü maddesine göre Konsey'de şu üç durumda oybirliği usulü uygulanmamaktadır. Bunlar, ortak tutum, müşterek eylem veya ortak strateji temelinde alınacak kararlar olup, bu konulardaki kararlar nitelikli oyçokluğu ile alınmakta, ancak ulusal çıkarlarının zarar gördüğünü düşünen herhangi bir üye devlet bu kararı bloke edebilmektedir (Tangör,2009:109).

---

* “Yapıcı çekimsellik” olarak da anılmaktadır.

Bütün bunlara ek olarak Birliğin hedefleri içerisinde, küresel sorunlara etkin ve süratle reaksiyon gösterebilecek güçlü bir yapının tesis edilmesi de bulunmaktadır. Bu aşamada uzun zamandan beri etkisi hissedilmeyen BAB'a tekrar canlılık kazandırılmış ve AB'nin içindeki temel ayırım olan "Avrupacılar" ve "Atlantikçiler" arasında üçüncü bir yol daha olabileceği gösterilmek istenmiştir. Bununla birlikte, Yugoslavya Krizi bütün hesapları değiştirmiş ve yeni Avrupa için NATO'dan tamamen vazgeçme seçeneği ortadan kalkmıştır. Bu sürecin sonundaki en önemli kazanım ODGP'nin AB'nin varlık nedenleri arasında kendisine kalıcı bir yer edinebilmesi olmuştur (Tangör, 2009:108). Antlaşmanın 17'nci maddesinde BAB'ın konumu düzenlenmiş olup, bu düzenlemeyle BAB, AB'nin bütünleyici bir parçası hâline getirilmiş, Haziran 1992'de belirlenen Petersberg görevlerine yönelik operasyonlarda askerî araçları kullanma olanağı da tanınmıştır.

1.2.3.3. Maastricht ve Amsterdam Anlaşması ile Getirilen Yenilikler

Avrupa Birliğini kuran antlaşma olarak anılan Maastricht Antlaşması 1993 yılında yürürlüğe girdiğinde, Kurucu Antlaşmalardan olan Roma Antlaşması'nda en kapsamlı değişiklikleri yapan antlaşma olmuştur. Maastricht Antlaşması ile Kurucu Antlaşmalardaki "Topluluk" kelimesi yerini "Birlik" kelimesine bırakmış, geleceğin Avrupa'sının temelleri atılarak hukukun üstünlüğü, insan haklarına saygı ve demokrasi AB'nin temel ilkeleri arasındaki yerini almıştır.

Yine Maastricht Antlaşması ile AB üç sütunlu bir yapı üzerine bina edilmiş, Topluluklar, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası ve Adalet ve İçişlerinde İşbirliği konuları ayrı sütunlarda düzenlenmiştir. Bununla birlikte, Maastricht Antlaşmasının planlanan olası genişlemelere uygun bir yapıya kavuşturulması amacıyla, 1996'da Torino'da toplanan Hükümetlerarası Konferans'ta alınan karar doğrultusunda; 16-17 Haziran 1997 tarihlerinde gerçekleştirilen Amsterdam Zirvesiyle; özgürlük, güvenlik ve adalet, Avrupa Birliği vatandaşlığı, uyumlu ve etkili bir dış politika, Birliğin kurumları, güçlendirilmiş işbirliği gibi konular ele alınmıştır (Caşın, 2007:370-371).

ODGP bakımından Maastricht ve Amsterdam Antlaşmaları ile getirilen düzenlemeler tablo (1)' de yer almaktadır (Sandıklı, 2001:72-79).

Tablo- 1: Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Bakımından Antlaşmalar

Maastricht Antlaşması	Amsterdam Antlaşması
<ul style="list-style-type: none"> - Konsey, ODGP alanında ortak eylem yapılmasına oybirliği usulü ile karar verebilir. - Oybirliği usulü ile kararlaştırılan ortak eylemler, üye devletleri uygulamada bağlar.	<ul style="list-style-type: none"> - Kararlar yine oybirliği esası içinde alınacak olmakla birlikte, çekimser kalanlar kararların çıkmasını engellemeyeceklerdir. - Çekimser kalanların oy ağırlığının 1/3'ten fazla olması hâlinde karar geçersiz olacaktır. - Konsey, ODGP ile ilgili alınmış olan kararların uygulanmasına ilişkin olarak nitelikli çoğunlukla (Qualified Majority Voting) karar alabilecektir.
<ul style="list-style-type: none"> - ODGP ile ilgili konularda Konsey görevli ve yetkili kılınmıştır. Bu konularda AB'yi temsil eden Konsey Başkanı, ortak eylemlerin yürütülmesinden sorumludur.	<ul style="list-style-type: none"> - Konsey Genel Sekreteri'nin, yüksek temsilci sıfatıyla Dönem Başkanlığı'na dış politika alanında yardım etmesi kararlaştırılmıştır. - Genel Sekretere bağlı yeni bir "siyaset planlama ve erken uyarı birimi" oluşturulmuştur.
<ul style="list-style-type: none"> - Ortak Güvenlik Politikası'nın uygulanması görevi, BAB'a verilmiştir.	<ul style="list-style-type: none"> - AB'nin savunma ve güvenlik politikalarına "insani amaçlı barış faaliyetleri", kriz yönetimi" ve "dış sınırların korunması" gibi yeni unsurlar eklenmiştir.

Kaynak : Sandıklı, A. (2001), Türkiye'nin Dış Politikasında Avrupa Birliği ve Alternatifleri, Harp Akademileri Yayınları, İstanbul.

1.2.3.4. Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği

AGSK'nın oluşturulması sürecinin temelinde "Yük Paylaşımı" yaklaşımı yatmaktadır. NATO'nun personel, lojistik ve kaynaklar bakımından ağırlıklı olarak ABD tarafından desteklenmesi, ABD ekonomisine tahminlerin üzerinde bir yük bindirmesi ile sonuçlanmıştır. ABD zaman içinde bu yükün, Avrupalı müttefikleri tarafından paylaşılması gerektiğini dile getirerek, Avrupalı dostlarından askerî varlıklarını azaltmamaları ve kaynak konusunda kendi yükünün paylaşılmasını talep etmiştir. Bunun sonucu olarak Avrupa devletlerinin zaten soğuk savaş dönemi boyunca süren Avrupa-Atlantik bölgesindeki güvenlik alanındaki görevlerini, Atlantik-ötesi dayanışmanın bir göstergesi olarak NATO ittifakının misyon ve faaliyetlerine yaptığı katkıyı artırmak suretiyle savunma alanında daha fazla sorumluluk yüklenmesi şeklinde kendini göstermiştir. ABD'nin bu isteğinin hedefinde, Avrupa askerî yeteneği oluşturmak yatmaktadır. Böylece bu katkının neticesinde, Avrupa'nın ODGP'na katkının yanı sıra Atlantik-ötesi ittifakla da bir denge kurulmuş olacaktır.

Başlangıçta bu yeteneğin BAB içerisinde oluşturulmak istenmesi, BAB'ın NATO'ya bağımlılığı dikkate alındığında, AB üyesi olmayan NATO üyesi devletlerin Avrupa'nın güvenliği alanında söz sahibi olması sonucunu doğuracağı endişesi hasıl olmuştur. Ocak 1994 ayında gerçekleştirilen NATO devlet ve hükümet başkanları zirvesinde, Maastricht Antlaşması'nın yürürlüğe girmesi ve AB'nin NATO'nun Avrupa yakasını güçlendirme konusundaki çalışmalarından memnuniyet vurgulanmıştır. Zirvenin sonunda BAB'ın ODGP kapsamında NATO'nun imkân ve kabiliyetlerinden faydalanabileceği bu konuda olası BAB harekâtları için NATO'nun işbirliği içinde olacağı belirtilmiştir (Türker, 2007:57).

1996 yılında yapılan Berlin Zirvesinde NATO, ittifakın dönüşümü sürecinde AGSK'nın NATO içinde değerlendirilmesi gerektiğine karar vermiştir. Bu sayede Avrupalı müttefiklerin daha fazla sorumluluk almasının önü açılmış ve BAB'ın siyasi kontrolü ve stratejik yönlendirmesi altında harekât icra edebilen bütünleşik bir askerî kuvvet oluşturulması öngörülmüştür (Türker, 2007:57). Ancak burada ortaya çıkan en önemli sorun BAB'ın hangi görevleri yapacağına ilişkindir. Bu konudaki çalışmalar Amsterdam Antlaşması ile tamamlanmış ve Petersburg görevleri olarak belirlenen görevlerin BAB tarafından icra edilmesi öngörülmüştür.

1997 Madrid Zirvesi'nde NATO içinde bir AGSK'nın oluşturulması amacıyla birtakım düzenlemeler öngörülmüştür:

- i. NATO'nun kuvvet ve yetenek planlamalarında BAB'ın ihtiyaçlarının da dikkate alınması,
- ii. BAB'ın kullanımına sunulacak NATO imkân ve kabiliyetlerinin kullanımına ilişkin usullerin belirlenmesi,
- iii. NATO içinde, BAB'ın kontrolü altında harekât icra edebilecek çokuluslu bir Avrupalı komutanlığı oluşturulması,
- iv. BAB yönetiminde icra edilecek bir harekât için gereken danışma ve bilgi paylaşımı düzenlemelerinin oluşturulması,
- v. BAB misyonları için askerî planlama ve tatbikatların geliştirilmesi çalışmalarına başlanması şeklinde sıralanabilir (NATO Handbook, 1998:76-78).

1996 yılında ittifakın Avrupa kolu olarak onaylanan AGSK'ya olan NATO desteği, İttifakın, 1999 yılında icra edilen Washington Zirvesi'nde de sürdürülmüştür.

1.2.4. 11 Eylül Sonrası Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası Süreci ve AGSP'nin Derinleşmesi

AGSP'nin gelişiminde belirleyici rol oynayan başlıca iki büyük unsur bulunmaktadır. Birincisi Kıta'nın dışında gelişen riskler ve tehditlerin yapısı ve bunlara paralel olarak değişen Amerikan siyasetidir. İkincisi ise Avrupa'nın kendi iç dinamikleridir (Gnesotto, 2005:16).

Özellikle Fransa ve İngiltere'nin çabalarıyla askerî yetenek kazandırılmak istenen Birlik, vatandaşlarının güvenliği ve savunma konularında NATO'dan bağımsız olarak hareket etmeyi hedeflemektedir. Avrupa'nın orta yerinde yaşanan Yugoslavya iç savaşından edinilen tecrübeler ışığında, olası kriz ve çatışma bölgelerine doğrudan müdahale edebilecek bir Avrupa ordusunun kurulmasını zorunlu hâle getirmiştir. Özellikle BAB'ın dağıtılması kararı sonrasında, Acil Müdahale Gücü adı altında NATO'suz bir Avrupa savunmasının hedeflendiği düşünülmüştür. (Tangör, 2009:125).

AB, üye devletlerin kolektif savunması ile ilgili olmayan fakat askerî ve sivil kriz yönetimine odaklanan bir politika oluşturulmasına duyulan ihtiyaç neticesinde, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın tamamlayıcı bir unsuru olan Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasını (AGSP) oluşturmuştur. AGSP ile operasyonel nitelikte askerî ve sivil yetenekler sağlanması konusunda önemli kazanımlar elde edilmiştir. AGSP ile birlikte NATO'ya rakip bir askerî unsur oluşturmak hedefinin dışında ancak Atlantik-ötesi daha sağlıklı ilişkiler tesis etmek suretiyle yük ve sorumlulukların paylaşılmasına katkı sağlanmıştır (Zhussipbek, 2009:71-88).

Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) ile AB'nin "ekonomik dev, siyasal çüce" yakıştırmasından uzaklaştırılarak etkili bir siyasal güce dönüştürülmesi yolunda, mevcut birçok olumsuzluklara karşın önemli gelişmeler sağlanmıştır. Bu olumsuz iklim, üye devletlerin bütünleşme sürecinin derinleştirilmesi ve Avrupa'nın

güvenliğiyle ilgili konularda değişik yaklaşımlar benimsemeleri ve ulusal egemenlik alanlarını daraltmak istememelerinden kaynaklanmaktadır.

AGSP sürecinin hızlı gelişimi Kosova krizi sonrasında rastlar. 2003 yılına gelindiğinde AB, Avrupa Kıtası dışındaki kriz bölgelerine müdahale edebilen etkili bir askerî ve sivil güce kavuşmuştur. 2007 Lizbon (Reform) Antlaşmasında, kurucu anlaşmalarda AGSP ile ilgili düzenlemeler yer almış, bu kapsamda, AGSP'nin kurumsal yapısı, karar alma mekanizması, operasyonlar yürütme kapasitesi önemli ölçüde tamamlanmıştır (Zhussipbek, 2009:71-88). 1998 St-Malo Bildirisiyle harekete geçirilen AGSP süreci, 2007 Lizbon (Reform) Antlaşması ile nihai hâlini almıştır.

1.2.4.1. Saint Malo Bildirisi

AB'nin başat üyeleri olan Fransa ve İngiltere, gerek yanı başlarında meydana gelen krizlerde gerekse uluslararası krizlerde etkin bir rol üstlenebilmek ve müdahil olmak amacıyla yeni bir süreç başlatmışlardır. 1998 yazı başlarında Fransa Devlet Başkanı Chirac, AB'nin, NATO'dan bağımsız bir savunma yeteneği kazanması gerekliliğini ortaya atmış, ardından Ekim 1998'de Avusturya Pörschach'ta icra edilen gayri resmi Avrupa Konseyi toplantısında İngiltere Başbakanı Blair, bu söylemi destekler nitelikte beyanlarda bulunarak, hükümetlerarası niteliğe sahip olmak üzere, NATO'ya uygun bir Avrupa siyasi politikası geliştirilmesine katkıda bulunacaklarını ifade etmiştir.

Aynı yıl Viyana'da gerçekleştirilen AB Savunma Bakanları Toplantısı'nda Fransa, ortak para birimine geçebilen bir Avrupa'nın kendine ait ve gerçek bir savunma yeteneğine sahip olmaksızın bunu sürdüremeyeceğini beyan etmiştir. Esas itibarıyla uzun zamandır ABD politikalarını destekleyen İngiltere'nin, kendisine karşı oluşabilecek olası tepkilerin önüne geçebilmek amacıyla avro-atlantik ilişkilerinde arabulucu rolüne soyunması ayrıca Fransa-Almanya eksenli yakınlaşmayı, Fransa-İngiltere yakınlaşmasıyla dengelemek istemesi neticesinde Fransa'nın düşüncelerini destekler nitelikte açıklamalar gelmiştir. Bu sürecin sonunda 4 Aralık 1998'de Saint Malo Bildirisi imzalanmıştır (Tangör, 2009:125).

St. Malo bildirisi ile askerî etkinlik, Atlantik-ötesi ilişkiler ve Avrupa'nın politik gücünün artırılması gibi üç temel alanda ancak Avrupa Birliği şemsiyesi altında kolektif hareket etmek suretiyle başarılı olunabileceği tespit edilmiştir. Bu kapsamda, St.Malo bildirisinde, Amsterdam Antlaşması ile Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) konusunda yapılan düzenlemelerin hızla yerine getirilmesi ve NATO'nun katılmadığı operasyonların AB'nin siyasi denetimi altında yapılmasını ve bunun için uygun mekanizmalar oluşturulmasını öngörmüş ve gereksiz tekrarlardan kaçınılması gerektiği belirtilmiştir. Ortak bildiride ayrıca, "Güçlü ve rekabetçi bir Avrupa savunma endüstrisi ve teknolojiyle desteklenen ve yeni risklere karşı hızla tepki verebilecek, güçlendirilmiş silahlı kuvvetlere gereksinim duyulduğu" vurgusu yer almıştır. (Efe, 2005:150).

St. Malo Bildirisi'ne karşı ABD cephesinden olumsuz bir tepki gelmemekle birlikte, Albright tarafından yapılan açıklamada; özetle, ABD'nin, AGSK'ye vermiş olduğu desteğin devam edeceği ancak bu desteğin devamı için "3D" formülü olarak adlandırılan hususlara uyulması gerekliliği vurgulanmıştır. Buna göre, "*no decoupling*"- Atlantik-ötesi "bağları koparmamak"; "*no discrimination*"- AB üyesi olmayan müttefiklere karşı "ayrımcılık yapmamak" ve "*no duplicating*"- NATO'da mevcut olan komuta yapısı ve operasyonel planlama sisteminin "aynısını oluşturmamak" yani gereksiz ve yapıcı olmayan tekrarlardan kaçınılmasıdır (Zhussipbek, 2009:71-88).

1.2.4.2. Köln AB Konseyi

3-4 Haziran 1999 tarihlerinde gerçekleştirilen Köln Zirvesi, AGSP'nin kabul edilen resmi başlangıcı olarak da anılmaktadır. Köln zirvesi, St.Malo Bildirisi ile İngiltere ve Fransa'nın üzerinde uzlaştığı AGSP konusunda somut adımların atılmaya başlandığı önemli bir kilometre taşını oluşturmaktadır.

Köln Avrupa Konseyi tarafından, Yugoslavya'da yaşanan iç savaşın etkileri kapsamında, Petersburg görevleri, AGSP'nin geliştirilmesi sürecinin içinde konumlandırılmıştır. Yapılan açıklamada, NATO tarafından gerçekleştirilen operasyonlara önyargısız olarak destek vermek üzere gerekli olan kapasiteye sahip olunması gerektiği, bu konuda yeterli silahlı kuvvetlerle desteklenme ve bu kuvvetleri

sevk ve idare edebilmek için ihtiyaç duyulan araçlarla donatılmasının önemine vurgu yapılmıştır (Tangör, 2009:127-128).

Köln Zirvesinde alınan kararlarla ODGP Yüksek Temsilcisi olarak Javier Solana atanmıştır. Alınan kararlar arasında BAB'ın AB ile bütünleşmesinin sağlanması da yer almaktadır. Buna göre, AGSK konusunda herhangi bir değişiklik yapılması hedeflenmemekle beraber Avrupa Güvenlik Savunma Kimliği AB bünyesine taşınmıştır. Sonuç olarak NATO ancak AB'nin etkinliğinin zayıf olduğu hâllerde devreye girecektir (Tangör, 2009:128). Köln AB Konseyi ile AB'nin savunma stratejisini, NATO-BAB düzlemi üzerine inşa etme arzusu taşımadığı ortaya konulmuştur.

1.2.4.3. Helsinki AB Konseyi

10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki'de toplanan AB Konseyi'nde, güvenlik ve savunma mekanizmasının, Ortak Dış Güvenlik Politikası'nın bütünlüğü parçası olarak kurulması kararlaştırılmakla kalınmamış aynı zamanda bu mekanizmanın BAB kapsamında geliştirilmesinden de vazgeçilmiştir. Helsinki Zirvesinde belirlenen "Avrupa Ortak Temel Hedefi süratli bir şekilde, ulusal ve çokuluslu kuvvetlerin gönüllü işbirliğiyle, komuta ve kontrol, istihbarat ve stratejik taşımacılık alanlarındaki Petersberg görevlerini gerçekleştirmek için, "Askerî Yetenekler ve "Ortak Yetenek Hedefleri"ne uyarlanması kararlaştırılmıştır. Buna göre:

i. 2003 yılına kadar 500 savaş uçağı ve 15 savaş gemisi ile desteklenen 60 gün içinde harbe hazır hâle gelebilecek ve en az bir yıl süreyle operasyon bölgesinde komuta, kontrol ve istihbarat, lojistik ve diğer muharebe hizmet destek faaliyetlerini icra edebilecek, 60 bin kişilik bir kuvvetin oluşturulması kararlaştırılmıştır.

ii. Balkanlarda yaşanan iç savaş sonrasında, AB'nin askerî zaaf içerisinde olduğu bilinen bir gerçek hâline gelmiştir. Yugoslavya'ya karşı girişilen hava harekâtına ABD % 85 oranında katılırken, Avrupa'nın katkısı % 15 seviyelerinde kalmıştır. AB yeni kararlarla bu katkının oranını hiç olmazsa % 30 düzeylerine çıkarmayı hedeflemektedir.

iii. AB ve NATO arasında var olan danışma ve işbirliği, üye devletlerin çıkarları dikkate alınarak geliştirilecektir.

iv. Mevcut kurumsal yapı zedelenmeksizin hedeflenen harekâtların gerçekleştirilmesi amacıyla yeni bir siyasi ve askerî yapı oluşturulacak, bu kapsamda sivil araçlar ve kaynakları daha etkin hâle getirmek ve koordinasyonu sağlamak için askerî mekanizmalara paralel sivil kriz yönetimi mekanizması oluşturulacaktır.

Belirlenen hedefler kapsamında yeni yapılar oluşturulması kararlaştırılmıştır. Bu hedeflere yönelik kurulacak yapılar ise, Siyaset ve Güvenlik Komitesi, Askerî Komite ve Askerî Personel'den meydana gelecektir (Türker, 2007:65 ; Türkmen,2000). (<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=-148167&yazarid=194>erişim.tar. 07.06.2012)

Helsinki Zirvesi sonunda yayımlanan bildirinin ekinde yer alan antlaşmada belirtilen Petersberg görevlerini gerçekleştirmek amacıyla üye devletlerin daha etkin askerî yetenekler geliştirmek suretiyle, yeni siyasi ve askerî yapılar oluşturması öngörülmüştür. Bu kapsamda, AB'nin NATO'nun içinde yer almadığı operasyonları başlatabilmek ve devam ettirebilmek için özerk kapasiteye sahip kararlar alabilmesi vurgulanmıştır (http://www.europarl.europa.eu/summits/hel1_en.htm 20/02/2011).

Bu bağlamda ortaya çıkan asıl büyük sorun, AB üyesi ülkelerde savunmaya harcanan bütçelerin oldukça cılız kalması ve yeni dönemde üyelerin savunma bütçelerini artırmak konusundaki gönülsüz davranışlar sergilemesi olmuştur. Almanya ve İspanya askerî harcamalarını azaltmış, İngiltere ve Fransa ise yeni donanımlar konusunda ek paraya ihtiyaç duyduğunu belirtmektedir. The Washington Times gazetesinde yer alan habere göre yeterli mali kaynak ayrılmaması nedeniyle Avrupa Ordusu'nun bir ütopya olmaktan öteye gidemeyeceği, Avrupa'nın eksiklerini ABD ve NATO üzerinden karşılamaya devam etmek istemesine ise, ABD'nin pek sıcak bakmadığı ifade edilmektedir (<http://arsiv.zaman.com.tr/2000/01/11/dunya/index.html>, erş.tar. 20/02/2011).

1.2.4.4. Feira AB Konseyi

Portekiz'in Feira kentinde 19-20 Haziran 2000 tarihlerinde gerçekleştirilen devlet ve hükümet başkanları zirvesinde, Helsinki Zirvesinde alınan kriz ve askerî kurumlar konusundaki faaliyetlerden duyulan memnuniyete vurgu yapılarak, NATO üyesi olan ancak AB üyesi olmayan ülkelerin sadece danışma mekanizmasında yer alması kararlaştırılmıştır. Bu kapsamda AB-NATO ilişkileri dört başlık altında değerlendirmeye tabi tutulmuştur: Bunlar sırasıyla, güvenlik, yetenek hedefleri, AB'nin NATO imkânlarına erişimi ve daimi danışma düzenlemelerinin belirlenmesidir.

Feira AB Konseyinde ayrıca sivil kriz yönetiminin memnuniyetle karşılandığı belirtilerek 2003 yılına kadar uluslararası misyonlar için 5000 polis istihdam edebilecek hazırlığı yapmaları ayrıca 30 günlük hazırlık sürecinde 1000 polis memuruyla desteklemek üzere hazır buldukları teminatı verilmiştir. Konsey'de, AB'nin yeteneklerinin geliştirileceği alanlar olarak, polis, hukukun üstünlüğü, sivil idare ve sivil koruma alanları gösterilmiştir (Türker, 2007:68).

Konsey, Dönem Başkanlığı ve Genel Sekreter/Yüksek Temsilciden Aralık ayında icra edilecek Nice Avrupa Konseyinden sonra hayata geçirilmek üzere daimi siyasi ve askerî yapıların oluşturulması çalışmalarına başlanmasını istemiştir (Türker: 2007:68).

1.2.4.5. Nice AB Konseyi

07-09 Aralık 2000 tarihlerinde icra edilen Nice Avrupa Konseyi'nde, AB'nin operasyonel bir hâl alması ile birlikte, BAB'ın görevlerinin AB'nin kullanımına bırakılması kararlaştırılmıştır. Buna göre, BAB'ın 5'inci ve 9'uncu maddelerinde belirtilen yükümlülükleri dışında kalan, ortak savunma ve Birliğe üye olmayan devletlerin karar alma sürecinde yer alma hakkı dışındaki usullerin büyük kısmı AB'ye devredilmiştir. Konsey'de güvenlik ve savunma politikası alanında görev yapmak üzere üç yeni organ oluşturuldu. Bu organlar, Siyasal ve Stratejik Komite, Askerî Komite ve AB Genelkurmayı'dır. Zirvede AB kuvvetinin NATO'dan bağımsız olmasının yanı

sıra süratle operasyonel hâle gelmesi ihtiyaı da vurgulanmıştır (Tangör, 2009:135 www.ena.lu/declaration_weu_council_ministers_marseille_13_november_2000-020004716.html, erş.tar. 20/02/2011).

Zirve, acil adımlar atılması nedeniyle eleştirilere de konu olmuştur. Avusturya güvenlik uzmanları zirvede ikna edici kararlar alınmakla birlikte Avrupa Savunma Politikasının kurulması konusunda son derece hızlı adımlar atıldığını da belirtmişlerdir (Der Standart, 11 Dezember 2000, aktaran Tangör,2009:135).

Ayrıca Nice AB Konseyi'nde, Kasım 2000'de hazırlanan ve AB yelerinin Avrupa Acil Müdahale Gücü'ne katılmalarını ve askerî yardım miktarlarını içeren bir paket onaylanmıştır. Bunun dışında, karar mekanizmasına katılım kapsamında, danışma düzenlemelerinin ayrıntıları karara bağlanmıştır. AB'nin gerçekleştirilmesi muhtemel askerî harektlarında karar mekanizmasının işleyişinde herhangi bir değişiklik meydana gelmemiştir. Sonuç olarak karar alma mekanizmasına dâhil edilmeyen altı ülke ile yalnızca yüksek düzeyde danışma süreci ngrlmştir (Efe, 2005:169).

1.2.4.6. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası Kapsamında İcra Edilen Diğer Uygulamalar

Yukarıda etraflıca açıklanan AGSP'nin oluşturulma sürecinde yer alan önemli aşamaların dışında, ayrıca değinilmesinde fayda görülen birtakım faaliyetler de icra edilmiştir. Bunların başında, 11 Eylül saldırıları sonrasında değişen tehdit algılamasıyla birlikte geliştirilen güvenlik ve savunma önlemleri kapsamında yapılan faaliyetlerden, silahsızlanma ve silahtan arındırılma çabaları ile terörizmle mücadele ve silah satışlarının kontrolü konularını da eklemek mümkündür. Nitekim 2003 Aralık ayında kabul edilen Avrupa Güvenlik Stratejisi "Daha İyi Bir Dünyada Daha Güvenli Bir Avrupa" hedefi kapsamında mücadele edilmesi gereken beş tane belli başlı tehdiye işaret etmektedir. Terörizm, Kitle İmha Silahlarının Yayılması ve nlenmesi, Bölgesel atışmalar, Başarısız Devletler ve Organize Suçlar tespit edilen tehditlerdir.

Sırasıyla, Mart 1998 Ottawa, Mayıs 1998 Washington ve Temmuz 1998'de Viyana'da gerçekleştirilen uluslararası anti-personel mayın konferanslarında AB

dikkate değer bir rol üstlenmiştir. Bu sürecin sonunda üye devletlerden 14’ü tarafından “Anti-Personel Mayınların Kullanımının, Depolanmasının, Üretimini ve Devredilmesinin Yasaklanması ve Bunların İmhası ile İlgili Sözleşme” (Ottawa Sözleşmesi) imzalanarak 01 Mart 1999’da yürürlüğe girmiştir. Üye devletlerden Yunanistan’ın henüz taraf olmadığı sözleşmeye, Türkiye 2003 yılında taraf olmuş ve 01 Mart 2004 yılında yürürlüğe girmiştir (2000 General Report, Point 859, <http://europa.eu/generalreport/en/2000/pg1234.htm> erişim tarihi: 20/02/2011).

Bunun dışında AB’nin nükleer silahsızlanma konusundaki politikasının bir sonucu olarak Konsey tarafından 13 Nisan 2000 tarihinde Silahsızlanma Antlaşmasının Gözden Geçirilmesi Konferansının başarısı yönünde ortak bir tutum sergilenmiştir. Bu kapsamda Konsey, nükleer, kimyasal ve biyolojik silahlar ile kitle imha silahlarının arındırılmasını ya da yok edilmesini amaçlayan müşterek eyleme uygun olarak, Rusya ile işbirliği programını sürdürmüştür (Tangör, 2009:136-138).

Avrupa’nın dışında gerçekleşen terörist faaliyetler kapsamında, Güney Osetya’da küçük ve hafif silahların istikrarsız biçimde yayılmasına karşı müşterek eylem geliştirmiş ayrıca Filistin Yönetimine yaptığı yardımlara bölgede devam eden gerginliğe rağmen devam etmiştir. AB ekonomik bir dev olmasının yanında dış politikada başat rol üstlenebilmek amacıyla güvenlik ve savunma alanlarında somut adımlar atma konusunda cesur tavırlar sergilemiştir. Üye devletlerin güvenlik kavramına yaklaşım farklılıklarını azaltarak, üye devletleri AB’nin ortak çıkarları doğrultusunda düşünmeye sevk etmek suretiyle, “siyasal birlik” sürecini hızlandırmıştır (Tangör, 2009:139).

1.2.4.7. Lizbon Antlaşması ile Geline Son Durum

Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) sürecinde, Lizbon (Reform) Antlaşması ile gelinen son durumu incelemeye önce Anayasal Antlaşma Taslağına değinmek konunun bütünlüğü açısından yerinde olacaktır. Ekim 2001 ayında oluşturulan “Avrupa Konvansiyonu’na kurumsal reformlara ilişkin çalışma yapma yetkisi ve görevi verilmiştir. Bu kapsamda, Avrupa Parlamentosu üyeleri, sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri ve aday ülke temsilcilerinin Konvansiyon’a davet edilmesi

öngörülmüştür. Konvansiyonun en önemli çalışmasını anayasal antlaşmanın hazırlanması teşkil etmiştir. Esas itibarıyla gerçek anlamda bir anayasadan ziyade, uluslararası bir antlaşma niteliğine sahip olan belge AB'ye gerçek anlamda bir anayasa kazandırmamıştır (Baykal, 2004:122).

Anayasal Antlaşma Taslağı, yaklaşık 16 ay süren çalışmalar sonunda Haziran 2004 ayında Brüksel Avrupa Konseyinde kabul edilerek, 29 Ekim 2004 tarihinde Roma'da üye devletlerin tamamı ve aday ülkeler (Türkiye dâhil) tarafından imzalanmıştır. Bununla birlikte Anayasa Taslağının onay sürecinde yaşanan sorunlar ve Fransa ve Hollanda tarafından yapılan referandumda reddedilmesi daha başında bu sürecin önünü kapatmıştır. AB liderleri, ulusların çekincelerini göz önünde bulundurmamak suretiyle Avrupa Topluluğu Antlaşması ve Avrupa Birliği Antlaşması'nı tadil etmek suretiyle hedeflenen değişiklikleri bir Anayasa altında olmasa da kurucu antlaşma değişiklikleriyle gerçekleştirme yolunu seçmişlerdir.

Lizbon Antlaşması reform niteliğinde bir antlaşmadır ve öğretilerde de bu şekilde anılmaktadır. Ulusların çekinceleri göz önünde bulundurularak, Antlaşmada, AB'ye ait ayrı bir marş, arma ve bayrak ile ilgili herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Bununla birlikte, 52 numaralı bildiriye “üye devletler, mavi arka plan üzerine on iki altın yıldızlı çemberli bayrağın, marşın, sloganın^{*}, para birimi avronun, kendileri için AB halklar topluluğu hissini ve ona bağlılıklarını simgelemeye devam edeceğini bildirir” denilmiştir (Zhussipbek, 2009:146).

Lizbon Antlaşması ile Avrupa Topluluğu Antlaşmasının adı “Avrupa Birliğinin İşleyişine İlişkin Antlaşma” olarak değiştirilmiştir. Diğer bir önemli değişiklik ise Reform Antlaşması ile Avrupa Birliği, tüzel kişiliğe kavuşmuştur. Bunun bir sonucu olarak Birliğin uluslararası antlaşmalar yapması ve uluslararası örgütlere üye olmasının yolu açılmıştır (Zhussipbek, 2009:146).

Lizbon Antlaşması, bu çalışmanın özünü teşkil eden ODGP açısından önemli yapısal değişiklikler getirmiştir. Maastricht Antlaşması ile öngörülen üç sütunlu yapı

---

* Avrupa Birliği Anayasası'nda AB'nin sloganı “Çeşitlilikte Birleşmiş” olarak yer almıştır.

kaldırılarak, farklı sütunlarda düzenlenen diplomasi, güvenlik, kalkınma, insani yardım, dış politika vb. konular, bu konularda tutarlı bir dış politika izlenebilmesi maksadıyla yeni oluşturulan Birlik Dışışleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi'ne verilmiştir. Yüksek Temsilcinin aynı zamanda ODGP Yüksek Temsilcisi görevini de yürütmesi öngörölmüştür (TFEU m.9E/4). Antlaşmanın 10C/1 maddesinde ise Birliğin ODGP konularındaki yetkileri düzenlenerek, ortak savunmaya dönüşebilecek ortak savunma politikasının kademeli olarak oluşturulması da dâhil olmak üzere dış politikanın tüm alanlarını ve Birliğin güvenliğine ilişkin tüm sorunları kapsayacağı düzenlenmiştir.

Reform Antlaşması ile AGSP'nin adı "Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (*Common Security and Defence Policy*)" olarak değiştirilmiş ve OGSP hakkındaki hükümler, Antlaşmanın "AB Antlaşması" kısmında beşinci başlığın altında düzenlenmiştir. OGSP ile ilgili hükümler ilk kez Reform Antlaşması ile bağlayıcılık kazanmıştır (Zhussipbek, 2009:147). Antlaşmanın 28A/3 maddesine göre OGSP görevleri şu konuları kapsamaktadır:

- i. Barış sağlama,
- ii. Çatışma sonrası istikrar sağlama,
- iii. Ortak silahsızlandırma operasyonları,
- iv. İnsani görevler ve kurtarma görevleri,
- v. Askerî danışma ve destek görevleri,
- vi. Çatışmayı önleme ve barışı koruma görevleri,
- vii. Kriz yönetiminde muharip güç kullanılmasını içeren görevlerdir.

Yukarıda belirtilen görevlerin başarılması için Birliğin kendisine ait daimi bir askerî gücünün olmadığına gönderme yapılarak, üye devletlerin askerî ve sivil yetenekleri hazır etmesi gerektiği düzenlenmiştir. Antlaşmanın 3A maddesinde ulusal güvenliğin her üye devletin özel sorumluluğu altında olduğu belirtilerek birliğin bu konuda düzenleme yapma yetkisine sahip olmadığına vurgu yapılmıştır. Aynı kapsamda, 13 numaralı bildiri de Reform Antlaşmasında yer alan OGSP hükümlerinin üye devletlerin güvenlik ve savunma politikalarının kendine özgü niteliklerine zarar vermeyeceği vurgulanmıştır.

Lizbon Antlaşması ile AGSP/ODGP alanında bazı ilklere de yer verilmiştir. Antlaşmanın 28A/7 maddesinde “üye devletlerden birinin kendi sınırları dâhilinde silahlı saldırıya uğraması durumunda, diğer üye devletler BM Antlaşmasının 51. maddesinde düzenlenen “müşterek meşru savunma hakkı” doğrultusunda kendi imkânları dâhilinde tüm araçlarla yardımcı ve destek olmak yükümlülüğüne sahiptir” denilerek “karşılıklı dayanışma ilkesi” öngörülmüştür (Zhussipbek, 2009:147). Aynı şekilde AB’nin İşleyişine İlişkin Antlaşmanın 188R maddesi altında “dayanışma hükmü” düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre üye devletlerden birinin terörist saldırı yahut doğal afete maruz kalması durumunda dayanışma hükmü uyarınca diğer üye devletler sahip oldukları askerî yetenekler de dâhil olmak üzere tüm araçlarla birlikte saldırıya maruz kalan üye devlete yardımcı olacakları taahhüt altına alınmıştır.

Bunların dışında Reform Antlaşması ile Nice Antlaşmasında askerî ve güvenlik alanlarında uygulanması öngörülmeven “güçlendirilmiş işbirliğinden” daha ileri bir aşamaya geçilerek “kalıcı yapısal işbirliği “imkânının OGSP alanında da geçerli olacağı kabul edilmiştir. Ayrıca Birliğin Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi’nin Komisyon Başkanı onayı ile Avrupa Konseyi tarafından nitelikli çoğunluk esasına göre seçileceği kabul edilmiştir (m.9E).

Lizbon Antlaşmasında nitelikli oy çoğunluğu usulünün genel kural olarak benimsenmesi ve uygulama alanının genişletilmesine karşın, ODGP/OGSP’nin niteliğini ve karar alma mekanizmasını değiştirmeyerek bu alanlarda oybirliği usulünün uygulanmasına devam edileceği öngörülmüştür. Ayrıca bu alanlarda Divan ve Avrupa Parlamentosu’nun yetkilerindeki sınırlamaların da devam etmesi kabul edilmiştir. Zhussipbek’e göre AGSP’nin adının değiştirilmesi gerçek bir durumundan çok, “avro-iyimserliğin” bir yansımasıdır (Zhussipbek, 2009:149).

1.2.4.8. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası’nın Karar Alma Mekanizması ve Kurumsal Yapısı

Avrupa Birliği üyelerinin kendi ulusal çıkarları doğrultusunda hareket etmek istemeleri ve aynı zamanda üye devletlerin Avrupa’nın güvenliği konusunda farklı bakış açılarına sahip olmaları, karar alma sürecinde bazı güçlülere neden olmaktadır. Üye

devletlerin farklı askerî yeteneklere sahip olması, aralarındaki asimetrik güç farklılıkları ve güvenlik algılarındaki farklılıklar (Atlantikçi, Avrupacı, tarafsız vb.) AGSP ile ilgili alanlarda karar alma sürecinde birtakım zorluklar yaşanmasına neden olmaktadır.

Avrupa Birliği yaşanan zorlukların ancak hükümetlerarası nitelikte bir karar alma mekanizmasının benimsenmesi suretiyle aşılabileceğini öngörmektedir. Lizbon Antlaşmasına kadar AGSP'nin kurucu antlaşmalarda anılmamış olması bu alandaki gelişmelerin ancak Başkanlık Raporlarıyla oluşturulmasına yol açmıştır. AGSP'nin işleyiş yapısına ilişkin olarak Kurucu Antlaşmalardaki belirsizlik ancak Lizbon Antlaşması ile giderilebilmiştir. Buna göre Antlaşmanın 15B maddesinde, antlaşmalarda aksi öngörülmediği sürece ODGP/AGSP alanlarındaki kararların, Avrupa Konseyi ve Bakanlar Konseyi tarafından oybirliği ile alınabileceği düzenlenmiştir. Bunun dışında antlaşmanın 28A/4 maddesinde, AGSP kararlarının Yüksek Temsilci yahut üye devletlerden birinin teklifi üzerine Bakanlar Konseyi tarafından oybirliği ile alınabileceği belirtilmiştir. Bu süreçte öngörülen tek esneklik “çekimsiz kalma” hakkıdır (Zhussipbek, 2009:149-153).

AB Askerî Karargâhı, üye devletlerin gönderdiği askerî uzmanlardan oluşan 70 kişilik bir ekiptir. Görevleri arasında, erken uyarı, durum değerlendirmesi, stratejik planlama, AB operasyonlarının yapılması için gerekli olan ulusal ve çok uluslu güçleri belirleme ve kuvvet kataloglarını düzenleme konuları sayılabilir. Ancak belirtmek gerekir ki, AB Askerî Komitesi ve AB Askerî Karargâhı ile ilgili hükümler Lizbon Antlaşmasında yer almamaktadır (Zhussipbek, 2009:151).

2010 Temel Hedefi kapsamında kurulması öngörülen Avrupa Savunma Ajansı, Konseyin, Temmuz 2004 ayındaki Ortak Eylemi ile kurulmuştur. Başlıca görevinin, üye devletler arasında silahlanma alanında işbirliği sağlamak suretiyle Avrupa savunma endüstrisi ve teknolojisinin güçlendirilmesini sağlayarak, rekabet gücü yüksek bir Avrupa askerî ürünler pazarı oluşturmak olduğu belirtilebilir. Bu organlara ek olarak Mayıs 2000 ayında, Komisyon ve Konsey Sekreterliği yetkililerinden oluşan, CIVCOM kurulmuştur. CIVCOM'un başlıca görevi AGSP alanında danışma nitelikli rol üstlenmektir (Zhussipbek, 2009:152).

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ MİSYONLARININ NİTELİĞİ VE TRANSATLANTİK İLİŞKİLERE ETKİLERİ

2.1. AB Misyonlarının Niteliği ve NATO Unsurlarından Ayrımı

Sivil nitelikli olan Avrupa bütünleşme süreci, Avrupalı üyeleri arasında kuvvet kullanımının geçmişte kaldığı bir güvenlik toplumunun oluşmasına yol açmıştır. 1954'te Avrupa Savunma Topluluğu'nun çökmesinin ardından NATO, Avrupa güvenliğinden sorumlu tek örgüt olmuştur. Avrupa savunma ve güvenlik politikasının gelişimini birkaç faktörle açıklamak mümkündür. İlk olarak Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve Sovyet tehdidinin Avrupa için ortadan kalkması, Avrupa'nın NATO'ya bağımlılığını azaltan en önemli faktör olmuştur. Kolektif güvenlik ve dışarıda müdahale Avrupa savunmasının yeni ilkelerine dönüşmüştür. İkinci faktör ekonomik bütünleşmesini hemen hemen tamamlayan Avrupa'nın siyasi bütünleşmesinin de tamamlanması gerekliliğini doğurmuş olmasıdır. Üçüncüsü ve belki de Avrupa'yı en çok sarsan faktör komşu coğrafyasında yaşanan savaşlardır. Bu savaşlarla Avrupa kendi değerlerinin savunulmasının ve desteklenmesinin gerekliliğiyle karşı karşıya kalmıştır. İlk aşamada Avrupa'da gelişen güvenlik tehditlerine yönelik yeni politikalar üreten AB, 11 Eylül sonrasında güvenlik ve savunma politikasını uluslararası alandan gelen güvenlik tehditlerine karşı geliştirmiştir. (Turan,2010:32-34)

NATO kuruluş şekli, hukuki niteliği, görev öncelikleri ve faaliyet yöntemi bakımından AB misyonlarından oldukça farklı bir yapı arz etmektedir. NATO hukuki niteliği itibarıyla uluslararası bir örgüt olarak tek bir kurucu antlaşma ile kurulmuştur. Buna karşın AB'nin temelde üç adet kurucu antlaşması bulunmaktadır. AB uluslararası anlaşma ile kurulmasına karşın zaman içinde yaşadığı derinleşme aşamaları sonrasında uluslararası bir niteliğe kavuşmuştur.

NATO'nun temel görevi, Birleşmiş Milletler Yasası ilkeleri doğrultusunda ve politik ve askerî yollarla üyelerinin özgürlük ve güvenliğini koruma altına almak kapsamında NATO birtakım öncelikler belirlemiştir. Bunlar, terörizme karşı savunma ve tehdit unsurları için karşı tedbir geliştirmek gibi güvenlik konularını içermektedir (Guide to NATO SPS, 207:6).

NATO operasyonlarının ağırlıklı olarak askerî harekât şeklinde cereyan etmesi bu harekâtların sivil unsurlarla yeterince desteklenmemesi nedeniyle, NATO tarafından barışı tesis etmek adına müdahale edilen bölgelerde NATO unsurlarının ayrılmasını müteakip kalıcı barış tesis edilememektedir. Buna karşın AB misyonlarında ise kriz bölgelerinde sivil otoritenin tesis edilmesi ve kendi kendilerine yetebilecek şekilde gerekli demokratik kurumların kurulması veya mevcut olanlara tekrar işlerlik kazandırılması sayesinde, AB misyonlarınca müdahale edilen bölgeler hukukun üstünlüğünün güçlendirildiği, insan haklarına saygılı, demokratik bir yapıya daha kolay ve kalıcı geçiş yapabilmektedirler.

Avrupa Birliği, AGSP konusunda yetkinliğini kanıtlamak amacıyla Makedonya, Kongo, Irak, Gürcistan ve Bosna-Hersek gibi ülkelere müstakil askerî ve polis misyonları gönderse de, her bir misyon bu çalışmada incelendiği üzere yerel nitelikte ve kısa süreli olmaktadır.

2.1.1. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası Operasyonları

AGSP kapsamında Şubat 2011 ayı itibarıyla toplam 14 adet Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası ve Avrupa Birliği Misyonu tamamlanmıştır. Tamamlanan faaliyetler Tablo 2'de sunulmaktadır.

Tablo- 2 : AGSP Tamamlanan Faaliyetler

Concordia	Makedonya (FYROM)	31 Mart 2003-15 Aralık 2003	Askerî Harekât
Artemis	DRC	12 Haziran 2003-01 Eylül 2003	Askerî Harekât
Proxima	Makedonya FYROM	15 Aralık 2003-14 Aralık 2005	Polis Misyonu
EUJUST Themis	Gürcistan	16 Temmuz 2004-14 Temmuz 2005	Hukukun Üstünlüğü Misyonu
EUPOL Kinshasa	DRC	30 Nisan 2005-Tamamlandı	Polis Misyonu
Aceh Monitoring Mission-AMM	ACEH	2005-2006	İzleme Görevi
EUPAT	Makedonya	15 Aralık 2005-Haziran 2006	Polis Misyonu
EUFOR RD Congo	DRC	Nisan 2006-30 Temmuz 2006	Askerî Harekât
EU Support to AMIS	Darfur/Sudan	Haziran 2005-Aralık 2007	Sivil Misyon/Askerî Harekât
EUFOR TCHAD/RCA	Sudan	28 Ocak 2008-15 Mart 2009	Askerî Harekât
EU SSR Guinea-Bissau	Batı Afrika Bölgesi	12 Şubat 2008-01 Haziran 2010	Sivil SSR

Kaynak: European Security Review Briefing 2, ISIS Europe, (Şubat 2011) syf:1-7 (<http://isis-europe.eu>)

Hâlen 6'sı Balkanlar, Kafkaslar ve Doğu Avrupa'da; 3'ü Ortadoğu'da; 1'i Orta Asya'da ve 4'ü Afrika'da olmak üzere toplam 14 Misyon aktif olarak faaliyet göstermektedir. Bu harekâtların önemli bir kısmı Polis Misyonu ve Hukukun Üstünlüğü Misyonları gibi yumuşak güvenlik kavramı içerisinde sayılabilecek nitelikleri sahip misyonlardır. Avrupa Birliği'nin AGSP kapsamında tamamlanan ve hâlen devam eden operasyonlara Tablo 3'de ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

AB tarafından 2007-2013 yılları arasında yapılması planlı muhtelif operasyonlar/misyonlar için bütçeden ayrılan ödenek miktarları şöyledir:

- i. Acil insani yardım kapsamında 1,5 milyar avro,
- ii. Acil durumlarda sivillerin korunması için 120 milyon avro,
- iii. AB dışındaki kriz, doğal afet vb. durumlarda insani yardım maksadıyla yaklaşık 2,5 milyar avro'dur (EU Council Factsheet, 15/06/2006).

Tablo- 3: AGSP Askerî Operasyonlar ve Sivil Misyonlar

Operasyon Adı	Bölge	Tarih	Operasyon Tipi
EUPM/BiH	Bosna-Hersek	01 Ocak 2003-31 Aralık 2011	Polis Misyonu
EUFOR Althea BiH	Bosna-Hersek	2 Aralık 2004-18 Kasım 2011	Askerî Harekât
EUSEC DR Congo	DRC (Demokratik Kongo Cum.)	01 Temmuz 2007-30 Eylül 2012	SSR (Güvenlik Reformu için Danışma ve Yardım Misyonu)
EUJUST LEX	Irak	01 Haziran 2005-30 Haziran 2012	Hukukun Üstünlüğü Misyonu
EU NAVFOR Atalanta	Somali	8 Aralık 2008-12 Aralık 2012	Askerî Harekât (Regional Maritime Line)
EUTM Somalia	Somali	07 Nisan 2010-07 Mayıs 2011	Sivil SSR
EUPOL DR Congo	DRC	01 Temmuz 2007-30 Eylül 2011	Sivil SSR
EUPOL	Afganistan	30 Mayıs 2007-31 Mayıs 2013	Sivil SSR
EUPOL COPPS	Filistin	01 Ocak 2006-31 Aralık 2011	Sivil SSR
EULEX	Kosova	15 Haziran 2008-14 Haziran 2012	Polis Misyonu
EUMM	Gürcistan	15 Eylül 2008-14 Eylül 2011	İzleme Görevi
EUBAM	Ukrayna- Moldova	01 Aralık 2005-30 Kasım 2011	Sınır Misyonu
EUBAM Rafah	Refah Kapısı	01 Ocak 2006-24 Mayıs 2011	Sınır Misyonu
EUSR BST	Gürcistan	01 Eylül 2005-28 Şubat 2011	Sınır Misyonu

Kaynak: European Security Review Briefing 2, ISIS Europe, Şubat 2011, syf:1-7 (<http://isis-europe.eu>)

2.1.1.1. AB Polis Misyonu (Bosna-Hersek)

Bosna-Hersek (BiH) AB Polis Misyonu, AGSP harekâtları kapsamında gerçekleştirilen ilk harekât olması nedeniyle ayrı bir öneme sahiptir. Bosna-Hersek AB Polis Misyonu, 01 Ocak 2003 tarihinde başlangıçta üç yıllık bir görev için faaliyetlerine başlamıştır. Bosna-Hersek yetkililerinin talepleri doğrultusunda Misyon'un görev süresi 31 Aralık 2011 tarihine kadar uzatılmıştır (<http://www.eupm.org/Overview.aspx>, erişim:06/03/2011). Misyonun temel amacı, ülkedeki polis gücünün yeteneklerinin artırılması ve iç güvenlik işlerindeki düzenlemelerin AB standartlarına çekilmesi ve sürdürülebilirliğin sağlanması olarak belirlenmiştir. Misyonun görev süresi uzatılmakla beraber, Misyona yüklenen görevlerin de kapsamı genişletilmiştir. Geline bu süreçte

Avrupa Birliği Polis Misyonu (EUPM) Bosna-Hersek otoritelerinin işbirliğiyle, sürdürülebilir gelişim politikalarına odaklanmıştır. Bu kapsamda aşağıda belirtilen bazı konularda ilerleme sağlanmıştır:

- i. Organize suçlar ve çetelerle mücadele etmek için güçlendirilmiş icrai yetkilerle donatılmış operasyonel bir polis örgütüyle birlikte Devlet Denetleme ve Koruma Ajansı'nın dönüşümü sağlanmıştır,
- ii. Güvenlik Bakanlığı ve Sınır Polisi örgütlerine göre devletin diğer kurumlarının sürdürülebilir gelişimini sağlamıştır,
- iii. Organize suç örgütlerine karşı sınır operasyonları da dâhil olmak üzere geniş kapsamlı ve başarılı operasyonlar yapılmıştır.

Avrupa Birliği Polis Misyonu'nun görev süresinin uzatıldığı 8 Aralık 2009 tarihli AB Resmi Gazetesi'nde yayımlanan Konsey Kararı'nın 3'üncü maddesinde Misyona'un kilit görevleri yeniden düzenlenerek 6 madde hâlinde sayılmıştır. Buna göre Misyona'un başlıca görevleri (Concil Decision 2009/906/CFSP):

- i. Suç ve yolsuzlukla mücadele eden kolluk kuvvetlerinin operasyon yeteneğini ve müşterek hareket kabiliyetini güçlendirmek,
- ii. Organize suç ve yolsuzlukla mücadeleye dair soruşturmaların sistematik bir şekilde planlanmasına ve yürütülmesine yardımcı olmak ve katkıda bulunmak,
- iii. BiH'in suç soruşturma imkânlarının gelişimine yardımcı olmak ve bunu teşvik etmek,
- iv. Polis-savcı işbirliğini pekiştirmek,
- v. Polis-infaz örgütü işbirliğini güçlendirmek,
- vi. İyi bir hesap verilebilirlik seviyesine ulaşmaya katkıda bulunmaktır.

Temmuz 2005 tarihi itibarıyla EUPM'de görevli 871 polisten 464'ü AB üyesi ülkelerce 407'si ise diğer üçüncü devletler tarafından desteklenmiştir. Aynı dönemde Türkiye tarafından 14 polis ile Misyona destek verilmiştir (Tangör, 2008: 114). Ancak bu sayı Eylül 2009 ayı raporuna göre EUPM'de görevli personel sayısı 363'e düşmüştür. Bunlardan 109 Polis AB üyesi devletlerce desteklenirken geriye kalan 16 polis aralarında Türkiye'nin de bulunduğu üçüncü devletlerce desteklenmiştir. Bunlara

ek olarak uluslararası devlet görevlisi, uluslararası siviller ve 211 personel de Bosna-Hersek tarafından desteklenmiştir (Persrep No.38/09).

Misyon Karargâhı Saraybosna'da konuşlanmış olup, harekât, planlama ve geliştirme bölümlerinden oluşmaktadır. AB Polis Misyonu, 05 Mart 2002 tarihli 1396 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararına istinaden 11 Mart 2002 tarihinde AB Konseyi'nin aldığı kararlarla faaliyetlerini sürdürmektedir.

2.1.1.2. Concordia Harekâtı (Makedonya)

Mart 2003 ayında imzalanan Berlin Plus (Artı) Antlaşması ile NATO Makedonya'daki varlığına son vererek, bu bölgede tesis edilen barışı korumak üzere Ohrid Antlaşması'nın yürütülmesini sağlama görevini AB'ye devretmiştir (Söylemiş, 2007:45-53). AB, Makedonya'da Concordia Harekâtı'na 31 Mart 2003 tarihinde başlamıştır.

NATO'nun icra ettiği "Allied Harmony" Harekâtı'nın devamı niteliğinde olan Concordia Harekâtı, AB'nin tarihindeki ilk Askerî Harekât olma özelliğine sahiptir. Misyon'un amacı, Makedonyalı Slavlar ve Arnavutlar arasındaki çatışma ortamını sonlandırmak ve Ağustos 2001'de imzalanan Ohrid Antlaşması'nın uygulanmasını sağlamak suretiyle Antlaşma ile tesis edilen güven ortamının korunmasını sağlamaktır. Operasyon Komutanı Amiral Rainer Feist, aynı zamanda NATO'nun Avrupa Müttefik Kuvvetler Yüksek Komutan Yardımcısıdır ve operasyon süresince AB yetkililerine bilgi vermekle mükellef kılınmıştır.

Harekât Makedonya'nın talebi üzerine BM Güvenlik Konseyi'nin 1371 sayılı kararı ile 6,2 milyon avro bütçe ile başlatılmış olup, 26 ülkeden toplam 400 personel ile desteklenmiştir. Türkiye, "Concordia" harekâtına; iki Hafif İrtibat Timi (2 Sb. 2 Astsb. 4 Erbaş/Er), ayrıca AB Karargâhına 2 Subay ve NATO Üsküp Karargâhına 1 Subay ile katkı sağlamıştır. 15 Aralık 2003 tarihinde tamamlanan Concordia Harekâtı'nın yerini Makedonya Hükümetinin talebi üzerine Proxima Polis Misyonu (EUPOL) almıştır. (http://www.tsk.tr/4_ULUSLARARASI_ILISKILER/4_6_Turkiyenin_Barisi_Destekle

me_Harekâtına_Katkilari/konular/Turk_Silahli_%20Kuvvetlerinin_Barisi_Destekleme_Harekâtına_Katkilari.htm erş.tar. 07/03/2011).

Uluslararası Kriz Grubu için Avrupa politika analisti görevini yürüten Alba Lamberti'ye göre Concordia Harekâtı AB'nin ilk askerî harekâtı olma özelliğinin dışında önemli birtakım yenilikleri de beraberinde taşımaktadır. Lamberti'ye göre bu sadece bir askerî operasyon değil aynı zamanda Avrupa ortak savunma politikasının yürütülmesinde ilk başarılı hikâyedir. Açıkça görülmektedir ki, AB, bu harekât ile küçük çaplı da olsa bir orduya sahip olduğunu göstermiştir (Arie, 2003 <http://www.csmonitor.com/2003/0909/p06s01-woeu.html>)

2.1.1.3. Proxima Polis Misyonu (Makedonya)

15 Aralık 2003 tarihinde Concondia Harekâtı'nın sonlandırılmasını müteakip, bu harekâtın devamı olarak Proxima Polis Misyonu görevi devralmıştır. Yaklaşık olarak 200 kişilik bir polis grubundan oluşan Proxima Polis Misyonu Üsküp, Tetovo, Kumanovo, Gusitvar ve Ohrid bölgelerinde faaliyette bulunmuşlardır.

Aralık 2004 ayı itibarıyla 186 personelden oluşan Proxima Polis Misyonu'na Türkiye 4 Jandarma personeli ve NATO Üsküp Karargâhında bir subay görevlendirmiştir. PROXIMA Polis Misyonu 15 Aralık 2005'de sona ermiştir. Bu tarihten itibaren EUPAT adıyla altı ay sürecek bir Polis Danışma Timi göreve başlamıştır. Türkiye bu misyona katkıda bulunmamıştır. (http://www.tsk.tr/4_ULUSLARARASI_ILISKILER/4_6_Turkiyenin_Barisi_Destekleme_Harekâtına_Katkilari/konular/Turk_Silahli_%20Kuvvetlerinin_Barisi_Destekleme_Harekâtına_Katkilari.htm erş.tar. 07/03/2011).

Proxima Misyonu'nun amacı, Makedonya'nın Avrupa ve uluslararası standartlarda bir polis gücü edinmesine katkıda bulunmak olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda misyon, hukuk ve düzenin sağlanması, örgütlü suçlarla mücadele ve hassas alanlara odaklanma, ayrıca İçişleri Bakanlığı'nın kapsamlı bir reforma tabi tutulması ve nüfus içinde güven veren bir yerel polisin oluşturulması konularında destek sağlamıştır (Türker, 2007:122). Misyonun AB'ye maliyeti 15 milyon avro tutarındadır.

2.1.1.4. Artemis Harekatı

Ağustos 1998’de Demokratik Kongo Cumhuriyeti’nde başlayan savaş ilk olarak Ruanda, Uganda, Burundi, Angolan Unita ve Kongolese isyancılarının Kinshasa, Angola, Çad, Namibya, Sudan ve Zimbabwe’ye saldırımları ile yayılmıştır. Savaşın ilk yıllarında Angola ve Zimbabwe’nin Kinshasa bölgesine müdahaleleri yetersiz kalmış ve Ruanda ve Uganda güçleri Kinshasa’nın doğusundaki geniş bir bölgeyi ellerine geçirmeyi başarmıştır. Yapılan barış görüşmeleri ancak Eylül 2002’de sonuç vermiş ve Uganda, Kongo’dan çekilmeyi kabul etmiştir (Söylemiş, 2007:45-53).

Ancak İturi bölgesindeki zengin yer altı kaynakları konusundaki anlaşmazlıkların devam etmesi neticesinde Ruanda, Uganda ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti yeniden savaşa başlamışlar ve 1999 yılına gelindiğinde yaklaşık 50.000 insan hayatını kaybetmiştir. Uluslararası Kurtarma Komitesi’nin Nisan 2003 verilerine göre, 1998-2003 yılları arasında Kongo’da yaşanan çatışmalarda 3,3 milyon insanın hayatını kaybettiği belirtilmektedir.

BM Güvenlik Konseyi’nin 30 Mayıs 2003 tarih ve 1484 sayılı kararına ve AB Konseyi’nin 5 Haziran 2003 tarih ve 423 sayılı kararına istinaden Demokratik Kongo Cumhuriyeti’ne Petersburg Görevleri çerçevesinde askerî misyon ve yardım gönderilmesine karar verilmiştir. Artemis Harekâtı, AB’nin NATO imkân ve kabiliyetlerinden yararlanmaksızın Avrupa’nın dışında gerçekleştirdiği ilk askerî harekâttir. Misyonu 13 AB üyesi toplam 16 ülke katılmış ve 12 Haziran 2003 tarihinde başlayan Harekâta 2000 asker tahsis edilmiştir (Söylemiş, 2007:45-53).

01 Eylül 2003 tarihinde faaliyetlerine son verilen Misyonun harekât alanı, İturi Bölgesindeki Bunia şehri ile sınırlandırılmıştır. Artemis Harekâtı yerini 18000 kişilik bir kuvvetten oluşan MONUC BM Misyonu’na devretmiştir. Bu harekâtı AB’ye maliyeti yaklaşık 7 milyon avro tutarında olmuştur (Türker, 2007:123).

2.1.1.5. Kinshasa Polis Misyonu

Demokratik Kongo Cumhuriyeti yönetimi tarafından devlet kurumlarının korunması ve iç güvenlik faaliyetlerinin güçlendirilmesi amacıyla polis birimi kurulması konusunda AB'den yardım talep edilmiştir. Bu talebi olumlu yanıtlayan AB Politika ve Güvenlik Komitesi, eğitim merkezlerinin yenilenmesi, Birleşik Polis Birimi'nin eğitimi, izlenmesi ve denetlenmesi konularında yardımda bulunabileceğini 15 Aralık 2003 tarihinde bildirmiştir. Yapılan hazırlık çalışmaları sonrasında Mart 2005'de operasyonel hâle gelen Birleşik Polis Birimi (EUPOL Kinshasa Mission) 2006 yılı içerisinde yapılan seçimlere kadar faaliyette bulunmak üzere görevlendirilmiştir.

EUPOL Kinshasa Misyonu, AB'nin Afrika'da yerine getirdiği ilk Polis Misyonu görevidir. Misyon Şubat 2005-Haziran 2007 arasında faaliyette bulunmuş ve yerini EUPOL RD Congo'ya bırakmıştır. EUPOL RD Congo Polis Misyonu'nun görev süresi 30 Eylül 2012 tarihine kadar uzatılmıştır. (Council Decision 2011/537/CFSP 12.Sep.2011)

EUPOL RD Congo misyonu, güvenlik alanındaki reformların yanı sıra adalet sistemi ve polis işleri alanındaki işbirliğinin güçlendirilmesine destekte bulunmuştur. Misyon aynı zamanda ceza hukuku sistemi ile polis örgütü arasındaki etkileşimin geliştirilmesine katkıda bulunmuştur. (Council Decision 2011/537/CFSP 12.Sep.2011)

2.1.1.6. EUJUST Themis Hukukun Üstünlüğü Misyonu (Gürcistan)

Gürcistan Hükümeti'nin ülkedeki adli kurumların reformu kapsamındaki talebi üzerine Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası kapsamında Gürcistan'a "Hukukun Üstünlüğü Misyonu" gönderilmesine karar verilmiştir (THE/03, 22 Jul.2005).

Themis Misyonu 16 Temmuz 2004 tarihinde faaliyetine başlamış ve 14 Temmuz 2005 tarihinde çalışmalarını sonlandırmıştır. Misyon, Gürcistan'ın yetkili kurumlarını adalet sistemindeki sorunlarla mücadelelerinde desteklemek ve reform sürecinde yardımcı olmak üzere kurulmuş olup görevleri arasında şunlar sayılabilir:

- i. Yeni adalet reformu stratejisinde yol gösterici olmak,
- ii. Yolsuzluk karşıtı faaliyetlerde ve hukuk reformu ile ilgili konularda yetkili kurumları desteklemek,
- iii. Ceza Kanunu başta olmak üzere gerekli kanunların çıkarılması sürecini desteklemek,
- iv) Ceza hukuku konusunda uluslararası ve bölgesel işbirliğinin gelişimini desteklemek (Türker, 2007:124).

2.1.1.7. EUFOR Althea Harekâtı (Bosna-Hersek)

Yugoslavya'nın dağılma sürecinde dini ve etnik farklılıklar nedeniyle çıkan iç savaşta 1992-1995 yılları arasında yaklaşık 3.000 insan hayatını kaybetmiştir. Avrupa'nın orta yerinde cereyan eden bu drama AB'nin zamanında müdahale edememesi güvenlik alanındaki yetersizliğini de gün yüzüne çıkarmıştır. AB olası benzer durumlarda süratle müdahale edebilecek ortak bir askerî güç etrafından birleşerek, gelecekte yaşanması muhtemel olayları önlemek veya zamanında müdahale edebilmek adına dinamik bir güç oluşturmuştur.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 1575 sayılı kararı gereğince 12.000 kişilik NATO İstikrar Gücü (SFOR) tarafından yürütülen barışı sağlama görevini, AB Güvenlik Konseyi'nin, AGSP kapsamında, Bosna-Hersek'e askerî kuvvet göndermek üzere 12 Temmuz 2004 tarihli ve 570 sayılı kararı ile AB, Askerî Misyonu 7.000 kişilik bir kuvvetle devralmıştır. 02 Aralık 2004 tarihinde göreve başlayan ve kod adı Althea olan Misyon, görevlerini, "Berlin Plus" altında NATO imkân ve yeteneklerini kullanmak suretiyle yerine getirmektedir. EUFOR, Bosna-Hersek'te organize suçların önlenmesi, hukukun sağlanması, sınır güvenliği kontrolü ve savaş suçlularının yakalanması görevlerini yürütmektedir (Althea/23, Jan.2011).

Misyon'un komuta karargâhı Sarajevo'da (Camp Butmir)da bulunmakta olup, görevlerini General Sir John McColl (UK) komutasında 1400 kişilik bir kuvvetle yerine getirmektedir. Operasyonun bütçesi 23 milyon avro tutarında olup Athena Finans mekanizmasından desteklenmektedir. 22 AB üyesine ek olarak, Arnavutluk, Şili,

Makedonya, İsviçre ve Türkiye de finansal olarak destekte bulunmaktadır (Althea/23, Jan.2011).

Görev süresi 21 Kasım 2011'e kadar uzatılan Althea Harekâtının temel hedefleri arasında, Bosna-Hersek Savunma Bakanlığı'na eğitim desteği verilmesinin yanında askerî yetenek ve yapılanmasına destek sağlanması ayrıca Bosna-Hersek'in sürdürülebilir nitelikte, çevresel güvenlik ve emniyete sahip olma çabalarını destek olmaktadır (Althea/23, Jan.2011).

2.1.1.8. EUJUST Lex (Irak)

Irak Başbakanı'nın talebi üzerine kurulan Misyon faaliyetlerine, 01 Temmuz 2005 tarihinde başlamıştır. Misyon'un görev süresi, görevdeki Başbakan Nuri El Maliki'nin talebi üzerine AB Konseyi tarafından, 14 Haziran 2010 tarihinde alınan ortak kararlar 30 Haziran 2012 tarihine kadar uzatılmıştır. Misyon'un Başkanlığını Ekim 2011 tarihinden bu yana General Mr. Lazslo HUSZAR (Macaristan) yürütmektedir. (CSDP Factsheet, EUJUST LEX-Iraq Jan.2012).

Misyonun başlıca görevleri şunlardır:

- i. Hukukun Üstünlüğü temel alınarak kurulacak Irak ceza sisteminin personeline katkıda bulunmak,
- ii. Uygun eğitimler yoluyla ceza sisteminin muhtelif dalları arasındaki işbirliği ve koordinasyonun geliştirilmesine destek ve yardımcı olmak, polis, adalet ve cezaevi görevlilerinin yönetim kapasitelerini artırmak ve suçlu sorgulaması usullerini hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygı çerçevesinde geliştirmek,
- iii. Orta ve üst düzeydeki görevlilerin uygulamalarını, eğitim stratejisi ve modern yönetim tekniklerini kullanarak geliştirmektir.

Misyon'un ana karargâhı Bağdat'ta olmakla birlikte Irak'ın Erbil ve Basra kentlerinde de iki adet irtibat ofisi bulunmaktadır (CSDP Factsheet, EUJUST LEX-Iraq Jan.2012).

Aşağıda tablo (4) ve tablo (5) içerisinde tamamlanan ve devam eden misyonlar gösterilmektedir (ISIS Europe/ January 2012, European Security Review).

Tablo- 4: Tamamlanan Misyonlar (*)

Bölge	Askerî	Sivil-Askerî Yardım/Askerî Koordinasyon -Destek	Polis	Sivil-Askerî SSR	Sivil Sınır	Sivil İzleme	Planlama
Afrika	-Artemis DRC -EUFOR RD Congo -EUFOR Tchad/RCA	-Support to AU AMIS Sudan -EUNAVCO Somali	-EUPOL Kinshasa	-EU SSR Guinea-Bissau			
Balkan/ Kafkas/ Doğu Avrupa	-Concordia Makedonya		-EUPOL Proxima Makedonya -EUPAT Makedonya		-EUSR BST Gürcistan	-EUMM Batı Balkanlar	-EUPT Kosova
Asya						-AMM İzleme Görevi	

Kaynak : ISIS Europe, Ocak 2012, European Security Review (<http://www.europarl.europa.eu>)

* Ocak 2012 ayı itibarıyla Eujust Themis (Gürcistan) Hukukun Üstünlüğü Misyonu dahil toplam 15 görev tamamlanmıştır.

Tablo- 5: Süren Misyonlar (*)

Bölge	Askerî	Sivil-Askerî Yardım/Askerî Koordinasyon-Destek	Polis	Hukukun Üstünlüğü	Sivil-Askerî SSR	Sivil Sınır	Sivil İzleme
Afrika	-EU NAVFOR Somali		-EUPOL RD Kongo		-EUSEC RD Kongo -EUTM Somali		
Balkanlar/ Kafkaslar/ Doğu Avrupa	-EUFOR Althea Bosna-Hersek		-EUPM Bosna Hersek -EULEX Kosova			-EUBAM Ukrayna/ Moldova	-EUMM Gürcistan
Asya			-EUPOL Afganistan				
Orta Doğu			-EUPOL COPPS Filistin	-EUJUST-LEX Irak		-EU BAM Refah	

Kaynak : ISIS Europe/ Ocak 2012, European Security Review (<http://www.europarl.europa.eu>)

* Ocak 2012 ayı itibarıyla 13 görev devam etmektedir.

2.2. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın Transatlantik İlişkilere Etkileri

II. Dünya Savaşı sonrası yaşanan Soğuk Savaş Döneminde, transatlantik ilişkiler başlıca iki konu üzerinde yoğunlaşmıştır. Birincisi SSCB'nin tehditkâr gücüne karşı ABD ve Avrupa tarafından uygulanan ortak bir dış politika, ikincisi ise makroekonomik dengelerin korunması yönündeki iş birliği ve sermaye akışının kesintisiz sağlanması ve ticari engellerin kaldırılması konularında uyumlu hareket etmek suretiyle vatandaşlarının hayat standartlarını yükseltmek şeklinde gerçekleşmiştir. Bu alanlardan birincisi Soğuk Savaş sürecinin 1980'lerle beraber sona ermesiyle aşılmıştır. Buna karşın ikinci konu ise transatlantik ilişkiler kapsamında devam ettirilmektedir (Caşın, 2007:397).

NATO ve AB'nin soğuk savaş sonrası gereksinimleri, yüzyılın iki büyük örgütünün dönüşümünün de temel gerekçesini oluşturmaktadır. Dönüşüm sürecinde bu iki örgüt arasında ortaya çıkan çıkar çatışmaları transatlantik rekabeti de gün yüzüne çıkarmıştır. 1990'ların başında gerçekleşen bu büyük dönüşümler ve en yeni örgütsel rekabet, elbette ki NATO ve Avrupa Topluluğu'nun Soğuk Savaş sonrası yeni güvenlik ihtiyaçlarına uyarlanmaları sürecinin etrafında şekillenmiştir.

Bu dönemde her iki tarafta da uzun vadeli kararlar alınması gerekliliği konusundaki beklentiler oldukça yoğun olmuştur. Değişimin belirsizliğinden Atlantik'in her iki yakasında yer alan, NATO ve Avrupa Topluluğu'nun birbirini tamamlaması ve ekonomik ve askerî güvenlik alanındaki gerekli bağlantının kurulması gerekliliği fazlasıyla unutulmuştur. Atlantik taraftarları ile Avrupalılar birbirine benzer rekabeti artırıcı çok sayıda sebep göstermişlerdir. Bir tarafta daha güçlü bir Almanya'yı barındıracak yeni veya yenilenmiş bir çerçeve bulma ihtiyacı, diğer tarafta ise Orta ve Doğu Avrupa'da terk edilen güç boşluğu ile ilgilenirken, bununla eş zamanlı Avrupa ve ABD güvenlik rollerini dengelemektedir (Kelleher, 1995:54).

Kimi yazarlara göre Soğuk Savaş sonrası transatlantik ilişkiler, realist yaklaşım kapsamında güç dengesi ve hegemonik denge kuramı ile açıklanabilir. Bu

kapsamda, hegemonik güç önermeleri, oluşan bu yeni durumda yüz yüze kalınan yeni tehditler karşısında ulusal güvenliğin içinde bulunduğu tehlikenin ciddiyeti ile yersiz endişeden kaynaklanan sosyal paniğe ait tavırları birbirinden ayırmayı başaramazsa yurt içindeki demokrasiyi de tehlikeye sokacak bir sonuca gidilebilme riskini taşımaktadır. Avrupa Birliği içindeki işbirliğinin boyutu ne kadar yüksek olursa olsun, güvenlik, savunma ve dış politika konularında devletler münhasır yetkiye sahiptirler. Realist kuram açısından konuya yaklaşıldığında, savunma ve dış politika alanlarında Birlik adına karar verme sürecinde AB organları ile devletler birlikte hareket etmektedirler (Caşın, 2007:398).

Esas itibarıyla Kosova krizi esnasında yetersiz kaldığı ortaya çıkan AB'nin etkili bir ortak dış politika izleyebilmesi için etkili bir silahlı güce ihtiyacı bulunmaktadır. Ekonomik ve siyasi bütünleşmesini henüz tamamlamış olan Avrupa Birliği artık ABD'den bağımsız olarak Dünya Politikasını belirleyebilecek güçte bir aktör olduğunu göstermek istemektedir. AB'nin bu arzularını gerçekleştirebilmesinin yolu ise etkili bir askerî gücün oluşturulmasından geçmektedir. Olaya Atlantik ötesinden bakıldığında, bugün için NATO'nun büyük yükünü omuzlarında taşıyan ABD açısından, bölgedeki güvenlik risklerinin ve bunun yarattığı maliyetlerin sadece NATO tarafından değil, ortaklaşa paylaşılması ve NATO'nun Avrupa Birliği içindeki üyelerine daha büyük stratejik yetenekler kazandırılması hedeflenmektedir. Bir bakıma yük paylaşımı olarak da bakılabilecek bu yaklaşım gerçek durumla da büyük oranda örtüşmektedir.

Diğer taraftan, Avrupa'nın petrole olan bağımlılığı, Ortadoğu, Kuzey Afrika ve Latin Amerika gibi petrol ihraç eden bölgelerde ABD ile çekişmesine yol açabilecek potansiyele sahiptir. Bununla beraber Avrupa'nın askerî ve politik zayıflığı, Almanya'nın sabıkalı geçmişi ve Avrupa'da yeniden hâkimiyet kurma olasılığı, AB'nin diğer üyelerinin kolayca ABD'den vazgeçemeyecekleri sonucunu doğurmaktadır.

Buna karşın Washington yetkililerini asıl tedirgin eden konu, AB'nin ABD'nin kontrolü dışında başat bir güç olmasıdır. Bu ihtimalin gerçekleşmesi demek, ABD'nin hegemonik gücünün zayıflaması anlamına gelecektir. AB'nin kendi askerî, politik, ekonomik, insani vb. yeteneklerini geliştirmesi transatlantik ilişkilerin

de gerilmesine neden olacaktır. Bu konunun temelini ise bağımsız bir güvenlik ve savunma politikasının oluşturulması teşkil etmektedir (Caşın,2007:400-401).

11 Eylül saldırılarının güvenlik alanında yeni bir çağ açtığı düşüncesi, güvenlik alanında çalışmalar yapan yazarlar tarafından genel kabul gören bir saptamadır. 9/11 saldırıları sonrasında Pentagon tarafından, “Küresel Savunma Konumlanması” stratejisi geliştirilmiştir. Yeni stratejinin temelleri Bush Doktrini olarak da anılan “önleyici saldırı” tezine dayanmaktaydı. Bu yeni stratejiye göre ABD, dünya çapında ihtiyaç duyulan yer ve zamanda süratle konuşlanabilme yeteneğine sahip askerî yetenekler edinmeyi hedeflemektedir. Küresel Savunma Konumlanması stratejisine göre tehdit kaynakları üç başlıkta toplanmıştır. Bu tehdit kaynaklarını, “Terör örgütlerini destekleyen devletler ve kitle imha silahları, Teröristlerin kullanımındaki yönetim dışı alanlar ve son olarak da asimetrik savaş” oluşturmaktadır. ABD yeni ortaya çıkan tehdit kaynakları ile küresel çapta tek başına mücadele edemeyeceğini bu nedenle yeni ittifak ilişkileri, tehdidin nereden geleceğinin belli olmaması nedeniyle dünya çapında süratle konuşlanarak belirsizliklere karşı koyabilecek esnekliğin sağlanması öngörülmektedir (Şimşek, 2004:10-11).

AB’de konvansiyonel temelde yüksek yoğunluklu bir çatışmaya girebilecek seviyede kuvvet oluşturulamamıştır (Lindley-French ve Algieri, 2004:29). Bu sebeple sınırlı bir imkân ve kabiliyete sahip AB kuvvetleri ancak belirli koşullar altında kullanılabilir. Halbuki bu kuvvetlerin barışı destekleme ve koruma operasyonlarında kullanımı için daha uygun koşullar bulunmaktadır. Sonuç olarak, AB’nin oluşmakta olan konseptinin sivil-asker iş birliğine dayandığını belirtmekte fayda bulunmaktadır. Mevcut koşullar altında AB’nin bir operasyonda bulunabilmesi için yeterli tecrübede kuvveti toparlayabilmesi ve yönlendirebilmesi için üye devletlerin yeni yatırımlarda bulunması bir zorunluluk olarak gözükmektedir.

AB içerisinde üye devletler arasında da imkân ve kabiliyetler açısından farklılıklar bulunmaktadır. Bazı devletler önemli yetkinliklere sahip olarak büyük çaplı operasyonlara iştirak edebilirken, bir kısım devletler orta büyüklükteki operasyonlarda görev alabilmektedir. Diğer küçük devletler ise ancak küçük çaplı operasyonlarda kullanılabilir. Örneğin sadece İngiltere ve Fransa’nın

Petersberg görevleri kapsamında icra edilecek operasyonlarda kullanılacak stratejik harp karargâhı yönetimi tecrübesi bulunmaktadır. İtalya, Hollanda, İspanya ve Polonya'nın barış gücü operasyonu tecrübeleri yeterli seviyededir. Ancak diğer devletler bazı özel alanlara yönelik kuvvet tahsis edebilmektedir. Bu kapsamda İngiltere, Fransa ve Almanya AGSP içerisinde ve operasyonlarda başı çeken oyuncular olarak ön plana çıkmaktadır (Lindley-French ve Algieri, 2004:31-41).

Deniz aşırı operasyonlardaki ateş gücü ve manevraya dayalı ABD hegemonyasına karşın bölge içindeki çatışmalarda hukukun üstünlüğü ve sivil-asker iş birliğine dayalı AB konsepti daha geçerli hâle gelmektedir. ABD açısından fiziki güç her durumda güç gösteriminin bir parçasıdır (Quille vd., 2005:22). Öte yandan AB açısından ise kuvvet kullanımı son çare olarak düşünülmektedir.

Tarafların Atlantik-ötesi ilişkilere bakışı ve kurumsal temeldeki yaklaşımlar yukarıda belirtildiği şekilde gelişirken yapılan kamuoyu araştırmaları halkın bu ilişkiye ve geleceğe yönelik bakışlarını ortaya koyması açısından dikkate değerdir. 2008 yılında Transatlantik Eğilimler 2009 ortaklarından olan German Marshall Fonu (The German Marshall Fund of the U.S.) ve Campagnia di San Paolo tarafından gerçekleştirilen “Transatlantik Eğilimler Temel Bulgular 2009”^{*} Anketinde elde edilen bazı önemli bulgular aşağıda gösterilmektedir (Transatlantik Eğilimler http://trends.gmfus.org/?page_id=2690 erişim tar. 15/03/2011).

(1) Obama Yönetiminin Transatlantik etkisi bağlamında Avrupalılara göre Başkan Obama kesinlikle George W. Bush değildir. 2009'da Avrupa Birliği ve Türkiye'de yanıt veren dört kişiden üçü (%77) Amerika Birleşik Devletleri liderinin uluslararası konularla ilgili tutumunu desteklerken, 2008 yılında Bush'un dış politikasını destekleyenlerin oranı %19 olmuştur (beş kişiden biri). Destek, Almanya'da %80, Avrupa genelinde ise %58 puan artmıştır. Transatlantik Eğilimlerin hazırlandığı son sekiz senede başka hiç bir yıllık göstergede böylesi bir

---

^{*} Transatlantik Eğilimler, her sene düzenlenen ve Amerikan ve Avrupa kamuoyunu yoklayan kapsamlı bir araştırmadır. Araştırma, ABD'de ve Bulgaristan, Fransa, Almanya, İtalya, Hollanda, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovakya, İspanya, Türkiye ve Birleşik Krallık olmak üzere 12 Avrupa ülkesinde 9 Haziran 2009 ile 1 Temmuz 2009 tarihleri arasında yapılmıştır. Araştırma, Marshall Fonu (GMF) ve Compagnia di Sao Paolo'nun ortak projesi olup Fundaçao Luso-Americana, Fundacion BBVA ve Tipping Point Vakfı'nın destekleriyle gerçekleştirilmiştir.

değişiklik görülmemiştir. Türkiye’de bile nüfusun %50’si Obama’yı desteklemektedir ki, bu destek 2008’de %8 oranında onay alan Başkan Bush’a kıyasla 42 puanlık bir artışa işaret etmektedir.

(2) Batı Avrupalılardan (%43) daha az Orta ve Doğu Avrupalı (%25), Amerika Birleşik Devletleri ile Avrupa arasındaki ilişkilerin geçtiğimiz yılda ilerlediğini düşünmektedir.

(3) 2009’da Avrupa Birliği’nde yanıt verenlerin çoğunluğu (%42) daha yakın transatlantik ilişkileri desteklemiştir. Bir yıl önce AB vatandaşlarının çoğu (%48) ABD’den bağımsız olmayı desteklemekteydi. Amerikalıların görüşleri 2008 yılına göre değişiklik göstermemiş ve %48’i daha yakın transatlantik bağlara destek vermiştir.

(4) Amerikalıların çoğu (%43) ABD ile Avrupa Birliği arasında daha yakın ekonomik bağlar olmasını desteklerken bu oran Avrupa Birliği’nde %37 olmuştur.

(5) AB vatandaşları ve Türklerin çoğunluğu ABD hakkında olumlu düşünmemektedir. Beş Türk’ten sadece birisi (%22), Amerika Birleşik Devletleri ile ilgili olumlu görüşe sahipken, Türk kamuoyunun %42’si, Amerika hakkında çok olumsuz görüşlere sahiptir. Bu oran araştırmanın yapıldığı tüm ülkeler içinde en yüksek olanıdır.

(6) Avrupa Birliği liderliği bağlamında, Avrupa Birliği’ne yönelik olumlu görüşler genel olarak Atlantik’in iki yakasında, özellikle de Akdeniz ve Orta ve Doğu Avrupa’da yüksek seyretmiştir (araştırma yapılan Avrupa Birliği üye devletlerinde %72). Ancak göreceli memnuniyetsizlikler devam etmekte olan sorunlara işaret etmektedir. İki Avrupa ülkesinde, kamuoyu Brüksel’e kıyasla Washington’a daha yakındır. İngiltere’de %73 ABD’yi desteklerken, %48 AB taraftarıdır ve Fransa’da bu oranlar ABD için %74, AB için %66’dır. Amerikalılar ise İngiliz kuzenlerine kıyasla AB’ye daha fazla değer vermektedir (%63). İngilizlerin Brüksel değerlendirmesi neredeyse eşit bölünmüştür (%48 olumlu, %46 olumsuz). ABD’de Demokratların çoğunluğu (%75) ve Bağımsızların %57’si Avrupa Birliği’ne yönelik olumlu görüşler beslemektedir. Ancak Cumhuriyetçilerin

yarısından azı (%47) Brüksel'i olumlu algılamaktadır. Avrupa Birliği üye devletleri içinde, yanıt verenlerin dörtte üçü (%75) Brüksel'in dünyadaki sorunlarda daha güçlü liderlik sergilemesini istemektedir. Bu destek son dört yılda çok fazla değişmemiştir. On Amerikalının yedisi (%70) buna katılmaktadır. Amerikalıların Brüksel'e bu konudaki desteği, İngilizlerin desteğinden (%60) daha fazladır.

Sonuç olarak, göz ardı edilmemesi gereken önemli hususlar bulunmaktadır. Bu hususların başında, ABD ve Avrupa'nın tarihsel köklerle ekonomik, ticari, kültürel, askerî ve politik açıdan birbirlerine bağlı oldukları gerçeğidir. Daha güçlü bir Avrupa ve ABD küresel bir güç olarak içerde ve dünyanın herhangi bir yerindeki istikrarsızlığa daha etkili müdahale edebilecektir. Yaşanan son gelişmeler göstermiştir ki, Avrupa Birliği'nin askerî manevra kabiliyetinin yetersizliği önümüzdeki dönemde de Birliğin savunma ve güvenlik konularında NATO'nun imkân ve kabiliyetlerini kullanmaksızın kriz bölgelerinde askerî harekât düzenleme yeteneğinden yoksun olduğu gerçeğini değiştirmemektedir.

2.3. Transatlantik İlişkilerin NATO-AB İlişkilerine Etkileri

Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın oluşturulmasıyla Avrupa'nın güvenlik alanında daha fazla özerklik kılınması amaçlanmıştır. Avrupa'nın söz konusu "özerkliği", Avrupa'nın Avro-Atlantik ittifakı içerisinde ayrılması anlamına değil, "eylem araçlarının geliştirilmesi" anlamına gelmektedir. Bu düşünce, Aralık 1998 tarihli St. Malo girişiminin temelini oluşturmuştur. Güvenlik alanındaki özerklik, ABD'nin desteği olmadığı ya da sınırlı desteği söz konusu olduğu durumlarda AB'nin askeri güç kullanmayı içeren kararlar almaya ve eylemlerde bulunmaya olanaklar sağlayan siyasi ve askeri yeteneklerle donatılması demektir. (Zhussipbek, 2009:75)

AB özerk kavramını bilinçli bir şekilde tercih etmiştir. Zira bu kavram bağımsız kavramına nazaran daha yumuşak olup AB'nin bazı konularda NATO'dan ayrı hareket etme isteğini göstermektedir. AGSP, basta İngilizler olmak üzere Atlantikçiler tarafından, AB'nin yanı sıra NATO'yu da güçlendirecek bir politika olarak algılanmaktadır. Bu bakış açısına göre, AB'nin güçlendirilmesi ile NATO'nun güçlendirilmesi birbiriyle çelişmemektedir. NATO, AGSP'nin oluşturulmasını

olumlu karşılamıştır. 1999 Washington Zirvesi Sonuç Bildirisi'nde, NATO'nun St. Malo Bildirisi ve Viyana Avrupa Konseyi Sonuç Bildirisi'nde AGSP ile ilgili yer alan öngörülerini olumlu karşıladığı, ittifakın bir bütün olarak müdahil olmadığı durumlarda AB'nin gereken kararları alması ve askeri operasyon düzenlemesi için özerk hareket etme yeteneğine sahip olma kararlılığını teyit ettiği belirtilmiştir. Ayrıca zirvede onaylanan NATO'nun Yeni Stratejik Konsepti'nde, bir yandan ortak savunma politikasının aşamalı bir şekilde oluşturulmasını kapsayan AB ODGP'nin, ittifak çerçevesindeki ortak güvenlik ve savunma politikası ile uyumlu olması gerektiği, diğer yandan Avrupalıların güvenlik ve savunma konularında sorumluluklarını arttırması ve askeri yeteneklerini güçlendirmesinin, bir bütün olarak ittifak güvenliğini güçlendireceği belirtilmiştir. AGSP çerçevesinde oluşturulması kararlaştırılan AB Muharebe Gruplarının NATO Mukabele Gücü'ne rakip olmadığı, aksine ikisinin bir birini tamamlayan, destekleyen ve müttefiklerin askeri yeteneklerini güçlendiren yapılar niteliğinde olduğu söylenebilir. Muharebe Grupları, hem AB üyelerinin kendi aralarında, hem Avrupa ile ABD arasında "yükpaylaşımının" yeni bir yöntemi olarak değerlendirilebilir. (Zhussipbek, 2009:76)

2.4. Türkiye – AB İlişkilerine Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasının Etkileri

Türkiye ile AB arasındaki güvenliğe dair sorunlar Nice Zirvesi'nde alınan kararlarla başlamıştır. 1999 yılında gerçekleştirilen Köln Zirvesi'nde BAB'ın misyonunu tamamladığı ve Petersberg görevlerinin bundan böyle AB tarafından yerine getirileceği vurgulanarak Nice Zirvesi sonunda bu görevlerin büyük kısmı AB'ye devredilmiştir. Helsinki Avrupa Birliği Zirvesinde alınan karar gereğince, NATO'nun bir bütün olarak yer almadığı operasyonlarda, AB yönetiminde operasyon gerçekleştirilebilecektir. Mevcut durumda AB'nin tek başına operasyon yapabilmesinin koşulu NATO'nun söz konusu operasyonda tamamen yer almamasıdır. Ancak tersten okunduğunda, NATO'nun bir bütün olarak herhangi bir operasyonu yapabilmesi için NATO üyesi olan AB devletlerinin söz konusu operasyonu veto etmemeleri gerekmektedir. Yani, AB devletlerinin NATO operasyonlarını engelleme imkânları bulunmaktadır. Bu olasılık Türkiye'nin Petersburg görevlerinin sadece AB üyesi devletlerce yürütülmesine yönelik

kaygılarını giderek artırmaktadır (Tangör, 2009:140). Zira Türkiye nüfuz alanında AB tarafından yapılacak olası bir operasyonun dışında kalmak istememektedir.

Avrupa Birliği, AGSP kapsamında sahip olmayı planladığı 60 bin kişilik bir “acil müdahale gücü” ile kriz bölgelerine müdahale etmeyi hedeflemektedir. Ancak AB’nin elinde bu operasyonları gerçekleştirmek için yeterli tesis ve savaş araç-gereci bulunmaması, NATO’nun desteğini gerekli kılmaktadır. AB Helsinki Zirvesinde tekrarlamadan kaçınmak için NATO olanak ve yeteneklerini AB’nin müstakilen gerçekleştireceği operasyonlarda da kullanmayı talep etmiştir.

Türkiye’nin henüz tam üye olmadığı Avrupa Birliği’nin savunma organizasyonu karar mekanizmasına eşit ülke olarak katılım ve veto hakkının tanınmaması, Türkiye açısından büyük sorun teşkil etmektedir. (Tangör, 2009:141).

Türkiye-AB arasındaki AGSP krizi 2001 Budapeşte NATO Dışişleri Bakanları Toplantısı’nda doruk noktaya ulaşmış ve Türkiye yapılacak operasyonlara makul ölçüde katılmadıkça NATO olanak ve yeteneklerinin ittifak dışına tahsis edilmesine onay vermeyeceğini belirtmiştir (Tangör, 2009:148). AGSP konusundaki tartışmalar Aralık 2002’de icra edilen Kopenhag Avrupa Konseyi’ne kadar devam etmiş, Konsey’de Türkiye’nin çekincelerinin ve isteklerinin dikkate alınması sonucunda 12 Aralık 2002 tarihli bir bildiri yayınlanmıştır. Bu bildiri de özetle “Berlin +” düzenlemeleri ve bunların uygulamaları sadece NATO üyesi veya Barış İçin Ortaklık (BİO) programı kapsamındaki NATO ile ikili güvenlik anlaşmaları yapmış olan AB üyesi devletlere uygulanabilecektir. Kopenhag Zirvesi’nde ayrıca, 2004 yılı sonunda Avrupa Komisyonu’nun tavsiye etmesi hâlinde Türkiye ile üyelik müzakerelerinin başlatılması kararı alınmıştır. Bu kararı müteakip Türkiye, AGSP kapsamında NATO imkân ve yeteneklerinin kullanılması konusundaki vetosunu kaldırmış, bu konuda 16 Aralık 2002 tarihinde bir bildiri imzalamış ve müteakiben 2003 yılından itibaren AGSP operasyonları başlayabilmiştir (Türker, 2007:190-191).

AB’nin ilerleme raporlarında Türkiye farklı alanlarda değerlendirilmiş olup, bu alanlardan birisi de Ortak Dış ve Güvenlik Politikası’dır. Avrupa Komisyonu tarafından Avrupa Parlamentosu ve Konsey’e sunulan “Türkiye 2010 Yılı İlerleme Raporu’nda, Türkiye’nin ODGP alanındaki uyumu değerlendirilmiştir. Yapılan bu

değerlendirmede özetle, Türkiye'nin ODGP alanındaki 73 AB Bildirisi ve Konsey Kararının 54 tanesine (%74 oranında) uyum sağladığı vurgulanmakla birlikte, İran'a karşı yaptırımlar konusunda BM Güvenlik Konseyinde yapılan oylamada ABD ve diğer ülkelerin yanında yer almadığı belirtilmiştir. Bunun dışında raporda Türkiye'nin, Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) konusunda, AB tarafından Bosna-Hersek'te yürütülen askerî misyona (EUFOR/Althea) katkıda bulunduğu ve ayrıca AB tarafından Bosna-Hersek'te yürütülen polis misyonuna (EUPM) ve Kosova'daki AB hukukun üstünlüğü misyonuna (EULEX) destek verdiği belirtilmiştir. Ancak İlerleme Raporunda Türkiye'nin, OGSP'nin NATO imkân ve kabiliyetlerinden faydalanması konusundaki "Berlin +" düzenlemelerinin ötesinde, AB üyesi tüm devletleri kapsayacak AB-NATO işbirliği meselesinin çözüme kavuşturulması konusunda daha fazla fedakârlık yapmasının beklendiği de vurgulanmıştır. Ayrıca aynı Raporda, Türkiye'nin Wassenaar Düzenlemesi'ne üyelik konusundaki tutumunu AB tutumuyla uyumlaştırmadığı da belirtilmiştir (Türkiye 2010 Yılı İlerleme Raporu, 95-96).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EULEX MİSYONU VE TÜRKİYE

3.1. EULEX’i Doğuran Tarihsel Süreç

Kosova, Avrupa coğrafyasında sahip olduğu anahtar konum nedeniyle tarih boyunca uluslararası sistemin meydan okumalarına sahne olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu’nun bölgeden çekilmesi ile birlikte ortaya çıkan etnik çatışma, yakın zamana kadar Avrupa’nın orta yerinde çok kötü olayların yaşanmasına neden olmuştur. Demokrasi ve hukukun üstünlüğünü kendisine ilke edinen Avrupa Birliği, yanı başında yaşanan drama daha fazla seyirci kalamayarak duruma müdahale etmek zorunda kalmıştır. Kosova sorununun tarihsel gelişimi aşağıda ayrıntılı olarak incelenmiştir.

3.1.1. Kosova’nın Tarihi ve Kosova Sorunu

Balkan halklarının sürekli düşmanlık içinde olmaları siyasî yazına “Balkanlaşma” diye de bir kavramı sokmuştur. Balkanlaşma, yeni ulus devletlerin ortaya çıkışıyla, coğrafyanın sürekli daha küçük parçalara bölünmesidir. Kosova ise balkanlaşma kavramının anlamının en iyi anlaşıldığı bölgelerden biridir. Statüsünün belirsiz olması günümüzde huzursuzluğun temel nedeni olmakla birlikte, halklar arasında da bir doku uyuşmazlığı vardır. Sırp ve Arnavutlar her yönüyle (etnik, dinsel, dilsel vb.) birbirlerinden farklı yapıda uluslardır. İşte bu farklılıktır ki, Kosova’yı potansiyel bir çatışma bölgesi yapmaktadır. Bir yerde hem dinsel hem de dilsel ayrılıklar varsa, çatışma için tüm şartlar hazır görünmektedir. (Malcolm, 1999: 14)

Balkan yarımadasının coğrafi sınırları konusunda bir ittifak olmamakla birlikte, Şekil 3’te yer alan Yugoslavya’nın mirasçısı olan devletlerle birlikte Arnavutluk, Yunanistan, Bulgaristan, Romanya ve Türkiye’nin Trakya bölgesini

içine alan bu büyük yarımadanın adeta kalbinde yer alan doruklar ve tepelerin oluşturduğu bir çemberin ortasında kalan Kosova, deniz seviyesinden 3.600 mt. yüksekte bulunan bir plato olarak nitelendirilmektedir (Özdal, 2008:411). Kosova'nın kuzey ve doğu sınırında Sırbistan, güneyinde Makedonya, doğusunda Bulgaristan, batısında Arnavutluk ve Karadağ bulunmaktadır.

Şekil-2: Balkanlar Siyasi Haritası

Kaynak: <http://www.cografyaegitimi.biz/forum/balkanlar-siyasi-haritasi-t315.0.html>

Birinci Dünya Savaşı sonrasındaki ulusçuluk akımlarının iyice arttığı bir dönemde Kosovalı Arnavutlar, bağımsız ve büyük Arnavutluk'u kurma hevesine kapılmış ve iki ulus arasındaki gerilim her geçen gün artarak devam etmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın bitiminin bölgede oluşturduğu yönetim boşluğu sonrasında 1918 yılında Sırp, Sloven ve Hırvatlardan oluşan bir krallık kurulmuştur. Karadağ Krallığı da 1918 yılı içerisinde yeni teşkil edilen krallığa katılmıştır. Macaristan'dan ayrılan Voyvodino ise 1920 yılında bağımsızlığının ardından bu oluşum içerisine katılmıştır. 1929 yılına gelindiğinde bu krallık Federal Yugoslavya adını almıştır. Bu dönemde Sırp milliyetçiliği kendini hissettirmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nda 1942 yılında Almanya tarafından işgal edilen Yugoslavya, savaş süresince büyük can kaybına uğramış, Sırp nüfusun yaklaşık ¼'ü hayatını kaybetmiştir. Kosova, İtalya tarafından ilhak edilmiş, Arnavutluk da işgal

altına girmiştir. Tito liderliğindeki Yugoslav Partizan Kuvvetleri işgale karşı mücadele etmiş ve kısa bir süre sonra savaşın sona ermesiyle birlikte Tito da, Yalta Konferansı'nda yeni Yugoslavya'nın lideri olarak tanınmıştır (Pekyardımcı, 2006:85-87).

Bosna-Hersek, Makedonya, Hırvatistan, Slovenya, Karadağ ve Sırbistan Cumhuriyetlerini tanıyan Yugoslavya Halk Cumhuriyeti Anayasası 1946 yılında kabul edilmiştir. Bununla beraber, Kosova ve Voyvodina aynı anayasada, Sırbistan'a bağlı özerk bölge olarak tanınmıştır. Yine bu anayasa ile halkların dini ve dili gibi azınlık hakları konusunda çeşitli güvenceler sağlanmıştır (Pekyardımcı, 2006:86).

Altı federe devletten oluşan Yugoslavya Federe Halk Cumhuriyeti, 23 milyonu aşan nüfusu ve 223 bin kilometrekarelik yüzölçümü ile bölgede önemli bir aktör hâline gelmiştir (Bakınız Şekil 4).

Şekil-3: Yugoslavya Federe Halk Cumhuriyeti

Kaynak: <http://www.guncelmeydan.com/pano/yugoslavya-nasil-parcalandi-t16739.html>

Öte yandan, 1960'lı yıllara gelindiğinde ekonomik anlamdaki gerilemeler reform taleplerini de beraberinde getirmiştir. Bu talepler karşısında merkezi hükümet yeni bir anayasa hazırlamak durumunda kalmıştır. 1963 yılında kabul edilen yeni anayasa ile cumhuriyetlere merkezî hükümetten bağımsız hareket etme hakkı tanınmıştır. Yaşanan bu serbestleşme ile özerk statüde bulunan Kosova'da yaşayan Arnavutlar arasında da kıpırdanmalar olmuş ve bağımsızlık talepleri yüksek sesle dile getirilmeye başlanmıştır.

Özellikle 1974 anayasa değişiklikleri ile birlikte daha fazla bir serbestlik elde eden Kosova Özerk Bölgesi, Sırp yetkililerin aracılığına ihtiyaç duymaksızın doğrudan Konfederasyonun organlarında temsil edilme imkânını bulmuşlardır. Kosova böylelikle, Voyvodina ile birlikte, Federal Başkanlık Konseyi'nde diğer Cumhuriyetler ile eşit statü hakkı kazanmıştır. Bunun doğal bir süreci olarak, *de facto* bir biçimde diğer altı federe devletle aynı statüye gelmiştir.

Kosovalı Arnavutların bu derece bağımsız hareket edebilmeleri, milliyetçi Arnavutları bağımsızlık taleplerinden vazgeçirmeye yetmemiştir. Ana dillerinde eğitim, kendi kolluk örgütünün tesis edilmesi ve nüfus dengesinin Arnavutlar lehine değişmesi, bölgedeki Sırp lar arasında rahatsızlıklar yaratmaya başlamış ve bazı Sırp lar yapılan ayrımcılıkların artması nedeniyle yaşadıkları bölgelerden ayrılmak durumunda kalmışlardır (Pekyardımcı, 2006:88).

Bölgedeki ayrışma ve halklar arasındaki ayrımcılığın artmasında, ekonomik dengelerin kötüleşmesi sonucu halkın refah seviyesinin düşmesi en önemli etkeni teşkil etmektedir. Yaşanan bu süreçte merkezi hükümetin, görece daha az gelişmiş bölgelere kaynak sağlama çabaları yetersiz kalmış ve bu kaynaklar hantal bürokraside harcanmak suretiyle zayi edilmiş ve endüstriyel üretimin çeşitlendirilmesi ve vatandaşlara yeni iş sahaları yaratılması için kullanılamamıştır.

Bu dönemin sonunda Kosova ile diğer federe devletler arasındaki gelişmişlik seviyesi farkı Kosova aleyhine artmıştır. Federasyon'un kurulduğu ilk yıllarda Kosova ve Makedonya'nın gelişmişlik oranı Yugoslavya'nın diğer gelişmiş bölgelerine göre % 50 seviyesinde iken, bu oran 1980'lere gelindiğinde % 25'lere kadar düşmüştür (Pekyardımcı, 2006:89).

Gelir dağılımının adaletsizliği ve refah seviyesinin düşüklüğü konusunda federal yapılar birbirlerini suçlamışlardır. Merkezî hükümete göre bölgesel farklılıkların temel nedeni, kültürel ve tarihi farklılıkların toplum ve ekonomik yapıyı olumsuz olarak etkilemesidir. Bu farkın kapatılabilmesi için yapılan çalışmaların sonuç vermesi konusunda biraz daha zamana ihtiyaç duyulduğu her fırsatta belirtilmiştir. Buna karşın Arnavutlar ekonomik planlamada zafiyet yaşandığını ve Sırp'ların bölgeyi dışladığını; Sırp'lar ise nüfusa göre yöneticileri seçen Arnavutların yetersiz bürokrat ve yöneticiler nedeniyle bu derecede geri kaldıklarını iddia etmişlerdir. Yine bu süreçte madenler yönünden diğer bölgelerden daha zengin olan Kosova, sahip olduğu zenginlikleri dışarıya satarak karşılığında mal ve hizmet ithalatı yapmak suretiyle dışa bağımlı bir duruma gelmiştir (Pekyardımcı, 2006:90).

1980'lere kadar Yugoslavya'da özgürlükçü bir siyasal yapı ve liberal bir ekonomi anlayışı ile etnik ve dinsel çatışmalardan uzak, barış içinde bir dönem yaşamıştır. Tito'nun ölümü ile 1980'den sonra başlayan iç karışıklıklar ve Gorbaçov döneminde Doğu Bloku'ndaki özgürlükçü değişim rüzgârlarının Balkanları da etkilemesi, Yugoslavya'daki ayrışma sürecini yıkıcı bir şekilde etkilemiştir. Bir başka deyişle, Soğuk Savaş sonrasında Balkanlarda ortaya çıkan güç boşluğuna, siyasi istikrarsızlık ile birlikte çatışma süreci de eklenmiştir (Özdağ,2008:412-413).

1981 yılında Priştina Üniversitesi'nde ilk öğrenci eylemleri görülmeye başlanılmıştır. Öğrenci yurtlarındaki yaşam koşulları ve yemeklerin kalitesi ile ilgili sorunların gerekçe gösterildiği bu eylem iki gün içerisinde büyüyerek, eylemin yapılış amacının da dışına çıkılmak suretiyle gösteriler hükümet politikalarını hedef almış ve en nihayetinde Kosova'nın bağımsızlık talepleri dile getirilmeye başlanmıştır. Mart 1981 ayında gerçekleştirilen bu eylemleri 25-26 Mart tarihlerinde Prizren ve Priştina'daki eylemler takip etmiş ve ilk kez şiddet uygulanmıştır. Mart 1981 ayının sonunda eylemler altı büyük şehre yayılarak başta Arnavutlar olmak üzere toplumun her kesiminden destek görmüş ve adeta bir isyan hâlini almıştır. Eylemler esnasında Sırp ve Karadağlılar saldırıya uğramış bu etnik gruba mensup şahısların dükkânları tahrip edilmiş ve yağmalanmıştır.

Eylemlerin büyümesi ve şiddet içermesi nedeniyle Federal Hükümet bölgede olağanüstü hâl ilan etmiş ve askerî birliklerle olaylar yatıştırılmaya çalışılmıştır. Askerî müdahale ile şehirler denetim altına alınmış, sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir. Kanlı bir şekilde bastırılan bu eylemlerin bilançosu da ağır olmuş ve 2000 Arnavut gözaltına alınırken, resmi rakamlara göre 10 gösterici ve bir polis memuru hayatını kaybetmiştir. Bununla beraber, gösterilerin bu şekilde şiddet kullanılarak bastırılması bölgede yaşayan etnik gruplar arasındaki nefreti daha da körüklemiş, Arnavutların Sırp hükümetine olan tavırlarını daha da sertleştirmeleri sonucunu doğurmuştur. Bölge halkının can güvenliklerinin tehlikede olduğu endişesi taşıdığı olaylardan sonra Kosova'da daha önce tesis edilen hassas denge artık yerini huzursuzluğa bırakmıştır (Pekyardımcı, 2006:93).

3.1.2. Yugoslavya'nın Dağılma Süreci ve Kosova

1974 tarihli YFSC Anayasası'nın 245. maddesine göre "milletlerle milliyetler eşit haklara sahip" olmuşlardır. 1974-1989 yılları arasında Yugoslavya nerdeyse "14 halkın" ortak devleti durumuna gelmiştir. (Kut, 2006:98)

Yugoslav sistemi, kendisini oluşturan altı cumhuriyet ve iki özerk bölgeye geniş haklar tanıyarak yerinden yönetimci bir yapı benimsemiştir. Bu aşırı özerk yapılanma, her bir cumhuriyetin bir Yugoslav birliği yaratmak yerine kendi ulus-devletini kurmasına yol açarak, Yugoslavya'nın parçalanmasının nedenlerinden birini oluşturacaktır. (Uzgel, 2005:482)

Oral Sander, Tito Yugoslavyas'ını ve sonrasını kısaca şu şekilde özetlemiştir: (Sander,2002:576) "Yugoslavya, Soğuk Savaş döneminin en başarılı öykülerinden biriydi. Dünyanın en stratejik bölgelerinden birinde, dört yıl Nazi işgali altında kalmış, tarihinde demokrasi deneyimi çok az olan ve çok sayıda ırk ve dinin bir arada ve hatta iç içe yaşadığı bir ülkede ortaya çıkabilecek anlaşmazlıklar ve çatışmalar sosyalist kardeşlik ve paylaşım içinde ortadan kaldırılacaktı. İlk 35 yıl içinde Yugoslavya sosyalist dünyada en liberal ekonomik anlayışa, en özgürlükçü siyasal yapıya ve en üst düzeyde etnik ve dinsel hoşgörüye sahip oldu. Bu sonucun alınmasında, Yugoslavya'nın unutulmaz önderi Tito'nun üç yönetim ilkesi ülke politikasının temelini oluşturdu: (i) Özyönetim anlayışıyla yerel özgürlüklerin sağlanması; (ii) kardeşlik ve birlik anlayışıyla yerel özgürlüklerin sağlanması; (iii) dış politikada bağlantısızlık anlayışıyla dünya barışına hizmet edilmesi.

Tito'nun 1980 yılında ölmesiyle ülke en önemli birleştirici "tutkalını" yitirdi ve bu üç ilke çürümeye başladı. 1980'lerin başında etkili olan dünya ekonomik depresyonu da ülkeyi çok zor duruma soktu ve Yugoslavya'yı oluşturan cumhuriyetler arasındaki ekonomik gelişmişlik farkı açık bir biçimde ortaya çıktı. Bu gelişmelerin ilk belirtisi, Belgrad yönetiminin ekonomik politikasından hoşnut olmayan Kosova Arnavutlarının 1981 Nisanındaki ayaklanması ve bunun kanlı biçimde bastırılmasıdır."

Tito'nun ölümünün ardından, Yugoslavya'da yaşanan milliyetçiliğe geçiş dönemi sadece bölgeyi değil uluslararası sistem içindeki tüm aktörleri etkilemiştir. İki kutuplu sistemde adeta bir tampon bölge işlevi gören Yugoslavya'da, her geçen gün kötüleşen ekonomik koşullar ve özellikle Tito döneminde denetim altında tutulan Sırp milliyetçiliği, Sırbistan içinde giderek baskıcı bir şovenizme dönüşmüştür. 1981 yılında Arnavutların, cumhuriyet statüsü elde etmek için başlattıkları ayaklanma, etnik kimliklere dayalı ulus-milliyetçilik ilgi gören bir ideoloji hâline gelirken, 1990'da Sırbistan'ın Kosova ve Voyvodina'nın özerkliklerini kaldırması ise Yugoslavya'nın dağılma sürecini başlatmıştır (Özdal, 2008:414).

Sırbistan çapında yapılan bir referandum ile Kosova ve Voyvodina'nın özerkliğinin kaldırılması, basın yayın organlarının kontrol altına alınması, etnik azınlıklar ve muhalefetin haklarındaki kısıtlamalar getirilmesi bu dönem içerisinde ayrılık ateşini körüklemiştir. Bunun yanı sıra Arnavutça yasaklanmış ve Arnavutça yayın yapan devlet televizyonu kapatılmıştır. Baskı giderek artmış ve çeşitli şirketlerde çalışan yaklaşık 120.000 Arnavut'un işine son verilmiş, Piriştina Üniversitesinde Arnavutça eğitime son verilerek, Arnavut kökenli öğretim üyeleri işten çıkarılmıştır (Pekyardımcı, 2006:97).

Gelişmeler üzerine Temmuz 1990 ayında gayri resmi olarak toplanan Kosova Parlamentosu, Kosova'yı bağımsız bir ülke olarak ilan etmiş ve Eylül 1990 ayında da Kosova Cumhuriyeti Anayasası onaylanmıştır. 1992 yılına gelindiğinde uluslararası alanda tanınmamakla birlikte uluslararası gözlemcilerin denetiminde halkın %80'inin katıldığı bir referandum ile Kosova'nın bağımsızlığı oylanmış ve katılanların %98'i bağımsızlık yönünde oy kullanmışlardır. Yapılan bu oylamanın ardından İbrahim Rugova başkan olarak seçilmiş ve bu isim pasif direnişin simgesi hâline gelmiştir. Bu dönemde Kosovalılar mücadelelerini Batı ülkelerinde anlatma yolunu seçmişlerdir.

Sürecin sonunda Sırp'ların büyük kısmı bölgeyi terk etmek durumunda kalmıştır (Pekyardımcı, 2006:98).

Bütün bu karışıklık içerisinde, Yugoslav Komünistler Birliği'nin Ocak-Şubat 1990 aylarında gerçekleştirdiği 14. Olağanüstü Kongresi, Yugoslavya'nın dağılma sürecinde önemli rol oynayan diğer bir aşamayı oluşturmaktadır. Kongre sonrasında Komünist Parti'nin iktidarına son verilmiş ve partinin adı "sosyalist"e dönüştürülmüş ve piyasa ekonomisine geçiş kararı alınmıştır. Sırp'ların bu sistematik politikalarına ilk tepki Hırvatistan ve Slovenya'dan gelmiş ve her iki ülkede de yapılan referandumların ardından Haziran 1991'de bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Bu olayın üzerine sınırları korumak için Yugoslavya Ordusu tarafından her iki devlete de müdahalede bulunulmuş olup bu müdahalenin etkileri geçtiğimiz yıllara kadar devam eden bir iç savaşı başlatmıştır. Bu saldırının diğer bir sonucu ise o güne kadar Yugoslavya'nın iç meselesi olarak kabul edilen iç karışıklıklar, Slovenya ve Hırvatistan'a yapılan saldırıyla birlikte uluslararası kuruluşlar ve Batılı devletlerin sürece müdahil olması sonucunu doğurmuştur (Özdal, 2008:416).

3.1.3. Dayton Antlaşması ve Kosova Sorunu

Yugoslavya'nın genelinde hakim olan gerginlik, 1990'lı yılların ilk yarısında bölgenin tamamında etkisini göstermiş ve buna bağlı olarak Kosova da bu gerilimden etkilenmiştir. 1995 yılı başlarına gelindiğinde Yugoslavya tamamen dağılmakla birlikte, bölgede etnik çatışmalar da devam etmiştir. Etnik çatışmaların devam ettiği bölgeler BM askerleri tarafından kontrol altında tutulmuştur.

Bu süreçte bölgenin bütünüyle bir çatışma ortamına sürüklenmemesinin nedeni, Arnavutların haklarını geri almak için silahlı mücadele yöntemini seçmemiş olmasından kaynaklanmaktadır. Esas itibarıyla Arnavutların büyük çoğunluğunda silahsız mücadelenin benimsenmesine karşın, aşırı milliyetçi Arnavutlar tarafından Kosova Kurtuluş Ordusu (UÇK) adı verilen bir örgüt kurulmuş ve silahlı mücadele olmaksızın Arnavutların sesini duyurabilme şansının olmadığı yönünde propaganda yapılmıştır. Örgütün üye profili ağırlıklı olarak Tito döneminde tutuklanan ve uzun yıllar hapis yatan siyasi mahkûmlardan oluşmaktadır (Pekyardımcı, 2006:99).

UÇK tarafından ordu depolarından yağmalanan silahlar Kosova'ya getirilmiş ve bu dönemde silahlanan tüm Arnavutlar UÇK adına hareket etmeye başlamışlardır. 1996 yılında büyük çaplı bombalı eylemler ile adını sıkça duyuran örgütün eylemleri 2000'li yıllara kadar sürmüştür. Sırp tarafından terörist örgüt ilan edilen UÇK, Kosova üzerindeki baskının iyice artmasına da vesile olmuştur. Örgütün faaliyetlerini doruğa çıkardığı 1997 yılında, 180 Sırp askeri, 800 sivil ve 1700 örgüt elemanı hayatını kaybetmiş olup, yaklaşık 200.000 sivil ise evlerinden ayrılmak zorunda kalmıştır (Pekyardımcı, 2006:102).

1998 yılından itibaren özellikle Dayton Barış Antlaşması sonrasında AB'nin bölgeye yaklaşımı olumlu yönde artmıştır. Bununla beraber, AB'nin bölgeye yönelik ekonomik ağırlıklı programlar uygulaması ve ODGP'nin kurumsal varlığı, Kosova'da barışın bozulmasını engelleyememiş ve çatışmalar devam etmiştir. Bir başka deyişle kökleri Yugoslavya'nın dağılmasından önceye dayanan Kosova sorunu, Dayton Barış Antlaşması ile de çözüme kavuşturulamamış ancak bir süreliğine bu sorun dondurulmuştur.

1991 yılında ilan edilen bağımsızlık kararının ardından Sırbistan'ın işgaline uğrayan Kosova'nın, Dayton Barış Antlaşmasının kapsamına alınmaması ve Batılı devletlerce bağımsız bir devlet olarak tanınmaması mevcut sorunu dondurmaktan başka bir işlev görmemiş ve UÇK'nın Sırp'lara karşı silahlı mücadele hareketinin önünü açmıştır (Özdal, 2008:425).

3.1.4. Kosova Sorunu ve NATO Harekâtı

İç savaşın devamı sırasında Miloseviç önderliğindeki yönetimin Arnavutlara karşı şiddet eylemleri soykırım noktasına kadar gelmiştir. Avrupa'nın orta yerinde yaşanan bu insanlık dışı eylemler nedeniyle dünyanın gözü bir kez daha bu bölgeye çevrilmiştir. Bosna-Hersek iç savaşı sırasında oluşturulan Uluslararası Temas Grubu (ABD, Rusya, Fransa, İtalya, İngiltere ve Almanya) bir araya gelerek Sırbistan'ı uyaran sert bir açıklama yapmış, ancak daha sonra RF'nin konuya yaklaşımını değiştirmesi, diğer AB üyesi devletlerin askerî müdahale konusunda ittifak sağlayamamalarına sebep olmuştur. Bundan dolayı Temas Grubu'nun etkisi kaybolmuş ve konu Birleşmiş Milletler gündemine taşınmıştır.

Birleşmiş Milletler, 2.Dünya Savaşı'nın ardından 20. yüzyılın ilk yarısında yaşanan ve insanlığa büyük acılar getiren savaşların ve barışa karşı tehditlerin tekrarını önlemek, uluslararası barış ve güvenliği korumak amacıyla kurulmuştur. Genel ve küresel sorunlar için bir müzakere ve çözüm platformu olarak çalışan BM örgütünün çözüme yönelik sorun grupları sıralandığında;

1-Silahsızlanma 2- Soykırımınla mücadele 3- İnsan hakları, kadın ve çocukların korunması 4- Sömürgecilik, ırkçılık ve ayrımcılıkla mücadele, 5- Yeni uluslararası ekonomik düzen 6- Çalışma yaşamının düzenlenmesi 7- Uluslararası hukukun düzenlenmesi 8- Çevre ve sürdürülebilir kalkınma olduğu görülmektedir. (Dağı,2007:431)

Rusya Federasyonu ve Çin'in itirazlarına rağmen BM Güvenlik Konseyi tarafından 1160 Sayılı Karar ile Kosova'da meydana gelen olayların, BM Kurucu Antlaşması VII. Bölüm kapsamında değerlendirildiği belirtilmek suretiyle uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması için Kosova dâhil Yugoslav Federal Devleti'ne silah ambargosu uygulanmasına karar verilmiştir. Kararda ayrıca sorunun çözümü için Belgrad yönetiminin diyalog yolunu benimsemesi ve Kosova bölgesinin siyasi statüsünü belirlemesi gerektiği vurgulanmıştır (Özdal, 2008:426).

Birleşmiş Milletlerin bu kararını takiben, başta ABD olmak üzere AB ve diğer uluslararası örgütler Kosova'da olası bir barış sağlanmasına yönelik çabalarını yoğunlaştırmış; ancak, tüm çabalara rağmen barış görüşmeleri sonuçsuz kalmış ve Kosovalı Arnavut lider İbrahim Rugova tarafından 05 Haziran'da görüşmeler durdurulmuştur.

Ekim 1998 ayına gelindiğinde bölgede olumlu gelişmeler meydana gelmiş ve BM temsilcisi Hoolbroke ile Sırbistan Devlet Başkanı Miloseviç arasında Kosova'daki Sırp birliklerinin azaltılarak eski seviyesine indirilmesi konusunda anlaşılmiş ve bölgeye iki bin kişilik uzman bir heyetin konuşlandırılması karara bağlanmıştır. Buna karşın yaşanan bu olumlu gelişmeler uzun sürmemiş ve aynı yıl Aralık ayı içerisinde Arnavutlara karşı girişilen yeni saldırılarla birlikte anlaşma da ciddi biçimde ihlal edilmiştir. Ocak 1999 ayında yaşanan ve Sırp askerlerinin Priştina'nın Racak köyüne saldırması sonucu 45 sivilin yaşamını yitirmesi üzerine

olaylar ciddi boyutlara ulaşmış ve müdahale zorunlu hâle gelmiştir (Özdal, 2008:428; NATO Handbook, 1998:125-140).

Bölgede Sırlar tarafından sivillere yönelik katliamların artması sonucu AB üyesi devletler sadece diplomatik boyutta görüş birliği sağlayabilmiş, buna karşın askerî müdahale noktasında ittifak sağlayamamışlardır. İngiltere ve Almanya olası bir askerî operasyonu savunurken başta Yunanistan olmak üzere, Hollanda, Belçika, Lüksemburg, Fransa ve İtalya diplomatik çözüm yöntemlerinin kullanılmasını savunmuşlardır. Sonuç olarak AB tarafından, Uluslararası Temas Grubu'nun kurulması girişimi desteklenmiş ve kurulan Temas Grubu, 06-14 Şubat tarihleri arasında Sırp ve Arnavut temsilcilerini Rambouillet'te bir araya getirerek hazırlanan çözüm planını tarafların onayına sunmuştur. Hazırlanan çözüm planına göre; Sırp unsurlar kademeli olarak Kosova'dan çekilmesi ve Sırp unsurlardan boşalan yerlere yaklaşık 30 bin kişilik NATO gücünün yerleştirilmesi öngörülmüştür. Güvenlik ve denetimin sağlandığı bu ilk aşamadan sonra Kosova bağımsız bir seçime hazırlanması ve seçimler sonucunda kurulacak hükümet tarafından Sırp azınlığa her türlü haklar tanınması ve bu geçiş dönemi hükümeti 3 yıl süre ile görevde kalması planlanmıştır. Ancak, Sırların anlaşmayı son anda reddetmeleri sonucunda 24 Mart 1999 tarihinde NATO güçleri tarafından bölgeye yönelik ilk hava saldırısı gerçekleştirilmiştir. NATO operasyonları yaklaşık 77 gün boyunca devam etmiştir. Yapılan NATO müdahalesi Yugoslav Federe Devleti, Rusya Federasyonu ve AB temsilcileri arasında 09 Haziran 1999'da imzalanan Askerî Teknik Anlaşma ile sona erdirilmiştir (Özdal, 2008:429).

Yapılan operasyon başarılı olsa da ABD ile AB arasındaki yetenek boşluğunu da gözler önüne sermiştir. Avrupalı Müttefiklerin operasyonlara katılım talebi yüksek seviyelerde olmasına karşın bu durumu destekleyecek imkân ve kabiliyetlerden yoksundur. Operasyon Allied Force Avrupa'nın ABD askerî yeteneklerine ne derecede bağımlı kılındığının bir göstergesi olması açısından önem taşımaktadır. Bununla birlikte operasyonun AGSP oluşum sürecine hız kazandırdığı da yadsınamaz bir gerçektir. AB önemli bir aktör olarak sahnede yerini alırken, aynı zamanda koordinasyon problemleri, kaynak sıkıntısı yaşaması ve sorumluluklarının artması doğal karşılanmaktadır (Quille vd., 2005:23).

Operasyondan sonra Haziran 1999 ayında KFOR ile UÇK (Kosova Kurtuluş Ordusu) arasında Teknik İşbirliği Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma ile UÇK'nın tamamen silahsızlandırılarak Kosova Koruma Gücü (Kosova Protection Corps - KPC) haline dönüştürülmesi öngörülmüştür. Anlaşmaya göre 01 Şubat 2000 tarihinde yeniden örgütlendirilen UÇK, kendisine TMK (*Trupat Mbrojtjes Se Kosoves* - Kosova Savunma Birlikleri) adını vermiştir (Önen, 2006:100).

3.1.5. BM Kosova için Geçici Yönetim Birimi (UNMIK) ve Kosova'nın Bağımsızlık İlanı

BM Güvenlik Konseyi'nin 10 Haziran 1999 tarihli ve 1244 sayılı kararı ile, bu kararda belirtilen hedefler doğrultusunda öngörülen geçici dönemde, güvenliği sağlamak ve bölgenin yönetimini üstlenmek amacıyla, BM Kosova için Geçici Yönetim Birimi (UNMIK) kurulmuştur. BM kararı gereğince UNMIK Başkanı tarafından yürütülecek faaliyetler;

- i. Toplum (birey ve azınlık) haklarının korunması,
- ii. Kosova bütçesinin hazırlanması ve onayı,
- iii. Para politikası,
- iv. Gümrük idaresi,
- v. Hakim ve savcılarının görevlendirilmesi, görevden alınması,
- vi. Yasa uygulayıcı kurumların (polis, gümrük muhafaza, trafik polisi vb.) oluşturulması,
- vii. Kosova Koruma Gücü'nün (eski UÇK'nın) sivil savunma (acil yardım) gücü haline getirilmesi,
- viii. Savunma, sivil olağanüstü hal ve güvenlik konuları,
- ix. Uluslararası ve komşu ülkelerle ilişkiler,
- x. Devlet ve kurumların sahip olacakları taşınmaz mallar hakkında nihai kararların verilmesi,
- xi. Sivil havacılık ve demiryollarının yönetimi, işletilmesi,
- xii. Tapu ve kadastro işlemleri,
- xiii. Mahalli idarelerin etkinliğinin artırılması,
- xiv. Nüfus, pasaport ve kimlik işlemleri ile trafik plakalarının düzenlenmesi,
- xv. KFOR ile hudutların yönetimi, toplum güvenliği ve düzeninin korunması,

- xvi. Savunma ve olağanüstü hal planlamaların yapılması,
- xvii. Halkın silahtan arındırılması konularında koordinasyonda bulunulması şeklinde ifade edilmiştir (Kosova Geçici Yönetim Anayasal Çerçevesi, <http://www.unmikonline.org> erş.tar.07/06/2012).

Gerek UNMIK gerekse NATO Kosova Gücü'nün (KFOR) gözetim ve operasyonel yönetimi altında bölgede yaşanan insan hakları ihlallerine son verilirken, polis, adalet sistemleri ve sivil idare BM'ye, demokratikleşme ve buna bağlı kurumların inşası AGİT'e, Kosova'nın yeniden yapılanması ve ekonomik gelişim ise AB'ye bırakılmıştır. AB tarafından bölgenin yeniden yapılandırılması kapsamında 2000 yılında 360 milyon Avroluk bir kaynak tahsis edilmiştir (Özdal, 2008:430).

Kosova'nın nihai statüsünün belirlenmesi kapsamında, BM Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından, BM Kosova Elçisi olarak görevlendirilen Finlandiya eski Cumhurbaşkanı Martti Ahtisaari tarafından ortaya konulan ve büyük oranda AB'nin çıkarları ile de örtüşen ve Ahtisaari Kosova Planı olarak anılan Plan kapsamında taraflar bir yılı aşkın bir süre görüşmelerde bulunmuş, ancak Arnavutların bağımsızlık konusunda ısrarcı olmaları buna karşın Sırp'ların ise geniş özerklik statüsü verilmesi tezini savunmaları neticesinde bir sonuca varılamamıştır. Yapılan görüşmelerden herhangi bir sonuç çıkmaması üzerine BM Kosova Elçisi Ahtisaari tarafından Kosova'ya uluslararası gözetim altında bağımsızlık verilmesini öngören plan, 26 Ocak 2007 tarihinde BM Güvenlik Konseyi'ne sunulmuş ancak Rusya Federasyonu ve Çin tarafından bu teklif reddedilmiştir.

17 Şubat 2008 tarihinde Kosova tarafından ilan edilen tek taraflı bağımsızlık kararına da bu iki devlet tarafından karşı çıkılmıştır (Kosova Siyasi Haritası için bakınız Şekil 4). Kosova'nın bağımsızlığının ilanının ardından tanımlar peş peşe gelmiştir.

Şekil-4: Kosova Siyasi Haritası

Kaynak: <http://www.disiliskiler.pol.tr/Birimler/upm/agit/Sayfalar/KosovaHakkinda.aspx>

Bağımsızlığın ilk 125 gününde Kosova'yı tanıyan devlet sayısı 43 olarak gerçekleşmiştir. Kosova'yı hâlen Türkiye'nin de aralarında bulunduğu 74 devlet tanımıştır. AB üyesi devletlerden 22 tanesi Kosova'nın bağımsızlığını tanıırken, aralarında Yunanistan, GKRY, Romanya, Slovakya ve İspanya'nın da bulunduğu 5 üye devlet henüz tanımamışlardır (Grevi, 2009:356). Bununla beraber tanıyan ülkelerin yanında, Rusya, Çin, Hindistan, Güney Afrika, Brezilya, Arjantin, Meksika, Endonezya ve Mısır gibi ülkelerin hâlen Kosova'nın bağımsızlığını tanımamış olması olumsuz bir durumdur. Zira BM Güvenlik Konseyi'nin daimi üyesi olan RF ve Çin'in vetosu Kosova'nın BM üyesi olmasının önünde büyük bir engel teşkil etmektedir (Türbedar,2008: 23-26).

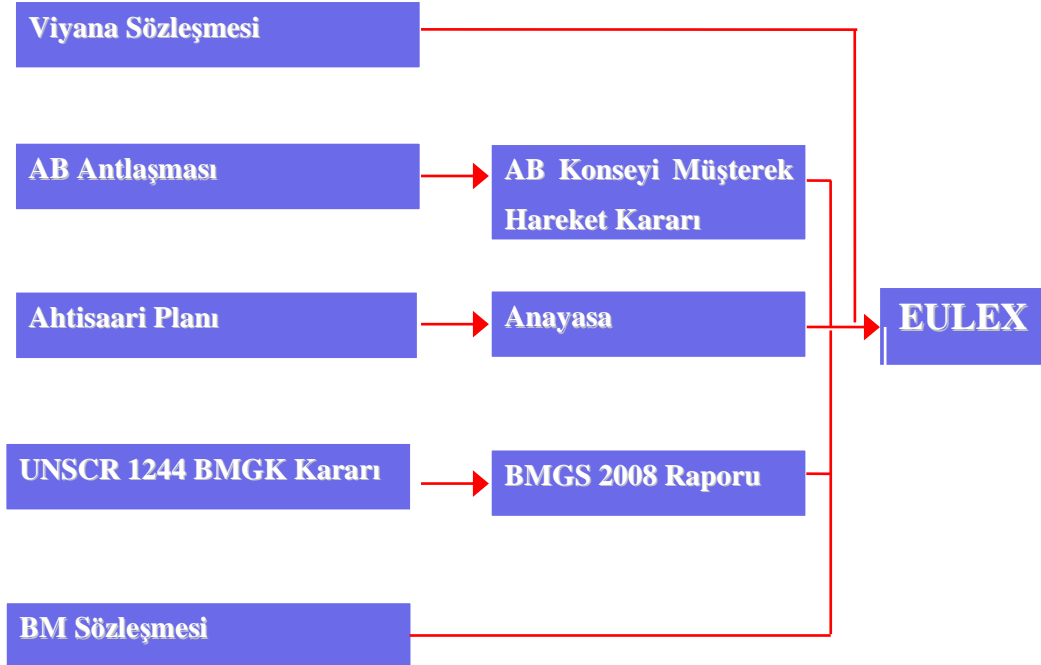
3.2. EULEX'in Doğuşu

AB tarafından bölgede teşkil edilen ilk misyon, AB Planlama Grubu (European Union Planning Team – EUPT) Kosova Misyonu 'dur. EUPT Kosova, bölgenin yeniden yapılandırılması amacıyla gerekli olan başlangıç planlarını yapmakla görevlendirilmiş ve çalışmalarını UNMIK şemsiyesi altında yürütmüştür.

AB Konseyi'nin 10 Nisan 2006 tarihli kararı ile kurulan, EUPT Kosova (CJA 2006/304/CFSP), hukukun üstünlüğü ve diğer alanlarda AB tarafından ileride gerçekleştirilmesi muhtemel kriz yönetimi operasyonlarına hazırlıkların yapılması amacıyla görevlendirilmiştir.

EUPT Kosova 80 uluslararası ve 55 yerel personelden oluşmuştur. EUPT çalışmalarını, Polis Timi, Adalet Timi ve İdari Birimler Timi olmak üzere üç tim hâlinde yürütmüştür (Grevi, 2009:356).

Şekil-5: EULEX'in Oluşumunun Hukuksal Dayanakları

Kaynak: <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1458&lang=EN>

AB Konseyi'nin 04 Şubat 2008 tarihli ve CJA 2008/124/CFSP numaralı kararı ile kurulması kararlaştırılan EULEX Kosova Misyonu'nun hukuksal dayanakları Şekil-6'te görülmektedir. EULEX, bölgede faaliyet gösteren BM'nin UNMIK Misyonu'nun yerini almak üzere kurulmamasına karşın, UNMIK ileride Kosova yöneticilerine devredilecek olan yetkilerin, hukukun üstünlüğü ilkesi çerçevesinde uygulanmasını desteklemekle sorumlu tutulmuştur. Bununla beraber, EUPT tarafından sürdürülen görevlerin EULEX Misyonu tarafından devam ettirilmesi de kararlaştırılmıştır. EULEX Misyonu, Kosova'da kurumların hukukun

üstünlüğü ilkesine uygun olarak hesap verilebilirlik ilkesi çerçevesinde, insan hakları ile temel hak ve özgürlüklere saygılı, bağımsız bir adalet sistemi, polis ve gümrük hizmetlerinin tesisi, geliştirilmesi ve güçlendirilmesi kapsamında faaliyet göstermek üzere, BM Güvenlik Konseyi'nin 1244 sayılı kararı çerçevesinde kurulan ve yaklaşık 1.700 uluslararası ve 1.100 yerel personelden oluşan sivil bir misyon olarak 9 Aralık 2008 tarihinde görev ve çalışmalarına başlamıştır (http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/missionPress/files/EU%20factsheet%20%20eng.pdf, erişim tarihi: 06/06/2011).

Avrupa Birliği, sivil misyonları ile yerel yöneticilerin işbirliğini sağlayarak Avrupa'nın temel değerlerine uygun ve gerekli reformların yapılması için bir dizi çalışma başlatmıştır. AB tarafından koordine edilen, politik, teknik ve finansal destekler sayesinde Kosova'nın, Avrupa'nın temel değerlerine yaklaşması ve gelişmelerle bu vasıta ile AB'nin bir parçası olması hedeflenmektedir (<http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1458&lang=EN>, erişim tarihi: 06/06/2011).

3.2.1 EULEX Misyonu

AB'nin, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikaları bünyesinde bugüne kadar gerçekleştirdiği en kapsamlı sivil misyon, 2008 yılında başlatılan Avrupa Birliği Kosova Hukukun Üstünlüğü Misyonu'dur. (European Union Rule of Law Mission in Kosovo) AB Kosova Misyonu (EULEX), BM Genel Kurulu 1244 sayılı kararı çerçevesinde, Brüksel'e hiyerarşik olarak bağlı, AB'nin 27 üyesinin ortak kararı ile Şubat 2008 ayında kurulmuş olup, en büyük AB misyonu olma özelliğini taşımaktadır (Council Joint Action 2008/124/CFSP). Misyon ilk faaliyetlerini, Aralık 2008 ayında gerçekleştirmiş, tam kapasite ile faaliyetlerine geçiş süreci ise ancak Nisan 2009 ayı itibarıyla mümkün olabilmektedir.

Birleşmiş Milletler Kosova Misyonu (UNMIK) 09 Aralık 2008 itibarıyla yetki ve çalışmalarını Avrupa Birliği Kosova Misyonu'na (EULEX) devretmiştir. EULEX Misyonu, Kosova'da yasal düzenin sağlanması veya yürütülmesi ile görevli

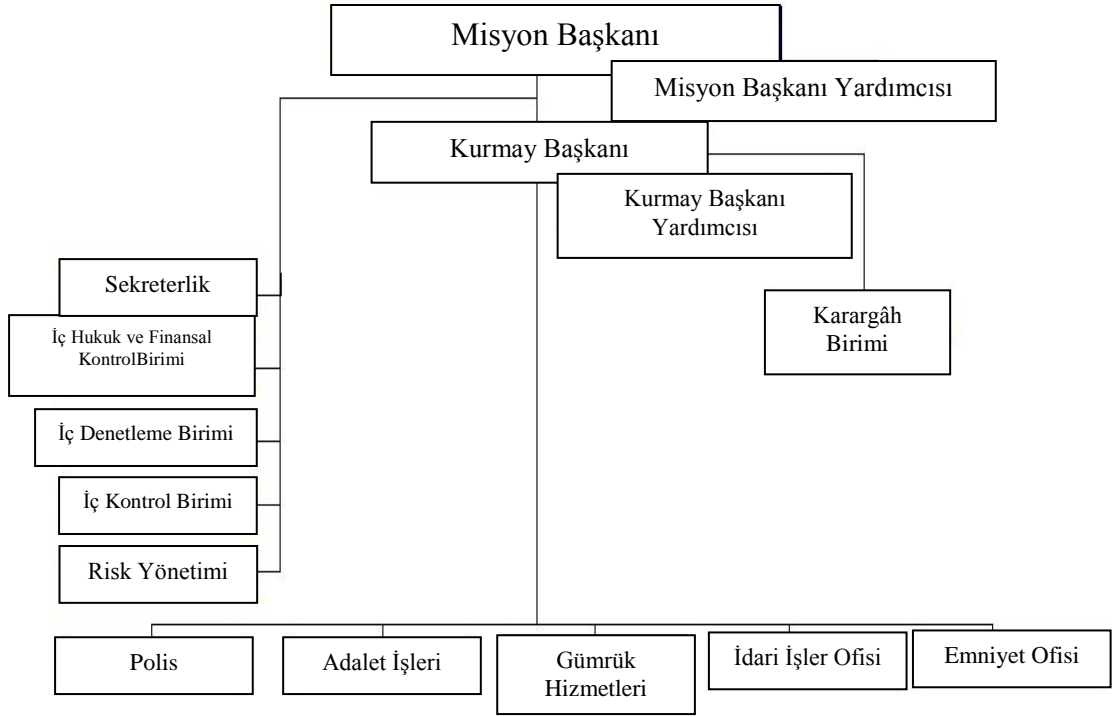
olmamakla beraber, teknik bir misyon olup tavsiye edici ve gözlemci niteliklerinin yanında sınırlı olarak kanun uygulayıcı gücüne sahip faaliyetlerini yürütmektedir. (<http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1458&lang=EN,e.t.06/06/2011>)

Başlangıçta iki yıllık bir süre için teşkil edilen EULEX Misyonu'nun görev süresi, Konsey'in 08 Haziran 2010 tarihinde almış olduğu bir kararla, 14 Haziran 2012 tarihine kadar uzatılmıştır (Council Decision 2010/322/CFSP). Misyon'un görev süresinin uzatılmasının temel nedeni olarak ise, Kosova yöneticilerinin yeterince tecrübe kazanmasının temin edilmesi gösterilmektedir. EULEX Kosova Misyonu, Avrupa Birliği Komisyonu'nun 05.06.2012 gün ve 10740/12 sayılı kararıyla görev süresini 14/Haziran/2014 yılına kadar 2 yıl daha uzatarak, uzatılan ilk görev yılı için kullanılmak üzere 111 milyon € bütçe belirlenmiştir. (http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/130630.pdf erş.tar. 06.06.2012)

EULEX Misyonu'nun görev bölgesi Kosova'nın tamamı olarak belirlenmiştir. Ana karargâhı Priştina'da konuşlu bulunan Misyon, hiyerarşik olarak Brüksel'in komuta ve kontrolü altında faaliyet yürütmektedir. EULEX Misyonu, Eylül 2009 ayı itibarıyla 1.642 uluslararası, 1.000 yerel personel ile faaliyette bulunmuştur. Hâlihazırda 1650 uluslararası ve beraberinde 1200 yerel personelden oluşan Misyon'da görevli uluslararası personel sayısı en fazla 1950 personele ulaşabilmektedir. Bu personel arasında yargıç, savcı, polis amirleri ve memurları ile gümrük memurları bulunmaktadır. EULEX Misyonu, Şubat 2008 - Haziran 2010 dönemini kapsayan yaklaşık iki yıllık sürede 265 milyon Avroluk bir kaynak kullanmış olup, 15 Ekim 2011 ve 14 Haziran 2012 tarihleri arasında ise, 165 milyon avro tutarında bir bütçeyi yönetecektir. (Factsheet, April 2011, EULEX/15).

Örgüt şeması Şekil-6'da yer alan Misyonun Başkanlığını, 20 Temmuz 2010 tarihinden beri Fransız Xavier Bout de Marnhac yürütmektedir. Marnhac Misyon başkanlığı görevini, yine vatandaşı olan Yves de Kermabon'dan devralmıştır (<http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1458&lang=EN>, erş.tar. 06/06/2011). EULEX Kosova Misyonu, destek birimleri ile birlikte esasen polis, adalet ve gümrük hizmetleri bileşenlerinden oluşmaktadır.

Şekil-6: EULEX Kosova Misyununun Örgüt Şeması

Kaynak: Nato Yıllık Toplantısı / Mayıs 2010

http://www.nato.int/issues/women_nato/meeting-records/2010/pdf/Mrs%20Sylvie%20Kormoss.pdf

EULEX Kosova Misyonu'na sağlanan personel desteği şu şekilde gerçekleşmektedir:

- i. AB üyesi devletler % 84.7,
- ii. Üçüncü devletler, % 15.3, (İsviçre, Norveç, Hırvatistan, Türkiye ve ABD),
- iii. Geçici Görevli Kamu Personeli % 85.6 (Üye ve Üçüncü Devletler dâhil),
- iv. Sözleşmeli personel % 14.4.

Toplam personelin % 82.8'i erkek ve % 17.2'si kadındır. Personelin % 58.6'sı polis, %17.6'sı yargı görevlisi, % 2.7'si gümrük memuru, %11.8'i ofis görevlisi ve % 9.3'ü de yönetici olarak görev yapmaktadır (EULEX Handbook; <http://www.disiliskiler.pol.tr/Birimler/upm/eupm/EULEX/Sayfalar/EULEX.aspx> erş.tar. 06/06/2011).

Birleşmiş Milletler Kosova Misyonu'nda icra edilen görevleri diğer misyonlardan ayıran en büyük özellik, başlangıçta polisin yasa ve kuralları uygulayıcı pozisyonda olması ve fiilen polislik yapmasıdır. Zira geçmiş dönemlerdeki BM misyonlarında kolluk gücü görevi sadece gözlemcilik düzeyinde kalmıştır. Bununla beraber, 2005 yılından itibaren birimler aşamalı olarak Kosova polisine devredilmeye başlanmış olmasıyla birlikte, misyonda görevli polisler tekrar gözlemci statüsüne dönmüşlerdir (<http://www.disiliskiler.pol.tr/Birimler/upm/eupm/EULEX/Sayfalar/EULEX.aspx> erişim tarihi: 06/06/2011).

EULEX Kosova Misyonu esas olarak AB üyesi devletler tarafından desteklenmekle birlikte, üçüncü ülkelerin desteklerine de açık bir sivil misyondur. (Grevi, 2009:354). Bu kapsamda Misyonda görev yapmak üzere, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu ABD, Norveç, İsviçre, Kanada ve Hırvatistan olmak üzere toplam altı devlet de EULEX Misyonu'na personel desteğinde bulunmaktadır (<http://www.disiliskiler.pol.tr/Birimler/upm/eupm/EULEX/Sayfalar/EULEX.aspx> erişim tarihi: 06/06/2011).

3.2.2. Eulex Misyonu'nun Görevleri

Misyounun temel amacı olarak, polis, adalet ve gümrük konularında, Kosova yönetimine (otoritelerine) hukukun üstünlüğü ilkesi kapsamında, özellikle adalet, polis ve gümrük hizmetleri alanlarında yardım ve destek faaliyetlerinde bulunmak olarak belirlenmiştir (Factsheet, April 2011, EULEX/15). Misyonu verilen görev ayrıntılandırıldığında, misyonun görevinin, Kosova yöneticilerinin yerine geçerek ülkeyi yönetmekten ziyade, Kosova'nın kurum ve kuruluşlarının, yani yargı faaliyetlerinin ve hukuku uygulayıcı birimlerin hesap verilebilirliğini sağlamak ve bu kurumları güçlendirmek, toplumsal refahı ençoklaştırmak için gelişime destek vermek, çok etnisiteli adalet sistemi ve çok etnisiteli polis ve gümrük örgütünün kurulması sürecine yardımcı olmaktan ibaret olduğu görülmektedir. Esas itibarıyla EULEX misyonu teknik bir misyondur, gözlem, tavsiye ve sınırlı olarak da uygulayıcı gücüne sahip bulunmaktadır. Misyonun öncelikli faaliyet alanı olarak organize suçla mücadele ve yolsuzluk olarak tespit edilmiştir (Factsheet, April 2011, EULEX/15).

Misyonun çalışma yöntemi olarak, Avrupa standartlarına ve hukukun üstünlüğüne uygun olarak mahalli örf ve adetler de gözetilmek suretiyle yerel otoritelerle müşterek hareket etmek suretiyle ülkenin yargı ve idari sisteminin kurulması ve kendi kendine yetecek seviyeye gelmesi için faaliyet göstermek şeklinde belirlenmiştir. Misyon bu faaliyetlerini yerine getirirken bir akıl hocası olarak hareket ederek yerel yöneticilere gözlem ve tavsiyede bulunmaktadır. Bununla beraber, EULEX Kosova Misyonu'nun, savaş suçları, terörizm, yolsuzluk ve mali suçlar gibi bir takım hassas suçların kovuşturması ve soruşturması kapsamında icracı yetkileri de mevcut bulunmaktadır (Factsheet, April 2011, EULEX/15).

EULEX Kosova Misyonu'nun hukuki temelleri BM Güvenlik Konseyi'nin 10 Haziran 1999 tarihli kararına dayanmaktadır. Bu karar görevin başarılabilmesi için oldukça paradoksal politik koşullar içermektedir. EULEX Kosova Misyonu'nun ayırdedici özelliği, kuruluşunu takip eden ilk altı ay içerisinde birçok farklı alanda mücadele etmek ve bu mücadele alanlarında başarı göstermek suretiyle kendini ispat etmesi ve geleceğe yönelik bir umut yaratmış olmasından kaynaklanmaktadır (Grevi, 2009:359).

EULEX Kosova Misyonu'nu diğer misyonlardan ayıran birtakım özellikler bulunmaktadır. Öncelikle belirtmek gerekir ki, EULEX'in görev alanı Ortak Dış Güvenlik Politikası altında faaliyet gösteren diğer benzer misyonlara oranla, oldukça geniş tutulmuştur. Daha önce gerçekleştirilmiş olan misyonlarda, polis örgütü ve adli örgüt arasındaki ilişkiler oldukça belirsiz ve savunulamaz bir biçimde dizayn edilmişti. Buna karşın EULEX, adalet (hukuk ve ceza), polis ve gümrük örgütü arasında hukukun üstünlüğüne saygılı bir yapı teşkil etmek suretiyle aralarında işbirliği geliştirecek şekilde bir çalışma ortamı yaratarak, sürece olumlu katkıda bulunmaktadır.

Diğer bir yönü ise EULEX, sadece izleme, danışma ve tavsiye görevlerini yapmamakta, bunların yanı sıra OGSP misyonları içerisinde gümrük faaliyetleri ile ilgili yetkileri de uhdesinde bulunduran ilk sivil misyon olma özelliğini de beraberinde taşımaktadır. (Grevi, 2009:360).

Bütün bunların dışında EULEX, personel eğitimi başta olmak üzere, sivil toplum ve hükümet dışı organizasyonlar (NGOs) ile işbirliği hâlinde, insan hakları, cinsiyet ayrımcılığı, yolsuzlukla ve nefret uyandırıcı davranışlarla mücadele konularında önemli uygulamalar gerçekleştirmiştir. EULEX, EUPT tarafından belirlenmiş olan hedefler ve konuları gerçekleştirme yolunda programlı bir yaklaşım sergilemek suretiyle ayırdedici bir özelliğe sahip olduğunu da ortaya koymuştur. Bu başarının en büyük göstergesi ise Kosova yönetimi kurumlarının ilk altı aylık bir süreçte ortaya koydukları başarı göstergeleridir (Grevi, 2009:361).

EULEX programlama yaklaşımının temeli, kati surette yerel egemenlik ilkesine bağlılıktır. Bu açıdan EULEX'in bu yaklaşımının ana hedef ilkesi, değişimi, uluslararası bir örgütün yapmasına bırakmaktan ziyade, bizzat Kosova hukuk devleti organlarına yaptırmaktır. Değişimi uygulayan makam Kosova hukuk devleti uzmanları olmakla beraber EULEX görevlileri sürekli bir biçimde yardımcılık ve eğitmenlik yapmakta, bu suretle kurumsal değişim sürecini hızlandırmaktadır. EULEX görevlileri aynı zamanda bu süreci gözetlemekte ve yapılan faaliyetlerle ilgili ayrıntılı ve bilgilendirici raporlar hazırlamaktadırlar. (<http://www.eulex-kosovo.eu/en/tracking/> erişim tar.10.10.2011)

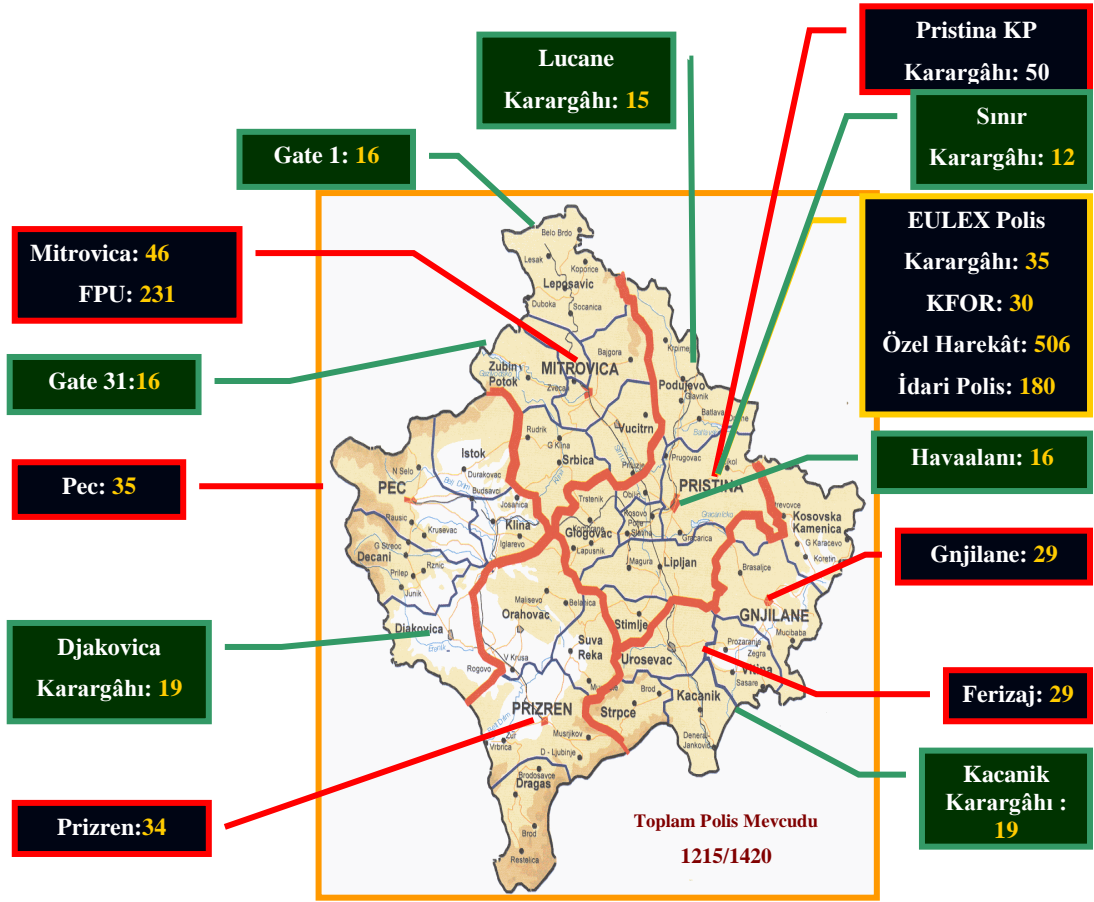
EULEX Polisi Kosova çapında 34 polis karakolunda ve alt bölgesel Kosova Polis Örgütü karargâhında görev yapmaktadır. EULEX Polisi'nin görev yerleri ve kadro miktarları Şekil-7'de gösterilmektedir. Misyon ayrıca, Sırbistan sınırının 1 ve 31 numaralı kapılarında Özel Polis Birimleri, sınır polisi ve gümrük memurlarını 24 saat esasına göre gözetim altında tutmaktadır. EULEX, ülke çapında entegre polis birimleri tarafından ani reaksiyon becerisi ile 24 saat devriye hizmeti de sunmaktadır. EULEX'in yaklaşık 3 bin personeli ile AB'nin AGSP altında dünyanın değişik bölgelerinde yürüttüğü diğer sivil operasyonların toplamından daha büyük bir çoğunluğa ve etkinliğe sahip olduğu görülmektedir.

EULEX ile birlikte uluslararası başaktörler olarak aşağıdaki örgütler Kosova'da görev yapmaktadırlar (http://www.nato.int/issues/women_nato/meeting-records/2010/pdf/Mrs%20Sylvie%20Kormoss.pdf erişim tar. 09.10.2011).

- EU (Avrupa Birliği)
- ICO (Uluslararası Sivil Bürosu)

- ECLO (Avrupa Komisyonu İrtibat Ofisi)
- OSCE (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı)
- NATO KFOR (Nato Kosova Gücü)
- UN (Birleşmiş Milletler)
- UNMIK(BM Kosova Geçici Yönetimi)
- IOM (Uluslararası Göç Organizasyonu)
- Diğerleri: UNDP, UNHCR, UNICEF, UNIFEM, UNHABITAT

Şekil-7: EULEX Polis Misyon Görev Yerleri ve Kadroları

Kaynak: Nato Yıllık Toplantısı / Mayıs 2010

http://www.nato.int/issues/women_nato/meeting-records/2010/pdf/Mrs%20Sylvie%20Kormoss.pdf

3.2.3. Eulex Misyonu'nun Faaliyetleri

EULEX, Kosova Adalet Komisyonu ve Yüksek Mahkemeyi destekleyici ve organize suçla mücadele, terörizm ve narkotik suçlarla mücadele ile birlikte entegre sınır yönetimi konularında destek ve danışmanlık hizmetinde bulunmaktadır. Bunun

yanı sıra Misyon, kara paranın aklanması ve yolsuzlukla mücadele konularında da Kosova yetkilileri ile işbirliği hâlinde hareket etmektedir (Grevi, 2009:363).

EULEX Misyonu, Kosovalı yetkililere, adalet görevlilerine ve kanun uygulayıcılara yardımcı olurken yapmış olduğu faaliyetlerinde altı temel prensibe göre hareket etmektedir. Bu ilkeler, Kosova'nın hukuki kurumları tarafından paylaşılan bir vizyon olması açısından da önemlidir. Bu ilkeler:

- i) Sürdürülebilirlik,
- ii) Hesap verilebilirlik,
- iii) Çok etnisitelilik,
- iv) Politik müdahalelere kapalı/bağımsız,
- v) Uluslararası standartlara uygunluk,
- vi) Avrupa standartlarına uygunluktur. (Spernbauer,2010:15,16)

EULEX Misyon Başkanlığı'nca her yıl düzenli bir şekilde yıllık faaliyetlerin değerlendirilmesi bir rapor olarak hazırlanmakta ve Misyon'un internet sitesinden duyurulmaktadır. 2010 ve 2011 yılına ait raporun derlenmiş hâli Tablo-(6)'da yer almaktadır.

EULEX'in Kosova'da icra ettiği faaliyetleri daha ayrıntılı olarak inceleyebilmek için Misyonun Faaliyet Raporunun analiz edilmesi yerinde olacaktır. Faaliyet Raporuna göre misyonun faaliyet gösterdiği Polis, Adalet, Gümrük ve Sivil Toplum alanlarındaki ilerlemeler konunun bütünlüğü açısından önem taşımaktadır.

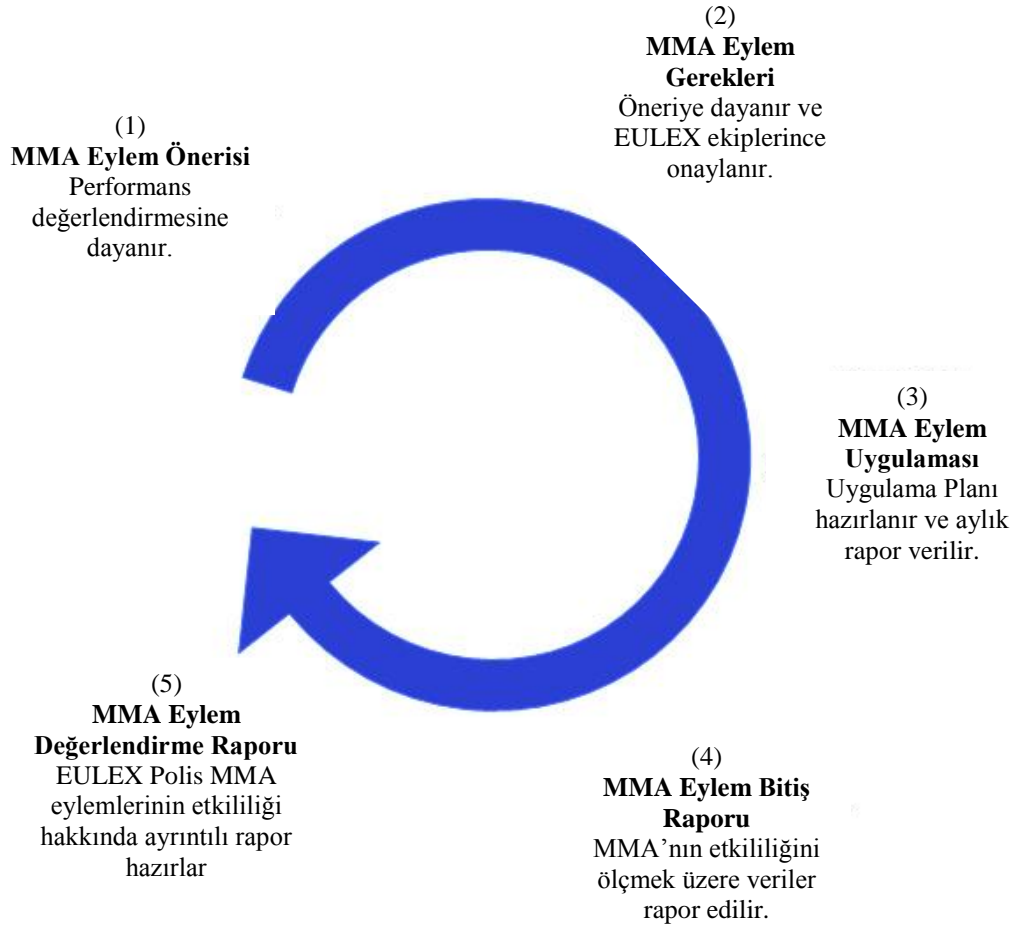
Tablo-6: EULEX Misyonlarının 2010/2011Yılı Durumu

Misyon	Alanlar	2010 yılı Durumu	2011 yılı Durumu
Polis	Suçlarla Etkin Mücadele	İlerleme kaydedildi. Ancak istenen seviyede değil.	İlerleme kaydedildi.
	Devriye Gezilmesi ve Kamu düzeni Sağlanması	İlerleme kaydedildi. Ancak istenen seviyede değil.	İlerleme kaydedildi.
	Sınır Güvenliği Temini	İlerleme kaydedildi.	İlerleme kaydedildi.
	Sürdürülebilir Bir Örgüt Yapısı Kurulması	İlerleme kaydedildi. Ancak istenen seviyede değil.	İlerleme kaydedildi.
Adalet	Kosova Adalet Konseyi	İlerleme kaydedildi. Ancak istenen seviyede değil.	İlerleme kaydedildi.
	Hakimler	Sınırlı da olsa ilerleme kaydedildi. Ancak problem sahaları fazla.	İlerleme kaydedildi. Ancak istenen seviyede değil.
	Savcılar	Sınırlı da olsa ilerleme kaydedildi. Ancak problem sahaları fazla.	İlerleme kaydedildi. Ancak istenen seviyede değil.
	Özel Savcılık Bürosu	İlerleme kaydedildi. Ancak istenen seviyede değil.	İlerleme kaydedildi. Ancak istenen seviyede değil.
Gümrük	Adalet Bakanlığı	Sınırlı da olsa ilerleme kaydedildi. Ancak problem sahaları fazla.	İlerleme kaydedildi. Ancak istenen seviyede değil.
	Kayıp Ofisi ve Adli Tıp	Sınırlı da olsa ilerleme kaydedildi. Ancak problem sahaları fazla.	Problem sahaları çok fazla.
	Yolsuzlukla Mücadele Hizmeti	İlerleme kaydedildi. Ancak devam edilmeli.	İlerleme kaydedildi.
	Devlet stratejileri ile operasyonel planları uyumlaştırma	İlerleme kaydedildi. Ancak istenen seviyede değil.	İlerleme kaydedildi. Ancak istenen seviyede değil.
Gümrük	Kurum içi iletişimin geliştirilmesi	Sınırlı da olsa ilerleme kaydedildi. Ancak problem sahaları fazla.	İlerleme kaydedildi. Ancak istenen seviyede değil.
	Diğer kanun uygulayıcıları ile iş birliği	İlerleme kaydedildi. Ancak istenen seviyede değil.	İlerleme kaydedildi. Ancak istenen seviyede değil.
	Entegre sınır yönetim stratejisi	Sınırlı da olsa ilerleme kaydedildi. Ancak problem sahaları fazla.	İlerleme kaydedildi. Ancak istenen seviyede değil.

Kaynak: EULEX Programme Report 2010; EULEX Programme Report 2011

Polis hizmetleri bakımından icra edilen gözlem, danışma ve öneri (monitoring, mentoring, and advising – MMA) faaliyetleri Kosova Polis Örgütü'nün kaynaklarına göre tespit edilmektedir. MMA'ler Kosova kurum ve kuruluşların hukukun üstünlüğü konusunda ne aşamaya geldiğini göstermesi açısından önemlidir. Bununla birlikte MMA'ler hukukun üstünlüğünün Kosova'da yerleşiminin ve gelişiminin aşama aşama gösterimidir. MMA'lerin akış şeması Şekil-8'de gösterilmektedir. Bir önceki performans değerlendirmesine istinaden hazırlanan MMA önerileri EULEX polis ekiplerince incelenmekte ve uygun görüldüğü takdirde uygulama planı hazırlanmaktadır. Uygulama esnasında karargâha aylık bazda rapor verilmektedir. MMA'nin tamamlanması ile ayrıntılı faaliyet sonu raporu hazırlanarak misyon başkanlığına sunulmaktadır. EULEX Polis MMA eylem raporlarını birleştirerek eylemlerin etkililiğini değerlendirmektedir.

Şekil-8: MMA Akış Şeması

Kaynak: <http://www.eulex-kosovo.eu/en/tracking/>

Kosova Polis Örgütü'nün kullandığı yöntem ve belgeleri uluslararası standartlara uygun olarak değiştirme ve yenileme ihtiyacı devam etmekle birlikte bu alanda önemli ilerleme sağlanmıştır. Özellikle organize suçla mücadele ve narkotik suçlarına karşı hareket planının uygulanmasına başarılı bir şekilde devam edilmektedir.

Yeni bir strateji belirlenmesi noktasında 2011-2015 yılları arasında uygulanacak olan beş yıllık stratejik plan hazırlanmıştır. Planda polis ve halk arasındaki ilişkiler, gerçekleştirilmek istenen temel hedefler açık bir şekilde gösterilmiştir. Hâlihazırda Polis Örgütü'nün yeniden yapılandırılması çalışmaları devam etmektedir. Bu süre zarfında, diğer kurumlarla olan işbirliğinin yetersizliği gözlemlenmiştir. (EULEX Programme Report 2010:8).

KP'nin kargaşa, isyan ve halk hareketlerine karşı müdahale tarzına ilişkin imkân ve kapasitesi konusunda da bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Eski adıyla Bölgesel Operasyon Destek Ünitesi olarak görev yapan birimler tek bir komuta kontrol zincirine bağlanmıştır. Bu gelişme ile kaynak yönetimi, eğitim ve harekât planlaması konusunda olumlu etkiler sağlanması beklenmektedir (EULEX Programme Report 2010:9).

EULEX İnsan Hakları ve Cinsiyet Ofisi (Human Resources and Gender Office – HRGO), Kosova Polisi (KP) tarafından yayımlanan günlük raporları yakından takip etmektedir. Yayımlanan günlük raporlarda yer alan istatistiksel veriler EULEX tarafından değerlendirilerek, kurbanlar, failer ve suçun vasfına göre sınıflandırılmaktadır. EULEX'e göre KP hâlen öğrenen bir organizasyon niteliğinde fakat geline bu noktada Kosova Polisi gerek organizasyon yapısı, gerekse değişime ayak uydurabilme yeteneği açısından önemli bir gelişme göstermektedir. İlerleyen süreçte, EULEX'in ek katkıları ile sürdürülebilir bir yeteneğe kavuşacağı beklenmektedir (EULEX Programme Report 2010:9).

Adalet alanında yapılan faaliyetler bakımından Kosova'nın adalet sisteminin EULEX'in rehberliğinde olumlu gelişmeler sağladığını belirtmek yerinde olacaktır. Adli faaliyetlerin çekirdeğini oluşturan suç soruşturması ve kovuşturması kapsamında EULEX tarafından sağlanan yapısal izleme, danışma ve tavsiye

niteliğindeki yardımlar sayesinde adli sistemde önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Bununla beraber Kosova Adli sisteminin hâlâ zayıf noktaları da bulunmaktadır. Yargı faaliyeti sürecinde sisteme dışarıdan müdahale çabalarının gözlemlendiği raporda dile getirilmektedir. Bu müdahaleler hem ceza hem de hukuk davalarında gözlemlenmektedir. Bu müdahalelerin sonucunda uygulamada aksaklıklar meydana gelmektedir (EULEX Programme Report 2010:9).

Kosova'da devam eden davaların büyük çoğunluğu hukuk davaları olarak görülmektedir. Kosova ceza yargılaması sisteminin yeteneklerini geliştirme ve geleceğe taşıma yönünde yapılacak reformlar oldukça kırılgan ve tutarsız bir hâl izlemektedir. Bu kapsamda Kosova Polisi, savcılar ve mahkeme arasındaki işbirliği mekanizmasının tesis edilmesi konusunda yeterli ilerleme sağlayamamıştır. Buna ek olarak soruşturma safhası yeterli yönetim desteğini bulamadığı için başarılı bir şekilde sürdürülememektedir (EULEX Programme Report 2010:10).

Kosova'da yolsuzlukla mücadele Özel Savcılık Bürosu'nca (SPRK) yürütülmekte olup bu hususta kayda değer bir ilerleme sağlanmıştır. Özellikle finansal suçlara ve yolsuzluğa karşı mücadelede bütün sürece katkıda bulunacak ilerleme kaydedilmiştir. Kosova'da önemli görevlere liyakatli kişilerin atanması ile olumlu bir gelişme sağlanacağı açıktır. Bunların dışında adli sistemde yasama faaliyetlerinde nitelik ve şeffaflığın artırılması önemli bir gelişme olarak gözükmektedir. Şeffaflık sadece Kosova'nın hukuki altyapısına değil aynı zamanda hukuk sistemine güveni de artırmıştır. Kosova'nın ceza infaz kurumları kendi durumlarını geliştirmek için daha fazla inisiyatif olarak hareket etmektedirler. Bu kapsamda cezaevi yönetimi, operasyonlar ve güvenlik yönetimi, yüksek riskli mahkûmlar ve mahkeme güvenliği konusunda önemli gelişmeler kaydedilmektedir (EULEX Programme Report 2010:10).

Diğer alanlarda olduğu gibi muhtemel çözüm yollarının bulunmasına karşın, Kosova Gümrük İdaresi'nin insan kaynakları sisteminde herhangi bir ilerleme kaydedilememiştir. 2009 yılı itibarıyla 30 personel artışı yapılabilmiş olan bu alanda, personelin % 21'i etnik azınlıklardan ve % 24'ü de kadınlardan oluşmaktadır (EULEX Programme Report 2010:11).

Bunlara ek olarak kurum içi iletişim sistemleri alanında sınırlı da olsa bir gelişim gösterilmiştir. Bu alanda EULEX tarafından 2010 yılı içerisinde daha fazla kaynak tahsisi gerçekleştirilmiştir. Kosova gümrük memurları, Kosova sınır polisleri ile birlikte yeterli bir eğitimden geçirilmişlerdir. Kosova Gümrük İdaresi personeli ile Kosova polisi tarafından, Priştina Havalimanında, yasadışı para trafiğinin tespit edilmesi ve önlenmesine karşı ortaklaşa operasyonlar düzenlenmektedir.

Entegre Sınır Yönetimi Stratejisi kapsamında, Kosova Polisi ile Kosova Gümrüğü'nün verileri paylaşmak ve gümrük bilgi teknolojisi sistemi üzerinden verileri paylaşmak gibi bir işbirliğine gitmeleri neticesinde yapılan operasyonlarda daha iyi sonuçlar alınmış ve mevcut teknolojinin ihtiyaca göre yenilenmesi sağlanmaktadır (EULEX Programme Report 2010:12).

Kosova'da, İnsan Hakları İzleme Paneli'nin 2010 yılına dair hazırladığı ilk yıllık raporuna göre, Venedik Komisyonu mükerrer defalar hukukun üstünlüğü ile insan haklarına karşı tam bir saygının temel hukuk ilkeleri olduğunu kabul etmiştir. Bu kapsamda uluslararası organizasyonlar, insan hakları ihlalleri konusundaki şikâyetleri inceleme, gözleme ve gözden geçirme yükümlülüğü bulunmaktadır. Venedik Komisyonu, 2007 yılında kurulan UNMIK İnsan Hakları Danışma panelinin kurulmasını memnuniyetle karşıladığını bildirmiş ve 2004 ve 2007 yılları arasında meydana gelen yaklaşık 450 başvurunun, UNMIK'in Kosova'dan ayrılmadan önce süratle sonuçlandırılmasını talep etmiştir.

Venedik Komisyonu, UNMIK'ten görevi devralan EULEX'in düzenlediği, İnsan Hakları Gözden Geçirme Paneli'nin 2009 yılında tekrar toplanmasından duyduğu memnuniyeti belirterek, Panelin çalışmalarının sürdürülmesi için ilgililere destek vermiştir. Öte yandan, Uluslararası insan hakları gözlemcisi Avrupa Konseyi Raportörü Dick Marty yayımlamış olduğu son raporunda, EULEX'in tüm çabalara karşın Kosova'da savaş suçu ve organize suç konularında soruşturmaların sonuna kadar tamamlanıp, ceza aşamasına getirilemediğine, yasal kurumların geliştirilemediğine ve aynı zamanda hukukun üstünlüğünün sağlanamadığına dikkat çekmektedir (AA.26.01.2011).

Buna karşın etkili bir soruşturmanın yürütülebilmesi için EULEX'in özel bir savcı atamasına gerek bulunduğu belirtilen raporda, organ ticareti konusundaki suçlamaların soruşturulması için Kosova ve Arnavutluk kurumlarıyla sıkı bir işbirliğinin yapılması, ABD ve AB yönetimlerinin ise kayıp insanların kaderlerinin belirlenmesi yönündeki çabalara destek olmalarının önemi vurgulanmıştır. Aynı raporda Batı Balkanları oluşturan; Kosova, Bosna Hersek, Hırvatistan ve Sırbistan'da insan hakları konusundaki kaygılar dile getirilerek, bu konunun Batı Balkan ülkelerinin AB ile bütünleşmesinin önündeki en büyük engeli teşkil ettiğine işaret edilmektedir (<http://www.kosovahaber.net/?page=2,9,4930> erişim tarihi: 09/06/2011).

Avrupa Birliği Konseyi 26 Nisan 2010 tarihinde, EULEX Kosova Misyonu'nun şu ana kadar başarılı çalışmalarından övgüyle bahsetmiştir. Komisyona göre Misyon, Avrupa'nın değerleri ile örtüşecek biçimde ve üstelik güç koşullar altında, kovuşturma ve hüküm safhalarında, hassas ceza davalarında önemli ve özel bir rol oynamak suretiyle gerek yargı gerekse yasama faaliyetlerinin hukukun üstünlüğü ilkeleri çerçevesinde yerine getirilmesi noktasında önemli bir rol üstlendiğini, ayrıca Misyon'un organize suç örgütleri ve yolsuzlukla mücadele konusunda önemli mesafe katettiği ve bu başarının takdirle karşılandığı belirtilmektedir (<http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1458&lang=EN>, erişim tarihi: 06/06/2011).

3.3. EULEX Misyonu ve Türkiye

Türkiye'nin henüz tam üye olmadığı AB'nin savunma organizasyonu karar mekanizmasına, eşit ülke olarak katılım ve veto hakkının tanınmaması, Türkiye açısından büyük sorun teşkil etmektedir. Türkiye haklı olarak uzun uğraşlar sonucu Batı Avrupa Birliği (BAB) kapsamında elde ettiği kazanımlardan vazgeçmek istememektedir. Bununla birlikte BAB'ın dağıtılması ile birlikte yeni oluşumda Türkiye'ye AGSP konularında karar mekanizmasında yer alma hakkı henüz tanınmamıştır. Bu durum karşısında Türkiye elindeki tek kozunu oynamaktadır. Zira AB'nin NATO imkân ve kabiliyetlerinden faydalanabilmek için Türkiye'nin NATO'daki desteğine ihtiyacı bulunmaktadır (Tangör, 2009:141-142).

Türkiye, 1995 yılından bu yana Balkanlarda icra edilen IFOR (Nato Uygulama Gücü), SFOR (Nato İstikrar Gücü), KFOR (Nato Kosova Gücü) , “Essential Harvest”, “Kehribar Tilki” ve “Müttefik Uyumu” isimli NATO harekâtlarına aktif şekilde katılmıştır. Makedonya’daki “Müttefik Uyumu” Harekâtı’nın sona ermesinin ardından Türkiye, AB tarafından başlatılan “Concordia” Harekâtı kapsamında da barış ve istikrarın teminine uluslararası alanda yaptığı katkıları sürdürmüştür. Söz konusu harekâta 11 personel sağlayan Türkiye, “Concordia” Harekâtı’nın akabinde başlatılan ve 2005 yılı Aralık ayında sona eren “Proxima” isimli AB Polis Misyonu’na 8 personelle katılmıştır. Söz konusu harekâtların güvenlik ve istikrarın yeniden tesisi ile bölgede barışın yeniden sağlanması bakımlarından önem taşıdığı kuşkusuzdur. Öte yandan Türkiye, EUFOR ALTHEA Harekâtı (Avrupa Birliği Gücü Althea), EUPM (Bosna-Hersek Polis Misyonu), EULEX (Kosova Hukukun Üstünlüğü Misyonu) gibi muhtelif barışı koruma operasyonları ile NATO önderliğinde görev yapmakta ve ayrıca Afganistan’da ISAF (Uluslararası Güvenlik Destek Gücü) ve NATO Eğitim Misyonu NTM-A, Irak’ta NATO Eğitim Misyonu NTM-I, korsanlıkla mücadele amaçlı Okyanus Kalkanı Harekâtı, Akdeniz’de Etkin Çaba Harekâtı (OAE) gibi harekâtlara kapsamlı katkı sağlamaktadır (http://www.mfa.gov.tr/i_-turkiye_nin-guvenlik-perspektifleri-ve-politikalari.tr.mfaerş.tar.19.10.2011).

NATO’nun Kosova’daki çatışmalara müdahalede bulunduğu 1999 yılından bu yana bölgede konuşlanan ve hâlihazırda bünyesinde yaklaşık 10000 personelin görev yaptığı KFOR’un bölgedeki mevcudiyetini sürdürmesi, sadece anılan ülkede değil, bölgesel istikrar ve güvenlik bakımından da önem taşımaktadır. Halen Türkiye’nin 504 askeri personeli, KFOR bünyesinde görev yapmaktadır. Ayrıca Türkiye’nin, Kosova Güvenlik Kuvveti’nin (KSF) kurulması sürecinde danışmanlık yapan 12 askeri personeli, 6 İzleme ve İrtibat Timi (İVİT) bulunmaktadır. Ülkemiz KFOR’a, Çokuluslu Güney Görev Kuvvetinin (MNTF(S)) de bir süre liderliğini yürütmüştür. KFOR bünyesinde görev yapan TSK mensupları başta soydaşlarının ağırlıklı olduğu güney bölge olmak üzere tüm Kosova’da gerek yerel düzeyde, gerek KFOR ve diğer uluslararası kuruluşlar nezdinde ayrıcalıklı bir konuma sahip bulunmaktadır.

Türkiye, AB'nin ilk sivil kriz yönetimi harekâtı olan Bosna-Hersek'teki AB Polis Misyonu'na (EUPM) 14 personelle katılmıştır. Bunun devamı niteliğindeki EUPM-II hareketına da 4 personelle katkıda bulunmaktadır.

Türkiye, halihazırda EULEX Misyonu'na 64 personelle (63 polis ve 1 hakim) katkı sağlamakta olup, bu çerçevede misyona katkıda bulunan AB üyesi olmayan ülkeler arasında ABD'den sonra ikinci konumda bulunmaktadır. (http://www.mfa.gov.tr/i_-turkiye_nin-guvenlik-perspektifleri-ve-politikalari.tr.mfa erş.tar.19.10.2011)

Türkiye, tarihi, coğrafi, jeostratejik ve diğer zenginliklerini ön plana çıkararak artan bir aktif dış politika izlemektedir. Bu bağlamda Türk Polisi, AGİT, Avrupa Birliği Polis Misyonu'na (EUPM), Avrupa Birliği Kosova Misyonu'na (EULEX), Birleşmiş Milletler (BM) Barışı Koruma ve Destekleme misyonlarına önemli katkılar yapmaktadır. Ortadoğu'da yaşanan sorunlarda arabuluculuk rolü üstlenmekte ve son yıllarda başta Avrupa, Balkanlar, Orta Asya, Ortadoğu ve Afrika ülkeleri olmak üzere birçok ülke polisi ile eğitim işbirliği anlaşmaları imzalanmaktadır. Bunların yanı sıra, Türkiye'nin, 2009 yılı ile birlikte BM Güvenlik Konseyi geçici üyeliği resmen başlamıştır. Bu bağlamda UPEM'in(Uluslararası Polis Eğitim Merkezi) kurulması Türkiye'nin BM nezdindeki konumunu güçlendirecek bir etkiye sahip olacağı beklenmektedir. (<http://www.upem.pol.tr/index.php?s=eulex> erş.tar. 20.10.2011)

3.4.1. EULEX Misyonu'nun Hukuki Değerlendirilmesi

Kosova bugün 76 BM üyesi ülke tarafından tanınsa da uluslararası arenada tanınma mücadelesi vermeye devam etmektedir. Çünkü bu sayı BM gibi uluslararası örgütlere üye olabilmek için yeterli değildir. 27 AB üyesi ülkeden ise 22 tanesi Kosova'yı resmi olarak tanımaktadır. 2008 yılından itibaren denetimin AB'ye geçtiği Kosova'da, Uluslararası Sivil Ofis Yönetimi (ICO) hizmet vermeye başlamıştır. ICO'nun amacı; Kosova'nın statüsünün belirlenmesi ve Avrupa entegrasyonuna katkı sağlanmasıdır. Uluslararası Sivil Temsilci ve AB'nin Kosova Özel Temsilcisi Pieter Feith, ICO'nun başlıca işlevini Kosova'nın denetimli bağımsızlığını destekleme şeklinde tanımlamaktadır. AB, Bosna-Hersek sorunundaki başarısızlığını

Kosova'da telafi etmek amacıyla bir plan belirlemiştir. Kosova için yapılan bu plana göre ülkenin AB tarafından siyasi, ekonomik ve sosyal konularda desteklenmesi öngörülmüştür. Hukukun üstünlüğü, demokrasi ve sosyal reformlarda AB'nin bağlı olduğu değerlerin korunup geliştirilmesi hedeflenmiştir. Böylece Kosova'nın ilgili kriterleri yerine getirerek kısa zamanda AB üyesi olması beklenmektedir. Ancak bugüne kadar AB içinde Kosova konusunda ortak bir tavır sergilenememiştir ki, Lizbon Antlaşması'na göre bir ülkenin AB'ye girebilmesi için tüm üye ülkeler tarafından kabul edilmesi gerekmektedir. Kosova'yı tanımayan AB üyesi İspanya, Yunanistan, Kıbrıs Rum Kesimi, Slovakya ve Romanya, kendi içlerindeki etnik sorunları tetiklemeinden endişe duymaktadır. Bu durum AB'nin Kosova konusunda ortak bir dış politika izlemesine engel teşkil etmektedir (Adıyaman,2011 http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1088:kosovann-bamszlk-suereci-ve-ab-ile-likileri&catid=95:analizler-balkanlar&Itemid=143 erş.tar. 27.10.2011).

Avrupa Birliği Kosova Misyonu (EULEX), BM Genel Kurulu 1244 sayılı kararı şemsiyesi altında, Brüksel'e hiyerarşik olarak bağlı, AB'nin bugüne kadar kurulmuş en büyük misyonudur. EULEX Misyonu Kosova'da yasal düzenin sağlanması veya yürütülmesi ile görevli değildir. EULEX Misyonu teknik bir misyon olup tavsiyeci ve gözlemci niteliklerinin yanında sınırlı olarak kanun uygulayıcı güce sahip olup, Gümrük, Yargı ve Polislik alanlarında faaliyetlerini yürütmektedir. (<http://www.disiliskiler.pol.tr/Birimler/upm/eupm/EULEX/Sayfalar/eulex.aspx> erş.tar. 27.10.2011)

EULEX, Kosova'da demokrasi ve hukukun üstünlüğünün garantörü olarak görev yapmaktadır. EULEX bölgesel özellikleri de dikkate alarak geliştirmiş olduğu ılımlı yaklaşımı sayesinde AB tarafından verilen görevleri ve Birleşmiş Milletler Kosova Geçici Yönetimi'den (UNMIK) devraldığı görevleri hukuki zeminde başarı ile gerçekleştirmiştir.

Kosova'nın polis örgütü hâlihazırda çok etnisiteli çalışabilen tek kuruluş olarak dikkati çekmektedir (International Crisis Group, 2010:i). Bununla birlikte polis örgütü kamuoyu desteğine sahip, çalışmaya istekli personele haiz bir kuruluş olmasına karşın eğitim, liderlik ve yönetim zafiyeti yaşamaktadır. Bu nedenle hem

polis örgütü hem de yargı kurumları rutin, alt seviyeli işlerle baş etme yetisine sahip iken organize suçlar, mali suçlar, yolsuzluk, ilaç ve insan kaçakçılığına benzer daha karmaşık olaylar karşısında yetersiz kalabilmektedirler (International Crisis Group, 2010).

3.4.2. EULEX Misyonu'nun Siyasi Değerlendirilmesi

Kosova hükümeti (2007 Kasım ayındaki parlamento seçimleriyle seçilen) batı ülkeleri ile işbirliğiyle, Kosova'nın bağımsızlığını 17 Şubat 2008 yılında ilan etmiştir. Bağımsızlığın deklaresi Antisaari Planı'na uygun olarak gerçekleşmiştir. (Greicevci,2011:289).

Sırbistan, Kosova'nın bağımsızlığının uluslararası hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle BM nezdinde girişimde bulunmuş, girişim neticesinde BM Genel Kurulu 8 Ekim 2008 tarihinde yapılan oturumda, Kosova'nın tek taraflı bağımsızlık ilanının uluslararası hukuka uygunluğu konusunda Uluslararası Adalet Divanı'ndan (UAD) görüş istenmesini içeren bir kararı kabul etmiştir. BM Genel Kurulu'nun başvurusu UAD tarafından uygun bulunmuş, üye ülkeler Kosova'nın bağımsızlığının ilanı konusunda 17 Nisan 2009'a kadar görüş bildirmeye davet edilmiştir. Bu çerçevede, toplam 35 ülke yazılı görüş vermiştir. UAD'de duruşmalar, 1-11 Aralık 2009 tarihleri arasında yapılmıştır. Duruşmalarda 29 ülke temsilcisi görüş bildirmiştir. UAD, 22 Temmuz 2010 tarihinde istişari görüşünü açıklamış, konuyu uluslararası hukuk, BMGK'nın 1244 sayılı kararı ve UNMIK anayasal çerçevesi açılarından inceleyerek, 14 hakimin 10'unun lehte, 4'ünün aleyhte oyu ile Kosova'nın bağımsızlığının uluslararası hukukun ihlalini oluşturmadığı sonucuna varmıştır. Hâlihazırda, Kosova ile Sırbistan arasında ilişkilerin normalleştirilebilmesi amacıyla 8 Mart 2011 tarihinde başlatılan ve AB'nin kolaylaştırıcı rol üstlendiği bir diyalog süreci yürütülmektedir. (<http://test.mfa.gov.tr/kosova-siyasi-gorunumu.tr.mfa> erş.tar. 19.10.2011)

Avrupa Komisyonu, Kosova'nın nihai statüsü belirlenmeksizin, Batı Balkanların istikrara kavuşamayacağını belirtmektedir. Avrupa Komisyonu tarafından Kosova'nın "Koordineli Bağımsızlık" formülüne destek verilmesine karşın, üye devletlerin Kosova'nın tanınması konusunda derin bir anlaşmazlık içinde

bulunduğu da uluslararası toplum tarafından kabul edilmektedir. Kosova'nın tanınmasına karşı görüşte olan İspanya ve GKRY gibi ülkeler Kosova'nın tanınmasının, Korsika, İskoçya ve Belçika gibi Avrupa'nın diğer bölgelerindeki ayrılıkçı hareketleri cesaretlendireceğini savunmaktadır.

Kosova'nın tanınması aynı zamanda Makedonya'da da kaygı yaratmıştır. Makedonya'da nüfusun dörtte birini Arnavutlar oluşturmaktadır. Arnavutluk ve Kosova'ya, mücavir bölgelerde yaşayan Makedonya Arnavutlarının da ileride diğerleriyle birlikte hareket edeceğinden endişe edilmektedir. (Atilla,2008:24)

Kosova AB'nin dış politikasında ilke edindiği yumuşak güç kullanımı için adeta bir deneme niteliği taşımaktadır. Bu bölge tarih boyunca, geleneksel olarak, etnik ve dini çatışmaların, sosyal karışıklıkların ve politik kararsızlıkların yaşandığı bir bölge olmasının yanında, büyük güçlerin Avrupa'da üstünlük elde etme mücadelesinde bir rekabet alanı olma özelliğini de taşımaktadır (Zaman, 2006:133).

Avrupa ülkeleri ile birlikte ABD de önemli bir aktör olarak bölgede kendini göstermek gayreti içerisinde. ABD'nin Balkanlar politikasının temelini Rusya'yı kuşatmak, ticaret ve enerji güzergâhını güvence altına almak oluşturmaktadır. Bu sebeple ABD farklı bölgelerde yaşayan insanlık trajedilerini görmezden gelebilirken, Kosova'ya müdahalesi temelinde; NATO'yu kendi gücüne dönüştürme, dünya patronluğunu kanıtlama, Balkanlar'da ve Kafkasya'da Rusya'yı tecrit etme, Avrupa'yı yöreğinde tutmayı hedeflemiştir. Öte yandan, Rusya'nın bölgeye yönelik politikasını "Balkanlar'daki etkisini yitirmemek için mücadele" düşüncesi şekillendirmektedir (Önen, 2006:104).

11 Eylül 2009 tarihinde EULEX ile Belgrad arasında imzalanan yolsuzluk, organize suçlar ve Kosova ve Sırbistan arasında yasadışı ticaret ile mücadeleyi içeren bir polis işbirliği anlaşmasının imzalanması ile, Sırbistan vatandaşlarına Schengen ülkelerine vizesiz seyahat edebilmek için bir imkân yaratmıştır. Ancak aynı imkân Kosova toplumu için tanınmış değildir. Bu çifte standart Kosova yetkililerinin seslerini yükseltmelerine neden olmuştur. Yapılan anlaşma üzerine Kosova Cumhurbaşkanı Fatmir Sejdiu ve Başbakan Thaci yaptığı açıklamada, "*Kosova Cumhuriyeti etkin olarak EULEX ve Sırbistan İçişleri Bakanlığı arasında polis*

işbirliği üzerine yürütülen teknik düzenlemelerde yer almıyor ve biz şunun altını çizmek isteriz ki böyle düzenlemeler Kosova Cumhuriyeti'nin egemenliği, bağımsızlığı ve toprak bütünlüğü üzerinde etkili olamaz” demek suretiyle anlaşmayı desteklemediklerini beyan etmişlerdir. Bunun üzerine Kosova toplumu 14 Eylülde “EULEX’e Hayır, EULEX’siz bir Kosova” sloganı ile Priştine’de şiddet içeren bir gösteri düzenlemiştir.

Benzer yöndeki protestolar Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Ban Ki-Moon'un, Avrupa Birliği Misyonu'nun Kosova'ya konuşlanmasıyla ilgili 6 maddelik planını açıklamasından sonra da yapılmıştır. “Kendin Karar Al Hareketi” önderliğinde birçok sivil toplum kuruluşunun da desteğiyle başkent Priştine’de toplanan göstericiler, "Kosova'nın ileriye yönelik gelişmesini isterken, eski süreçlere dönüşün olmaması gerektiğini" ifade etmektedirler. Protestoculara göre Kosova hükümeti, Sırbistan'ın istediği modelde EULEX'in yerleşmesini kabul ettiklerini iddia ederek, Kosovalı siyasilerin, Ban Ki-Moon planı ve EULEX konusunda halka yalan söylediğini belirtmektedirler. Benzer bir protesto da 2011 yılı içerisinde 8 eski UÇK mensubunun tutuklanması ve eski bakan Fatmir Limay'ın milletvekili dokunulmazlığı olduğu hâlde, EULEX yetkilileri tarafından sorgulanması sonrasında oluşmuştur. (<http://www.dha.com.tr/haberdetay.asp?tarih=01.06.2011&Newsid=151608&Categoryid=4> erişim tarihi: 06/06/2011).

Görüldüğü üzere çok etnisiteli toplum yapısı ile Kosova’da, yapılan faaliyetler ile halkın tamamını memnun etmek ve tamamının desteğini kazanmak mümkün görünmemektedir. Zira herhangi bir gruba karşı yapılan operasyon karşıt grup tarafından desteklenirken, operasyona maruz kalan grup üyelerince protesto edilmektedir. EULEX’in başarısı veya başarısızlığı, AB’nin AGSP altında yürüttüğü ve yürüteceği diğer sivil misyonların başarısı açısından da bir ölçüt olmaktadır. Bu yönü ile hukukun üstünlüğünün tesis edilmesi için oluşturulan Misyon’un, hukukun üstünlüğünü, siyasete feda etmemek için daha fazla çaba sarf ettiği gözükmemektedir.

Balkanlar’da ortaya çıkan yeni devletlerin Türkiye üzerinden ABD’ne ulaşmak istemeleri, ABD’nin de Türkiye ile Balkanlar arasındaki ortak tarihsel, kültürel ve dinsel bağlar üzerinden bu coğrafyada öne çıkmak istemesi, Türkiye ile ABD’yi ister istemez Balkanlar’da birbirine yakınlaştırmıştır (Önen, 2006:107).

Türkiye'nin Balkanlar politikasında ABD faktörü giderek ön plana çıkmaktadır (Zaman, 2006:133).

Öne çıkan bir diğer konu da; Balkanlar'da Yunanistan ve Sırbistan olmadan güvenlik sağlanamayacağı gibi, Türkiye olmadan kalıcı bir istikrar sağlanmasının mümkün görülmediğidir (Kramer, 2001; akt. Zaman, 2006:133).

3.4.3. EULEX Misyonu'nun Sosyokültürel Değerlendirilmesi

EULEX Kosova Misyonu tarafından yürütülen faaliyetlerin yazılı basında da yer alması, Misyon'un faaliyetlerinin toplum nezdinde kabul görme oranı bakımından da bir gösterge teşkil etmektedir. Örneğin, EULEX Misyonu'nun, Kosova hükümetinin fonları kötüye kullandığına dair elinde kanıt olduğunu ileri sürdüğü haberde, özetle açıklamalar şu şekilde yer almıştır: “Başsavcı Vekili Johannes Van Vreeswijk 6 Mayıs Perşembe günü yaptığı açıklamada, *“hükümetin, EULEX'in geçtiğimiz hafta Ulaştırma ve Haberleşme Bakanlığı'na yaptığı aramada "şov" yaptığı yönündeki yorumlarından memnun olmadığını, yasadışı hiçbir şey yoksa Başbakan Haşim Tachi ve diğer tüm bakanların EULEX'in çalışmalarına müdahale etmeyeceğinden emin olabileceğini, misyonun altı yolsuzluk ve organize suç davasını daha incelemekte olduğunu”* da ekleyerek *“yolsuzluğa bulaşmış yetkililerin terlemeye başlamaları gerektiğini”* kaydetmiştir. Van Vreeswijk, Ulaştırma ve Haberleşme Bakanlığı davasındaki şüpheliler, Bakan Fatmir Limay ve Satin Alma Başkanı Nejat Krasniki'nin para aklama, organize suç, görevi istismar ve rüşvet almaktan zan altında bulduklarını da ifade etmiştir (Koha Ditore, Arta, Telegrafi, Kohavision - 07/05/2010, <http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/tr/newsbriefs/setimes/newsbriefs/2010/05/07/nb-11>).

EULEX sözcüsü Blerim KRASNIKI, yolsuzlukla mücadele amacıyla 59 soruşturma açtıklarını ve 31 adetine hüküm verildiğini belirtmektedir. <http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/tr/features/setimes/features/2012/04/28/feature-02> ers. tar. 16.05.2012)

Kosova merkezli Balkanlar Politika Enstitüsü (IPOL) tarafından 29 Mayıs 2011 tarihinde yayımlanan araştırma sonuçlarına göre, Kosova halkı EULEX'e olan inancını kaybetmektedir. Söz konusu rapora göre, AB Hukukun Üstünlüğü Misyonunun Ocak ayından beri halkın güvenini kaybetmekte olduğu ve mevcut güven seviyesinin 2008 yılındakiyle karşılaştırılabilir olduğu ileri sürülmüştür.

Enstitü Müdürü Seb Bitiki'ye göre EULEX'in 2010 yılı içinde gerçekleştirdiği bazı tutuklamalar nedeniyle Misyon'un işini yaptığı yönünde oluşan olumlu duyguların, Mayıs 2011 ayında gerçekleştirilen tutuklamalar nedeniyle tersine çevrilerek halk desteğini yitirdiği yönündedir. IPOL, bunun nedeninin EULEX ile ulusal kurumlar arasındaki ilişkilerde yaşanan bozulma olabileceği gibi, bazı hükümet yetkililerinin misyon aleyhinde yaptıkları açıklamaların da halkın Misyona olan güvenlerini olumsuz olarak etkilediği yönündedir. Ayrıca, EULEX ile Kosova Hukukun Üstünlüğü Kurumları arasındaki güven bunalımı da Misyon'un görevini yapması önünde bir engel teşkil etmektedir (Zeri, Kosova Sot, Koha Ditore, Express <http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/tr/features/setimes/newsbriefs/2011/05/30/nb-07> erş.tar. 06/06/2011).

27 Mayıs 2011 tarihinde Kosova'da incelemelerde bulunan AB Dış İlişkiler Yüksek Temsilcisi Catherine Ashton, Kosova'da hukuk düzeninin işleminin ve yasaların uygulanmasının büyük önem taşıdığını belirtmiştir. Başbakan Haşim Taci ve hükümet üyeleriyle de biraraya gelen Ashton, Kosova'nın AB'ye üye olması için tüm kriterleri yerine getirmesinin şart olduğunu ve Sırbistan ile başlatılan diyalog sürecinin çok önemli olduğunu ifade etmiştir. Ashton, Sırp General Ratko Mladiç'in yakalanmasına rağmen Sırbistan'ın AB'ye üye olması için önemli bir yol katetmesi gerektiğini de belirtmiştir. Ayrıca Ashton'a bilgi veren Kosova'nın Sırbistan ile Diyalog Heyeti Başkanı Edita Tahiri, bugüne kadar yapılan görüşmeler sonucunda ortaya koyulan bir anlaşma paketinin yakında açıklanacağını ifade etmiştir. EULEX Başkanı Xavier de Marnhac ile de biraraya gelen Ashton, 27 AB üyesi ülkenin EULEX'in çalışmalarına tam destek verdiğini belirtmiştir. (<http://www.gercekgundem.com/?p=374625> ers.tar. 27.10.2011)

EULEX görevlilerinin yapmış oldukları faaliyetlerin, basına veya halka yansması ve etkileri farklı boyutlarda olsa bile, hukuka bağlı olarak yürütülen bu

faaliyetlerin üye devletler nezdinde destek bulduğu ve Kosova'nın hukukun üstünlüğü prensibiyle yönetilmesi hususunda EULEX'in önemli yer tuttuğu görülmektedir.

Daha önce KFOR'un sorumluluğunda olan dini ve kültürel mirasın korunması sorumluluğu da yeni dönemde Kosova Polisi'ne (KP) devredilmekle birlikte (EULEX Programme Report 2010:8), Türkiye, Türk kültürel mirasını ve bölgede yaşayan soydaşlarını korumak adına, bölgede daha fazla öne çıkmak zorundadır (Önen, 2006:106).

3.4.4. EULEX Misyonu'nun Ekonomik Değerlendirilmesi

Kosova ekonomisi savaştan büyük zarar görmüştür. İşsizlik % 90'lara ulaşmış, az sayıdaki fabrika çalışamaz hale gelmiştir. Benzer şekilde tarım ve hayvancılık da savaştan büyük zarar görmüştür (Önen, 2006). NATO Hava Harekâtının ardından Kosova'da kurulan UNMIK ve KFOR'un yoğun faaliyetleri sonucu güvenlik ortamında sağlanan gelişmeler, 01 Ocak 2002 tarihinden itibaren Euro'nun kullanılmaya başlanması, Kosova'nın yatırım için cazip bir yer haline gelmesini sağlamıştır. Euro'nun kullanılması, Kosova'da çekirdek enflasyonun düşük seviyelerde tutulmasına olanak sağlamıştır (CIA Factbook, 2010).

Piyasa ekonomisine geçiş ve ekonomik istikrarın sağlanmasına yönelik önemli ilerlemeler kaydedilmiş olmasına rağmen, Kosova ekonomisi büyük ölçüde uluslararası toplum ve yurtdışında yaşayan Kosovalıların teknik ve finansal desteğine muhtaç durumdadır. Nitekim özellikle Almanya, İsviçre ve İskandinavya ülkelerinde yerleşik Kosovalılar tarafından yapılan yardımların GSYH'nın yaklaşık %15'ine, diğer bağışların da yaklaşık %7,5'ine denk geldiği tahmin edilmektedir (CIA Factbook, 2010).

2800 ABD dolarlık kişi başına düşen millî gelir ile Avrupa'da en fakir halka sahip olan Kosova'da, işsizlik %45 civarında seyretmektedir (CIA Factbook, 2010). Bu sebeple Kosova sürekli dışarıya göç vermekte ve kayıt dışı ekonomi ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte, Kosova bu güne dek Kamu İktisadi Teşekküllerinin

yarısını özelleştirmeyi başarmıştır. Bu değer parasal büyüklük olarak KİT'lerin tamamının %90'ını bulmaktadır.

Kosova bölgedeki açık ekonomilerden bir tanesidir. Yüksek işsizlik oranı, ucuz işçilik, Yugoslavya zamanında kisten yapılmamış yatırımlar, eski teknoloji fabrikalar, bakir alanlar, Kosova'yı AB ülkeleri için çok cazip hale getirmektedir (Önen, 2006). Ancak başta elektrik olmak üzere enerji açığı ekonomik gelişmenin önündeki en büyük engel olarak durmaktadır.

Makro seviyede etkilerin yanında ekonomik yönden güçlü olamayışın bazı mikro etkileri de bulunmaktadır. Örneğin Bislimi ve Duri (2009:30)'ye göre; güç ekonomik koşullar, hane halkının refah seviyesinin gelişimine olumsuz etki ederken, suçlar ve şiddet için ön koşulları da sağlamaktadır. Bu nedenle bir iyileştirme düşünülürken makro ve mikro seviyelerin birlikte ele alınması tavsiye edilmektedir.

EULEX Misyonu'nun finansal yönetimi ve bütçesi, bir program dahilinde alınan kararlar neticesinde, Ortak Dış ve Güvenlik Politikaları (CFSP) bütçesinden karşılanmaktadır. EULEX bütçesi 15 Ekim 2010 yılı ile 14 Ekim 2011 yılı arasında 165.000.000 € olup, aylık ortalama harcama tutarı 10-12 milyon € civarındadır. (http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/cont/dv/5_briefing_on_eulex/_5_briefing_on_eulex_en.pdf erş. tar. 17.10.2011)

EULEX Misyonunun dahil olduğu Gümrük Hizmetleri kapsamında, gümrük uygulamalarına ilişkin mevzuatın Eylül 2009 ayında yürürlüğe girmesi bu alanda atılmış önemli bir adım olmaktadır. Bu gelişmenin sonucunda yeni gümrük yasaları çıkarılmıştır. Bu süreç içerisinde fikri mülkiyet haklarına ilişkin düzenlemeler de süratle uygulamaya konulmuştur. Bununla beraber Bağımsız Denetleme Kuruluşlarının fonksiyonlarına ilişkin hususlarda gelişme sağlanamamıştır. Avrupa Birliği destekli Gümrük ve Vergi Yönetimi programının eğitimi ve görevlendirmesi tamamlanmış ve aynı zamanda bu alandaki kanunların uygulanma biçimleri hakkında da eğitim verilmiştir. Bunlara ek olarak gümrük değerlemesi konusundaki EULEX, AB Gümrük ve Vergi Yönetimi birimi ve Kosova Gümrük İdaresi arasındaki yakın işbirliğini devam ettirilecek olması, toplanan gelirler üzerinde doğrudan etki yaratmaktadır. (EULEX Programme Report 2010:11).

EULEX Kosova Hukukun Üstünlüğü Misyonu hâlihazırda 1.700 uluslararası ve 1.100 yerel personelden oluşan sivil bir misyon olarak (http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/missionPress/files/EU%20factsheet%20%20eng.pdf, erişim tarihi: 06/06/2011), aylık ücretleri AB`den karşılanan Avrupa Birliği üyesi ülke vatandaşları ile yerel görevlilerin ülke ekonomisine fayda sağladığı görülmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EULEX MİSYONU UYGULAMASI İLE İLGİLİ SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

EULEX Kosova Misiyonu birçok açıdan eşi benzeri olmayan bir oluşum olduğu gibi, AGSP'nin sivil ağırlıklı dönüşümü açısından farklı özellikler taşımaktadır. Öncelikle, büyüklüğü açısından diğer oluşumlardan değişiklik göstermektedir. Az sayıdaki personeli ile oldukça güçlü bir yapı idare edilmektedir. Önceki tecrübeler kolluk kuvvetleri ile hukuki sistem arasında kesin bir ayırım yapmanın güç olduğunu göstermektedir. EULEX adli, polislik ve gümrük faaliyetlerin tam anlamıyla entegre edildiği bir misyon olarak göze çarpmaktadır. Ayrıca EULEX misyonu gözlem, danışma ve tavsiye faaliyetlerine ilişkin geleneksel görevlerle birlikte hukuk, emniyet ve gümrük gibi hassas konularda görev yapan ilk sivil misyondur. EULEX, Avrupa güvenlik stratejisi bağlamında gümrükle ilgili faaliyetleri yürüten ilk misyon olma özelliği de taşımaktadır. Kosova'nın gelirlerinin yaklaşık üçte ikisinin gümrük gelirlerinden oluştuğu göz önüne alındığında misyonun önemi daha ön plana çıkmaktadır. Bunlarla birlikte EULEX bünyesinde planlama, tedarik, insan kaynakları yönetimi ve uygulamaları, insan hakları ve toplumsal cinsiyet politikaları, yolsuzlukla mücadele, toplumla ve sivil toplum kuruluşları ile ilişkiler gibi çok farklı faaliyetler de yürütülmektedir. Bu bağlamda da EULEX Misiyonu, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) kapsamında giderek artması planlanan sivil misyonların geleceği açısından da önem arz etmektedir.

Avrupa Güvenlik stratejisi;

- i. Konvansiyonel harbi,
- ii. Askerî, polis ve sivil imkan ve kabiliyetlerin müşterek kullanımı ve entegrasyonunu,
- iii. Eş zamanlı birden fazla operasyonu destekleyebilmeyi,

- iv. Anında müdahaleyi,
- v. Askerî birliklerin daha esnek ve mobil hale dönüştürmeyi ve yeni tehditlere karşılık verebilecek yeteneğe kavuşturmayı,
- vi. Savunmaya daha fazla kaynak ayırmayı ve kaynakları daha etkin kullanmayı gerektirmektedir (Quille vd., 2005:33).

Kosova'nın kendisine has yönetim yapısı ve bölgedeki politik konumu, misyona özgü bazı sorunları da beraberinde getirmektedir (Bislimi ve Duri 2009:20). Bu çerçevede EULEX misyonuna özgü hukuki, siyasal, sosyokültürel ve iktisadi sorunlar bu bölümde ele alınmakta ve bazı çözüm önerileri getirilmektedir.

4.1. EULEX Misyonu Uygulamasına İlişkin Hukuki Sorunlar

Kosova'nın diplomatik tanınma meselesi ikili çıkmazın temelinde yer almaktadır. 69 ülke bu adımı atmasına rağmen, Sırbistan ``Bağımsızlığın Tekyönlü Beyanı`` nı asla kabul etmeyeceğini kesin dille bildirmiştir. Böyle bir durum karşısında, bu tarz ayrılmaların kendisine emsal olabileceği korkusunu siyasi gerekçe olarak gören 5 Avrupa Birliği üyesi devlet Kosova'yı tanımamaktadır (EuropeReportN*206, 26.08.2010).

Kosova, Ibar Nehri'nin kuzey bölümünde Sırp nüfus yoğunluğunun da etkisiyle fiilin bölünmüş görünümündedir. Mitrovica kenti bu etnik bölünmüşlüğe bir örnek teşkil etmektedir. Dili, parası hatta okulların yardımları bile birbirlerinden farklılık göstermektedir. EULEX, hem Sırp tarafı hem de Arnavut toplumunca kabul görmenin arayışı içinde olmakla birlikte, bilinmektedir ki, EULEX Misyonu'nu, bu iki toplumun arasındaki hoşnutsuzluklar körüklemiştir. Kosovalı Sırp'lar EULEX'in kuruluşuna karşı çok yoğun bir muhalefette bulunarak, Birleşmiş Milletlerin 1244 sayılı düzenlemesini ihlal ettikleri suçlamalarını yapmaktadırlar. Bu sebeple birçok gösteri meydana gelmiş ve EULEX polisine karşı bu gösteriler çatışmaya dönüşmüştür. Genel olarak gelişmeler olumlu yönde ilerlemesine rağmen, EULEX'in varlığı ve işbirliği, bölgenin geri kalanına kıyasla Kuzey Bölgesinde kısıtlı kalmaktadır.

Bilinmesi gerekmektedir ki, söylenenlerin aksine Kuzey bölgesindeki EULEX'in sıkıntısı, üye devletlerin Kosova'nın statüsü hakkında bir fikir birliğinde bulunması sorunundan kaynaklanmamakta, sorunu, misyonun devlet kurma imtiyazlarına rağmen, Kosovalı Sırların bu duruma karşı çıkışı oluşturmaktadır. (Cadiar,2011 <http://www.frstrategie.org/barreFRS/publications/notes/2011/201108.pdf> ers. tar. 26.10.2011)

Kosova tarafı kendi yetki ve kurallarını Antisaari Planı çerçevesinde bu bölgede sağlamak isterken, Sırp tarafı ise Kuzey'in kendilerinin son direnç yeri ve Mitrovica kentini de kendilerinin hayat alanı olarak görmektedirler. Belgrad, Kuzeydeki bu etkisini kullanmayı öncelikli amaçlarından sayarak, bölgeden geri kalan bu yeri kaybetmeyerek sınırlı bir zafer kazanmak istemektedir. (Europe Report N* 211 / 14.Mart.2011 North Kosovo)

Bir diğer anlaşmazlık konusu da gümrük sorunudur. EULEX tarafından, Leposaviç ve Zubin Potok'taki sınır kapılarından Kosova'dan Sırbistan'a giriş yapan araba ve trenlerde ayrıntılı bir güvenlik kontrolü yapılmasına, seyahat belgeleri kaydedilmesine rağmen, gümrük vergisi alınmamaktadır. Bunun nedeni, tam gümrük denetiminin EULEX'in teknik bir misyon olarak sahip olduğu görev tanımının dışındaki siyasi kararlara dayanmasıdır. EULEX sözcü yardımcısı Nicholas Hawton, "EULEX'in yerel konuları kuzeydeki herkesle tartışmaya açık olduğunu" söyleyerek "buna sözde "paralel yapılar" bünyesindeki herkesin de dahil olduğunu ve bunun EULEX'in bunları tanıdığı anlamına gelmediğini" de belirtmektedir. (<http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/tr/features/setimes/features/2011/02/17/feature-04> ers. tar.16.05.2012)

Gazeteci Dragan Krstić, "EULEX, Arnavutların olduğu kadar Kosovalı Sırların da güvenini kazanmalı. Bunu yapmak için de, Sırp hükümetiyle birlikte çalışmalı." şeklinde uyararak ayrıca, "Halk Belgrad'a bel bağlamış durumda. Maaşlarını ve diğer ek ödemelerini Sırbistan'dan alıyorlar. Belgrad kuzeyde EULEX tarafından yürütülecek herhangi bir operasyonu kabul ederse, yöre sakinleri olumlu tepki verecektir. Aksi halde, gerilimin yükselmesi beklenebilir." demek suretiyle iki toplumlu Kosova'nın sorunlarına örnek vermektedir. <http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/tr/features/setimes/features/2011/09/30/feature-02> ers. tar. 27.10.2011

EULEX resmi olarak Birleşmiş Milletlerin 1244 sayılı kararına göre faaliyetlerini sürdürmektedir. Ancak BM'in bu genel kararı (polis, adalet ve gümrük) gibi çok geniş yelpazedeki EULEX'in faaliyetlerine yasal bir çerçeve sağlamak için uygun gözükmemektedir. Ayrıca Priştina'daki yetkililer, Kosovalı Sırların UNMIK yönetmelikleri veya eski Yugoslav yasaları dışındaki uygulamaları reddetmelerine karşın, bütün bölge için yeni kabul edilebilir anayasayı uygulamaya koymak için bastırmaktadır. Şimdiye kadar, EULEX hakimleri yürürlükte olan mevzuatı uygulayarak sorunu aşabilmişlerdir. Son olarak, AB üyesi Kıbrıs, Yunanistan, Romanya, Slovakya ve İspanya'nın Kosova'yı tanınamaları, AB'nin Kosova'daki faaliyetlerini zorlaştırmaktadır. Bir bakıma EULEX, Avrupa Konseyinde tam bir uzlaşmanın sağlanamamasına rağmen, bu gerçekleri önemsemeyen yenilikçi bir misyon olarak görünmektedir. Bilhassa Kıbrıs, EULEX misyonuna personel katkısında bulunmamak için ciddi uzlaşmaz bir tutum sergileyerek yapılan oylamalarda çekimser kalmıştır. Ayrıca, Madrid ve Bükreş ile birlikte Lefkoşa Uluslararası Adalet Divanı'na Kosova Devleti'nin bağımsızlık ilanının geçersizliğini kanıtlamak için avukatlar göndermişlerdir. Böylesine dramatik bir ayrılık görüntüsü Avrupa Birliği'nin imajını gereksiz yere zedelemektedir. (Cadiar, 2011 <http://www.frstrategie.org/barreFRS/publications/notes/2011/201108.pdf> ers. tar. 26.10.2011)

4.2. EULEX Misyonu Uygulamasına İlişkin Siyasi Sorunlar

Kosova'nın bağımsızlık ilanının bazı ülkeler tarafından farklı şekilde değerlendirilmesi ve kendi özel durumlarına emsal teşkil edebilecek olması neticesinde bu durumun kendi çıkarlarına aykırı olarak dikkate alınması, Birlik üyelerinin ortak hareket edebilmesinin önündeki en büyük engel olarak görülmektedir. AB, Kosova ile olan ilişkilerinde üye devletleri, kendi ulusal uygulamaları ve uluslararası hukuka istinaden hareket etmeleri konusunda serbest bırakmıştır (http://www.europa-eu-un.org/articles/en/article_7720_en.htm, erişim tar. 10.06.2010).

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) ve Yunanistan'ın bağımsızlığa karşı çıkma nedeni, Kosova'nın, KKTC için bir örnek teşkil etmesidir. Ayrıca Yunanistan

Makedonya bölgesindeki bağımsızlık taleplerinin şiddetlenmesinden de endişe etmektedir. Bununla birlikte, İspanya, Bask Ülkesi ve Katalonya'nın durumundan ötürü Kosova'nın bağımsızlığını tanımamaktadır. Diğer taraftan, Azerbaycan "Dağlık Karabağ Cumhuriyeti" açısından örnek teşkil edeceği endişesi taşıdığı için Kosova'nın bağımsızlığına sıcak bakmamaktadır (Džihic ve Kramer, 2009:2).

NATO Sırbistan'ın bombalanmasından önce, BM Güvenlik Konseyi'nin karar almasını beklememiştir. Rusya'nın IMF ile o dönem içerisinde yürütmüş olduğu ekonomik politika ve ülkedeki ekonomik düzenin bozukluğu, Sırlara dönük her zamanki koruyucu politikasını sergilemesine engel olmuştur (Önen, 2006:67). Ancak Rusya UNMIK'i halen EULEX'e karşı bir silah olarak kullanmak çabası içerisinde BM'ye baskı yapmaya da devam etmektedir (Caruso, 2008:24).

Bölgesel ve küresel güç mücadeleleri Kosova'nın bağımsızlığının tanınması açısından da önem kazanmaktadır. ABD Kosova'nın bağımsızlığını derhal tanıırken, Rusya kendi içerisindeki özerk bölgeler açısından tanımaya olumsuz bakmaktadır. Öte taraftan Gürcistan'ın Abhazya ve Güney Osetya özerk cumhuriyetlerinin durumları ile tezat oluşturan pozisyonlar da görülmektedir. AB ve ABD toprak bütünlüğünün korunmasını savunurken, Rusya bağımsızlığın ilanından yana oyunu kullanmaktadır. Kosova'nın nihai statüsüne ilişkin ülke pozisyonlarına göre olumsuz yansımalar bulunmaktadır.

EULEX faaliyetlerin gerçekleştirilmesi sürecinde, yeni tesis edilen pozisyonlara acemi personelin getirilmesi bir engel olarak görülmektedir. Bu nedenle kapsamlı bir eğitim programının da beraber yürütülmesi başarı için zorunluluk arz etmektedir. Bu kapsamda, 2007-2009 yılları arasında oluşturulan yeni pozisyonların yaklaşık % 80'i AB üyesi devletler tarafından desteklenmiştir (Grevi, 2009:362).

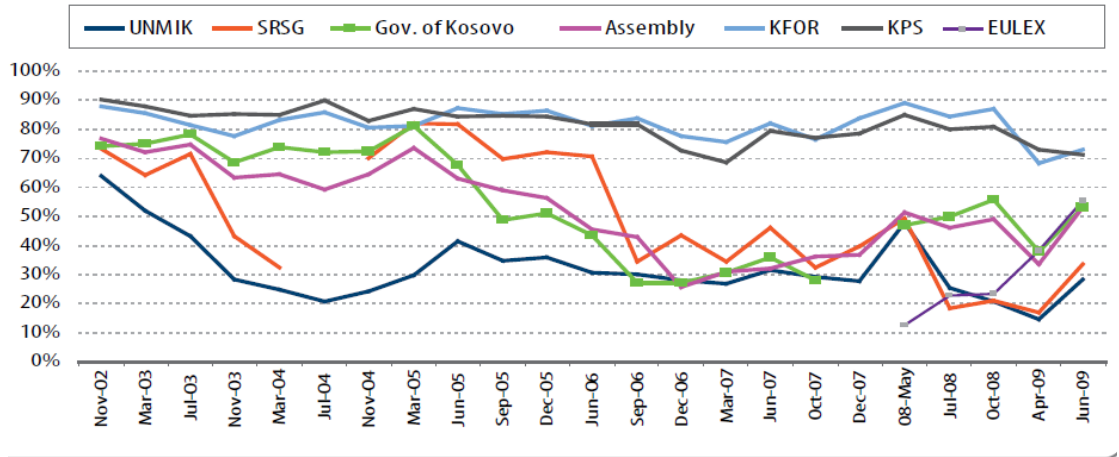
4.3. EULEX Misyonu Uygulamasına İlişkin Sosyokültürel Sorunlar

EULEX misyonunun ana görevlerinden birisi de azınlık haklarının korunması, yolsuzlukla ve organize suçlarla mücadeledir (Caruso, 2008:18). Küreselleşme ve liberalleşme ile birlikte hukukun üstünlüğü, barışı koruma ve desteklemenin merkezine yerleşmiştir. Böylelikle hukuk; demokratik işleyişi,

bireylerin haklarını ve özel teşebbüsün iktisadi haklarını garanti altına almaktadır (Peterson, 2010:15). Bu bağlamda kurumlar daha ön plana çıkmaktadır. Şekil-9'da Kosova'da görev yapan kurumlardan halkın ne kadar memnun olduğu gösterilmektedir. EULEX misyonunun kurulduktan sonra yürüttüğü faaliyetlerin kamuoyu tarafından da takdir edilmesi bu tür misyonların geleceği açısından da önem taşımaktadır.

Mezarların açılarak kimlik tespitlerinin yapılması (23 kişi), kayıpların bulunarak ailelerine teslim edilmesi (18 kişi), yargı alanında yapılan reformlara yardım edilmesi, gümrük düzenlemelerinde yapılan iyileştirmelerle kaçakçılığın önlenmesi, operasyonun kazanımlarındandır (Blockmans ve Wessel, 2009:18). Ancak her operasyonda olduğu gibi EULEX'in düzenlediği operasyonlar sırasında da önemli sorunlar ve sıkıntılar yaşanmıştır. Kosovalı Sırp'ların operasyonda kesinlikle AB ile işbirliği yapmak istememeleri, Rusya'nın onay vermemesi nedeniyle operasyonun gecikmesi ve üye devletler arasında yaşanan görüş ayrılıkları bu sıkıntıların en temel olanlarıdır (Kocamaz, 2010:951-980).

Şekil-9: Kosova'da Görev Yapan Kurumlardan Halkın Memnuniyet Derecesi

Kaynak: Bislimi ve Duri, 2009

4.4. EULEX Misyonu Uygulamasına İlişkin Ekonomik Sorunlar

Kosova halkı arasında istikrarı bozucu faktör olarak işsizlik ve yoksulluk etnik gruplar arası çatışmadan daha ön plandadır (Bislimi ve Duri, 2009:18).

Ekonomik krizle birlikte büyüme, ticaret açığı, yoksulluk ve işsizlik problemi daha da belirginleşmiştir. Kosova halkının siyasi istikrarın iktisadi açısından da olumlu yansımalarda bulunacağı beklentisi de henüz karşılanabilmiş değildir. Ekonomik başka bir sorun da istihdamda yaşanan sıkıntılar olarak ön plana çıkmaktadır. Özellikle gençlerin istihdamına yönelik bir politika olmaması ekonomik istikrarın sağlanması ve sonrasında sürdürülebilirliğinde soru işaretlerini de beraberinde getirmektedir. Avrupa’da genç nüfusa sahip ülkelerden olan Kosova’da, yıllık 30,000 kişinin iş piyasasına dahil olduğu, ancak yaklaşık 5,000’inin iş bulabileceği ifade edilmektedir.

Kosova’nın ekonomik sorunlarından birisi de, konumu ve serbestleşme yönünde kaydettiği ilerlemeye rağmen yeterince doğrudan yabancı yatırımları cezbedemeyişidir. Yılda yıla az da olsa bir artış olsa da Sırbistan, Karadağ ve Makedonya ile karşılaştırıldığında yeterli seviyede olmadığı görülmektedir. Esasen ekonomik istikrarın önündeki en büyük engel yolsuzlukla mücadelenin yeterince yapılamayışı olarak görülmektedir. EULEX’in bu konudaki çabaları yetersiz kalmaktadır. Kamuoyu araştırmalarına göre de halk arasındaki inanış, kurumların yolsuzluğa açık olduğu yönündedir (Džihic ve Kramer, 2009:11-13).

Sonuç olarak Kosova’dan diğer Avrupa ülkelerine başlayan işgücü göçü ekonomik bir sorun olarak durmaktadır. Kosovalıların etnik problemlerden ziyade, işsizlik, yoksulluk ve yolsuzluk gibi ekonomik sorunları daha çok yaşadığı ve bu kapsamda EULEX’in, özellikle kurumların karıştığı yolsuzluklarla mücadelesine devam etmesi gerektiğini ifade etmek mümkündür.

4.5. Çözüm Önerileri

EULEX ve diğer uluslararası organizasyonların Kosova’daki başarısı, Kosova’nın AB’ye entegrasyonunu ve ayrıca Avrupa’nın kendi içindeki entegrasyonu açısından da geleceğe dönük kalıcı katkıları olacaktır. AB entegrasyon süreci görüşmelerine başlamak için atılması gereken ilk adım, Kosova’nın AB üyeliğine karşı çıkan beş üye ile -bu ülkeler Kosova’nın bağımsızlığını da tanınamışlardır- görüşmesini sağlayacak anlaşma yolunu açacak programlı bir

yaklaşım ile mümkün olabilecektir. Gelecekte muhtemel bir AB üyeliği beklentisi için görüşmelere başlanması süreci, Kosova'daki yüksek göç baskısını yönetmek için belirlenen strateji ile birlikte devam ettirilmesi gereken bir süreçtir.

EULEX, Kosova'da yaygın olan organize suç örgütleri ve yolsuzluklarla mücadele etmek maksadıyla aktif ve etkin strateji üzerinde çalışmalı ve uygulamalıdır. Özelleştirme ve büyük projelere yapılan yatırımların etkili kontrolü ile, çoğu zaman olduğu gibi kaynakların bazı kanallar vasıtasıyla erimemesini teminat altına almalıdır. Uluslararası organizasyonların Kosova halkı nezdindeki inandırıcılığını yeniden tesis etmek maksadıyla kararlı bir şekilde ve aynı zamanda yabancıları da kapsayan yolsuzluk soruşturmaları yapılmalıdır.

Eulex Misyonu, Kosova'da sonsuza kadar görev yapacak bir kuruluş olmadığı için, halkından politikacısına kadar tüm vatandaşların, kendi kurum ve kuruluşlarının geliştirilmesi, başarının yakalanabilmesi ile sürdürülebilirliğin teminine istekli ve yardımcı olmaları gerekmektedir.

EULEX Misyonu, sadece Gözleme, Danışma ve Tavsiye verme (MMA/Monitoring, Mentoring, Advising) görevini yerine getirmemeli, bu hizmetleriyle birlikte özellikle Kosova içerisinde ikamet eden Kosovalı Sırp ile yerel Arnavut vatandaşlarını barış içerisinde tutmak, sınır bütünlüğünü korumak konularını temel amaçlarından yapmalı, ayrıca savaş yıllarında ülkeden gidenlerin dönüşünü sağlayabilmek için çevre güvenliği, konut ve eğitim alanlarında yerel yönetimleri destekleyici bir yapıya da bürünmelidir.

EULEX Misyonu, savaş suçları, insanlığa karşı suçlar ve 1999 öncesi ve sonrasında işlenen etnik kaynaklı tüm davaları araştırmak, bu suçların faillerini adalete teslim edilmesinde etkin rol almaya devam etmelidir.

EULEX Misyonu'nun, Kosova toplumunun hayat kalitesini geliştirecek nitelikte stratejiler geliştirip uygulamaya geçirmesi gerekmektedir. Eğitim ve sağlık alanındaki büyük ölçekli yatırımları, KOBİ'leri ve tarımsal faaliyetleri hedef alan ve Kosova'nın dışa bağımlılığını azaltacak projelerin desteklenmesi, toplumun geniş kesimlerine hakim olan yoksulluk ve işsizliği azaltmak suretiyle, sürdürülebilir

ekonomik ve sosyal temeller yaratmayı sağlayarak, doğrudan yatırımların artmasında öncü olmalıdır. Bu itibarla Kosova`da yerel kurumları destekleyen, Avrupa Birliği Hukukun Üstünlüğü Misyonu (EULEX), Uluslararası Sivil Bürosu (ICO), Birleşmiş Milletler Kosova Geçici Yönetim Misyonu (UNMIK), Avrupa Komisyonu İrtibat Bürosu (ECLIO), Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (OSGE), Uluslararası Göç Organizasyonu (IOM), Kosova Gücü (KFOR), Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) gibi kuruluşların görev tanımlarının iyi yapılması, yetki ve sorumluluklarının açıklığa kavuşturulması ve etkin şekilde görevlerini yapmaya devam etmesi gerekmektedir.

SONUÇ

Soğuk Savaş sonrası genişleme sürecine hız veren Avrupa Birliği, henüz etki alanındaki tüm sorunları çözme kabiliyetine kavuşmamıştır. AB, ekonomik ve politik entegrasyonunu askerî alanda da tamamlamak istemektedir. 1999 sonrasında Avrupa Birliği kendi bölgesindeki mevcut sorunları çözme yeteneğini geliştirme yönünde ilk somut adımları atmış ve Ortak Dış Politika ve Savunma Politikası mekanizmalarını geliştirmiştir.

Fransız ve İngilizlerin Saint Malo bildirisi ile AB, NATO bağlamı dışında otonom askerî yeteneklerin kullanım imkânlarını araştırmaya başlamıştır. Köln Avrupa Konseyi bu düşünceyi hayata geçirmiş ve ilk defa kriz yönetimi ve çatışmaların önlenmesi bağlamında anlaşmaya atıfta bulunmuştur (Quille vd., 2005:59).

Kosova AB'nin dış politikasında ilke edindiği yumuşak güç kullanımı için adeta bir deneme niteliği taşımaktadır. Bu bölge tarih boyunca, geleneksel olarak, etnik ve dini çatışmaların, sosyal karışıklıkların ve politik kararsızlıkların yaşandığı bir bölge olmasının yanında, büyük güçlerin Avrupa'da üstünlük elde etme mücadelesinde bir rekabet alanı olma özelliğini de taşımaktadır (Zaman, 2006:133).

Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası altında kurulmuş ve faaliyet gösteren en büyük sivil misyon olma özelliğine sahip olan, AB Kosova Hukukun Üstünlüğü Misyonu'nun kuruluşu her ne kadar 2008 yılı olarak kayıtlarda görünse de, EULEX misyonunun öncesinde faaliyet gösteren AB Planlama Grubu (EUPT) Kosova'nın devamı niteliğindedir. EUPT Kosova'nın başlıca görevleri, UNMIK ve Kosova'nın yerel yönetimi arasında bilgi akışını sağlamak ve AB, UNMIK ve yerel kuruluşlar arasındaki diyalog ve bilgi akışına teknik destek sağlamak şeklinde belirlenmiştir. EUPT Kosova Misyonu'nun görev süresi, AB Konseyi'nin 04 Şubat 2008 tarihli Joint Action 2008/124/CFSP sayılı kararı ile sonlandırılarak yerini 31 Mart 2008 tarihinden itibaren EULEX Kosova Misyonu'na bırakmıştır (<http://www.csfederalismo.it/index.php/it/eupt-kosovo> erişim tarihi: 06/06/2011).

EULEX Kosova Misyonu'nun görev amacı, Kosova yönetimine (kurumlarına) hukukun üstünlüğü ilkesi kapsamında, özellikle adalet, polis ve gümrük hizmetleri alanlarında yardım ve destek faaliyetlerinde bulunmak olarak belirlenmiştir (Factsheet, April 2011, EULEX/15).

Gümrük işlemleriyle ilgili görevler de EULEX için kilit boyutta bir görevdir, çünkü Kosova gelirlerinin 2/3'ünü gümrük vergilerinden elde edilen gelir oluşturmaktadır (Grevi, 2009:360). Esasen ekonomik istikrarın önündeki en büyük engel yolsuzlukla mücadelenin yeterince yapılamayışı olarak görülmektedir. EULEX'in bu konudaki çabaları yetersiz kalmakla birlikte, ekonomik suç, finansal suç ve yolsuzluk konularında faaliyet göstermek üzere Ekonomik Suç ve Yolsuzluk Soruşturamaları Direktörlüğü'nün (DECCI) kurulması ve suçla mücadeleden vazgeçilmemesi da olumlu bir adım olarak değerlendirilmektedir (EULEX Programme Report 2010:8).

EULEX tarafından edinilmiş tecrübelerin Kosova'nın yerel yöneticilerine ve kurumlarına aktarılması misyonun diğer bir başarısını teşkil etmektedir. Her ne kadar kamuoyu araştırmalarında, kurumların yolsuzluğa açık olduğu yönünde halkın inancı olmasına rağmen, (Džihic ve Kramer, 2009:13) bu noktadan sonra yapılan faaliyetlerin başarılı bir şekilde geleceğe taşınması Kosovalı yöneticilerin kişisel kararlılığına bağlı olacaktır.

Kosova'nın polis örgütü hâlihazırda çok etnisiteli çalışabilen tek kuruluş olarak dikkati çekmektedir. Kosova Polis Örgütü, kamuoyu desteğine sahip, çalışmaya istekli personele haiz bir kuruluş olmasına karşın, eğitim, liderlik ve yönetim zafiyeti yaşamaktadır. Bu nedenle hem polis örgütü hem de yargı kurumları rutin, alt seviyeli işlerle baş etme yetisine sahip iken, organize suçlar, mali suçlar, yolsuzluk, ilaç ve insan kaçakçılığına benzer daha karmaşık olaylar karşısında yetersiz kalabilmektedir (International Crisis Group, 2010:i). Eulex personelinin MMA (Monitoring, Mentoring, Advising) faaliyetleri doğrultusunda gözlemleme, danışma ve tavsiye raporları ile Kosova kurum ve kuruluşlarının ne aşamaya geldiklerini aylık raporlar ve incelemelerle tespit etmekte ve kurumların belirtilen eksik ve sorunlarının çözümünde etkin rol aldıkları görülmektedir.

Kosova'nın kendisine has yönetim yapısı ve bölgedeki politik konumu misyona özgü bazı sorunları da beraberinde getirmektedir (Bislimi ve Duri 2009:20). Eski UÇK (Kosova Kurtuluş Ordusu) mensuplarının tutuklanması ve bazı Bakanların dokunulmazlığı olduğu hâlde, EULEX yetkilileri tarafından sorgulanmaları sonucu, EULEX Misyonu, birçok sefer Kosovalı göstericiler tarafından protestoya maruz kalmaktadırlar (<http://www.dha.com.tr/haberdetay.asp?tarikh=01.06.2011&Newsid=151608&Categoryid=4> erişim tar.06/06/2011). Ama bilinmektedir ki, EULEX'in hukukun üstünlüğü ilkeleri doğrultusunda, Kosova'da her türlü insan hakları ihlalleri ve yolsuzlukla savaş konusunda kişi ayırımı yapmaksızın mücadelede kararlı olduğu ve zaten bu istikamette ilerlediği sürece başarılı olabileceği görülmektedir.

EULEX Misyonu'nun 2010/2011 yılı durum analizini belirleyen Program Raporlarına göre (EULEX Programme Report 2010; EULEX Programme Report 2011); EULEX Misyonu'nun, görev alanlarıyla ilgili (Polis-Adalet-Gümrük) devamlı ilerleme kaydeden ve Kosova'nın çok etnisiteli Polis, Adalet ve Gümrük örgütlerinin gelişimine ve güçlenmesine destek sağlayan bir misyon olduğu görülmektedir.

Kosova'da Görev Yapan Kurumlardan Halkın Memnuniyet Derecesi ölçütlerine göre (Kaynak: Bislimi ve Duri, 2009:15.), 2008 Mayıs -2009 Haziran dönemleri arası baz alındığında EULEX Misyonu'nun kurulduktan sonra yürüttüğü faaliyetlerin kamuoyu tarafından takdir ve memnuniyetle karşılandığı görülmektedir.

Kosova, AB için kilit önceliğe sahip bir konumda bulunmaktadır. Zira AB'nin bütünleşme sürecini tamamlayabilmesi noktasında, çok etnisiteli toplum yapısı ile demokratik ve hukukun üstünlüğüne saygılı, kalıcı barışın tesisi için komşuları ile işbirliğine hazır bir Kosova'nın, Avrupa'nın istikrarına katkısı yadsınamaz oranda büyük olacaktır.

Avrupa Birliği'nin, küresel aktör olarak, kendi topraklarında vuku bulan Bosna olaylarına seyirci kalması, Kosova Misyonu'nun sembolik değerini artırıcı bir faktör olarak belirtilmektedir (Erkonuk, 2010:122). Kosova'nın geleceğine yönelik çözüm üretmek isteyen bölgesel ve küresel oyuncular, Kosova'nın geleceğini AB üyeliği ile özdeşleştirmek durumunda olmakla birlikte, (Džihic ve Kramer, 2009:21) Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası altında kurulmuş EULEX Kosova Misyonu'nun, bu hedef ilkeler doğrultusunda hukukun üstünlüğü prensibiyle hareket eden başarılı ve halen görevine devam etmesi gereken bir misyon olduğu değerlendirilmektedir.

KAYNAKLAR

KİTAPLAR

- ALKAN, M. Nail,(2005). “Avrupa Birliği’nin Genişleme Süreci ve Sonrası”, Oğuz Kaymakçı (Ed.) *Avrupa Birliği Üzerine Notlar*”, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 1. Baskı.
- ARI, Önder,(1987). *Uluslararası İlişkiler*, İstanbul, Der Yayınları.
- AYHAN, Ufuk,(2008). *Metropol Alanda Kamu Güvenliği*, Ankara, Kripto Yayınevi.
- BECK, Ulrich,(2009). *Küreselleşme Nedir?,Küreselleşmenin Temel Metinleri*, Ed. Kudret BÜLBÜL,Ankara,Orion Kitapevi.
- BERTALANAFFY, Ludwig Von,(1968). *General System Theory*, New York, George Brasilier.
- BUZAN, Barry,(1991). *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*.
- CAŞIN, Mesut H.; Uğur ÖZGÖKER ve Halil ÇOLAK,(2007). *Küreselleşmenin Avrupa Birliği Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasına Etkisi, Avrupa Birliği*, İstanbul, Nokta Yayınları.
- DAĞI, Zeynep,(2007).*Uluslararası Politikayı Anlamak*, İstanbul,Alfa Yayınları.
- DEDEOĞLU, Beril,(1996). *Adım Adım Avrupa Birliği*, İstanbul ,Çınar Yayınları.
(2005). “Avrupa Birliği Bütünleşme Süreci I:Tarihsel Birikimler”, İstanbul.
(2008). *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*, İstanbul,Yeni Yüzyıl.
- DÖNMEZ, R.Özgür ve Gökhan TELATAR,(2008). *Küreselleşen Dünyada Avrupa Birliği Entegrasyon, Kimlik ve Güvenlik*, Ankara, Phoenix Yayınevi.
- GNESOTTO, Nicole,(2005). *AB Güvenlik ve Savunma Politikası*, (Çev.: Emir Han Göral, Gülçin Koçbil, Hande Kolçak Köstendil, Mustafa Cenk Sanıvar, İstanbul,Tasam Yayınları.
- HOBBS, Thomas Leviathan,(1985). Penguin Books.
- HURMİ, Bahar,(2008). *Küreselleşen Dünyada Avrupa Birliği*, Ankara, Phoenix Yayınları.
- KAPLAN,Morton A.,(1957). *System and Process inInternational Politics*, New York,Wiley and Sons.

- (1968). *New Approaches to International Realitions*, New York, St. Martin's Press.
- KARLUK, Rıdvan,(2005). *Avrupa Birliği ve Türkiye*, İstanbul Sekizinci Bası, Beta.
- KELLEHER, Catherine McArdle,(1995). *The Future of European Security, An Interim Assessment*, Washington, D.C, The Brookings Institution.
- KEYMAN, E.Fuat, (2000). *Küreselleşme, Devlet, Kimlik/Farklılık: Uluslararası İlişkiler Kuramını Yeniden Düşünmek*, (Çev. Simten COŞAR), İstanbul, Alfa Basım.
- KUT, Şule,(2006). *Balkanlarda Kimlik ve Egemenlik*, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniv. Yayınları.
- LINDLEY-FRENCH, Julian ve Franco ALGIERI A,(2004). *European Defence Strategy*, Gütersloh: Bertelsmann Foundation.
- MACHIAVELLI, Niccolo,(2008). *The Prince*. Cosimo Books.Inc.
- MALCOLM, Noel,(1999). *Kosova Balkanları Anlamak İçin*, Çev.Özden Arıkan, İstanbul, Sabah Kitapları.
- MCCLELLAND, Charles A.,(1966). *Theory and the International System*, New York, MacMillan.
- MÜFTÜLER-BAÇ, Meltem,(2006). “*Türkiye-AB İlişkilerine Güvenlik Boyutundan Bir Bakış*”, Dış Politika Analiz Serisi-4 TESEV Yayınları.
- NATO Handbook,(1998). *NATO El Kitabı 50. Kuruluş Yıldönümü Sayısı*, Belçika-Nato Bruksel.
- ÖZDAL, Barış ,(2008). *Yugoslavya'nın Dağılma Süreci Çerçevesinde Avrupa Birliği'nin Balkanlar Politikası, Küreselleşen Dünyada Avrupa Birliği* Ed.Rasim Özgür Dönmez, Gökhan Telatar, Ankara, Phoneix.
- PAGDEN, Anthony,(2010). *Avrupa Fikri*, Çev.: Rahmi Ögdül, Mesut Varlık, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.
- PEKSARI, Derya Gonca,(2007). *Nato'nun Değişen Konsepti*, Ankara, Asil Yayınları.
- ROSECRANCE, Richard N.,(1963). “*Action and Reaction in World Politics*”, Boston, Little Brown.
- SANDER, Oral,(2002). *Siyasi Tarih(1918-1994)*, Ankara, İmge Kitapevi.
- SANDIKLI, Atilla, (2001). *Türkiye'nin Dış Politikasında Avrupa Birliği ve Alternatifleri*, İstanbul, Harp Akademisi Yayınları.

- (2008). *Değişen Dünyada Türkiye'nin Stratejisi*, İstanbul, Bilgesam Yayınları.
- STRANGE, Susan,(1988). *States and Markets*, London, Pinter.
- TANGÖR, Burak,(2008). *Avrupa Güvenlik Yönetişimi Bosna, Kosova ve Makedonya Krizleri*, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- (2009). *Avrupa Birliği Güvenlik ve Savunma Politikası'nın Gelişimi*, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- TÜRKER, Haşim,(2007). *Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası*, Ankara, Nobel Yayınları.
- UZGEL, İlhan,(2005). *Balkanlarla İlişkiler, Türk Dış Politikası*, Der: Baskın Oran, İstanbul, İletişim Yayınları.
- WEAVER, Ole,(1993).“*Societal security: The Concept*”, Ole Weaver, Barry Buzan, Morten Kalstrup and Pierre Lemaitre, *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe*, London.

MAKALELER

- ADİYAMAN, Şeyma,(2011).*Kosova'nın Bağımsızlık Süreci ve AB ile İlişkileri*, Bilgesam.
http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1088:kosovann-bamszlk-suereci-ve-ab-ile-likileri&catid=95:analizler-balkanlar&Itemid=143 erş.tar. 27.10.2011
- BAYKAL, Sanem,(2004).“*Avrupa Birliği'nin Geleceği: Meşruiyet Sorunu, Anayasallaşma Süreci ve Bütünleşmenin Nihai Hedefi Üzerine*”, Uluslararası İlişkiler,Cilt 1,Sayı 1.
- BİSLİMİ, Faton ve Iris DURİ,(2009). *2009 Early Warning Report*.
- BLOCKMANS, Steven ve Ramses A.WESSEL,(2009). *The Europe Union and Crisis Management*, Cleer Working Paper.
<http://doc.utwente.nl/77157/1/Blockmans09eu.pdf> erş.tar.11.01.2012
- CADIAR, David,(2011). *Transatlantic Security Paper*,N.3.
<http://www.frstrategie.org/barreFRS/publications/notes/2011/201108.pdf> erş.tar. 26.10.2011)

- CARUSO, Ugo,(2008).*Kosovo declaration of Independence and the International Community - an assessment by the Kosovo Monitoring Task Force, JEMIE 7, Sayı:2.*
- ÇAMAN, Efe,(2007).*Uluslararası İlişkilerde Neo Realist Paradigmanın Almanya’ daki Gelişimi ve Evrimi: Kinderman ve Münih Okulu. Cilt.2,No.8.*
- DEDEOĞLU, Beril ve Mesut Hakkı CAŞIN, (1999).“*Yeni Avrupa Güvenlik Kimliğinde Stratejik Arayışlar: NATO-BAB-AB-AGIT İlişkilerinin Dünü, Bugünü ve Geleceği*” Avrasya Dosyası Üç Aylık Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Dergisi, Avrupa Birliği Özel sayısı, Cilt:5, Sayı:4.
- DŽIHİĆ, Vedran ve Helmut KRAMER,(2009). *Kosovo After Independence: Is the EU’s EULEX Mission Delivering on its Promises?* Friedrich Ebert Stiftung, International Policy Analysis.
- DOĞAN, Naci,(2010)*Yeni Dünya Düzeni Bağlamında Uluslararası Sistem, NATO’nun Rolü ve Türkiye’nin Stratejik Konumu, DEÜSBE Sosyal Bilimler Dergisi, yordam.manas.kg/ekitap/pdf/Manasdergi/sbd/sbd10/sbd-10-03.pdf*
- DUNE, Lawrence,(2009).“*China pushes “soft power”*”. *Bloomberg News.*
<http://www.iht.com/articles/2009/02/17/asia/letter.php> erişim tarihi:21/02/2011)
- EFE, Haydar,(2010).*Soğuk Savaş Döneminde Avrupa’da Ortak Dış Politika Oluşturma Çabaları, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi,Cilt9,No:1*
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/16/1327/15327.pdf>
- (2005).*Avrupa Birliği’nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Yaratma Çabaları ve Türkiye’ye Etkileri, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- ERKONUK, Cemal,(2010).*Tarihi Gelişim Sürecinde Avrupa Birliği-Kosova İlişkileri ve Nihai Statü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- GREIÇEVCI, Labinot,(2011).*EU Actorness in International Affairs: The Case of EULEX Mission in Kosovo, Perspectives on European Politics and Society, Vol 1, No.3.*
- GREVI, Giovanni,(2008).*The EU rule-of-law mission in Kosovo (EULEX Kosovo) Legal basis: Council Joint Action 2008/124/CFSP of 4 Subat 2008.*
- (2009). *European Security and Defence Policy, The First 10 Years (1999-2009), EU Institute for Security Studies.*

http://www.jhubc.it/FULLEVENTCAL/UPLOADFILE2/Koster%20Lecture%20EULEX_Kosovo.pdf erş.tar. 06/06/2011

- GÜRKAYNAK, Muharrem,(2004).*İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Avrupa'da Savunma ve Güvenlik*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- JOSEPH, S. Nye JR. ve Wang JISI,(2009).“*Hard Decisions on Soft Power Opportunities and Difficulties for Chinese soft Power*” Harvard International Review.
- KOCAMAZ, Sinem, (2010). *Ege Akademik Bakış/Ege Academic Review* 10 (3).
- KOLODJIEJ, Edward A.,(1992). *What is Security and Security Studies?*, *Arms Control*, Vol.13.No.1.
- MANNERS, Ian, (2002). “*Normative power Europe: A contradiction in terms?*”, *Journal of Common Market Studies*, vol.40.
- PEKYARDIMCI, E.Burcu, (2006). *İnsancıl Müdahale Kavramı ve Kosova Sorunu*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- PETERSON, Jenny H. (2010). ‘*Rule of Law*’ initiatives and the liberal peace: the impact of politicised reform in post-conflict states, *Disasters*, Volume 34, Supplement 1.
- POURCHER-PORTALIER Laure, (2005). *The European Security and Defense Policy (ESDP) as a means to establish the European Union as an international power*.
- ŞİMŞEK, Ayhan, (2004). “*ABD'nin Yeni Küresel Savunma Stratejisi*”, *Cumhuriyet Strateji*, 12 Temmuz 2004, Yıl:1, Sayı:2.
- SÖNMEZ, Sait, (2010). *Avrupa Birliği'nin Komşu Bölgelere Yönelik Siyasal Açılımı: Avrupa Komşuluk Politikası*, M.Kemal Üniversitesi S.B.Enstitüsü Dergisi Cilt 7 sayı:14.
- SÖYLEMİŞ, Tarık, (2007). *Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası ve Üç Kritik Sınavı: Makedonya, Kongo ve Bosna Hersek Misyonları*, *Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi*, Cilt 3, Sayı 12.
- SPERNBAUER, Martina,(2010). *Eulex Kosovo-Mandate, Structure and Implementation: Essential Clarifications For an Unprecedented EU Mission*, Cleer Working Paper, Netherlands, Asser Institute.

- TURAN, Aslıhan, (2010). *Avrupa Birliği Güvenlik Aktörü Olmaya Ne Kadar Yakın? Bilge Strateji Jeopolitik, Ekonomik, Politik ve Sosyo-kültürel Araştırmalar Dergisi*, Cilt 1, sayı 3.
- TÜRBEDAR, Erhan, (2008). *Kosova'nın Bağımsızlık İlanının Sırbistan, Bosna-Hersek ve Makedonya'ya Etkileri*, Avrasya Dosyası, Cilt 14, Sayı 1.
- UYGUN, Oktay,(2003). *Küreselleşme ve Değişen Egemenlik Anlayışının Sosyal Hakları Etkisi*, Anayasa Yargısı Dergisi, Cilt No: 20.
- QUILLE, Gerrar; Giovanni GASPARINI; Roberto MENOTTI; Annalisa MONACO ve Tomas VALASEK, (2005). *An Action Plan for European Defence: Implementing the Security Strategy*, Roma, CeMISS.
- ZAMAN, Fuat,(2006). *Kosova'nın Türkiye Açısından Stratejik Önemi*, Kocaeli, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ZHUSSIPBEK, Galym,(2009). *Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın Tanımı ve Düşünsel Arka Planı*, Uluslararası Hukuk ve Politika, Cilt 5, Sayı: 19. <http://www.usak.org.tr/dosyalar/dergi/zhussipbekmakale.pdf> erş.t.07.05.2012
- (2009). *2007 Lizbon Antlaşması, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın Tanımı ve Özellikleri, Güvenlik Aktörü Olarak AB'nin Nitelikleri*, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, Cilt 8, No: 1.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR / BELGELER

- AYDOĞAN, Bekir, *Rapor: Güç Kavramı ve Kamu Diplomasisi*, http://politikadergisi.com/sites/default/files/guc_kavrami_ve_kamu_diplomasisi_-_bekir_aydogan-pdf.pdf erş.tar.10.09.2012
- ARIE, Farnam, (2003). *Special to The Christian Science Monitor / First Test For New European Army*. <http://www.csmonitor.com/2003/0909/p06s01-woeu.html> erş.tar. 07/03/2011
- Avrupa Komisyonu Türkiye 2010 Yılı İlerleme Raporu*, Brüksel, 09 Kasım 2010SEC(2010) 1327.

http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2010.pdf erş.tar.09.06.2012

Briefing on EULEX 2009/2014

http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/cont/dv/5_briefing_on_eulex_/5_briefing_on_eulex_en.pdf erş. tar. 17.10.2011

Common Security And Defence Policy EULEX KOSOVO EU Rule of Law Mission in Kosovo April 2011 EULEX/15

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/missionPress/files/110411%20FACTSHEET%20EULEX%20Kosovo%20-%20version%2015_EN.pdf erş.tar.11.04.2012

Council Decision 2009/906/CFSP of 8 December 2009 on the European Union Police Mission (EUPM) in Bosnia and Herzegovina (BiH) <http://eulex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:322:0022:0026:EN:PDF>erş.tar.01.06.2012

Council Joint Action 2008/124/CFSP of 4 February 2008 on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo, EULEX KOSOVO. http://www.eulex-kosovo.eu/en/info/docs/JointActionEULEX_EN.pdf erş.tar. 08.06.2012

Council Joint Action 2009/445/CFSP of 9 June 2009 amending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo. <http://www.eulex-kosovo.eu/en/info/docs/LexUriServ-EULEX-EN.pdf> erş.tar. 08.06.2012

Council Decision 2011/537/CFSP 12.Sep.2011 *Eupol RD Congo Mission* <http://eulex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:236:0008:0009:EN:PDF> erş.tar. 07.06.2012

Council Decision 2010/322/CFSP of 8 June 2010 amending and extending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo,

<http://www.eulex-kosovo.eu/docs/info/20100608council%20decision.pdf>
erş.tar.08.06.2012

CSDP EU Common Security And Defense Policy, “European Union External Action” <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=261&lang=en>
erş.tar. 07/03/2011

CSDP Factsheet (EUJUST LEX-Iraq), Jan 2012

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/missionPress/files/120124%20FACTSHEET%20EUJUST%20LEX.pdf erş.tar.09.06.2012

DEDEOĞLU, Beril, (09/09/2009)

<http://www.stargazete.com/gazete/yazar/beril-dedeoglu/soft-power-turkiye-212131.htm>, erş.tar.22/02/2011

EUJUST Themis Misyonu, THE/03 22.July.2005

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/050722_Themis_UPDATE_3_final_briefing.pdf erş.tar. 09.06.2012

EULEX <http://www.disiliskiler.pol.tr/Birimler/upm/eupm/EULEX/Sayfalar/eulex.aspx>
erş.tar. 27.10.2011

EULEX Kosovo European Union Rule of Law Mission

<http://www.EULEX-kosovo.eu/en/info/whatisEULEX.php> erş.ta.06/06/2011

EULEX Handbook,

<http://www.disiliskiler.pol.tr/Birimler/upm/eupm/EULEX/Sayfalar/eulex.aspx>
erş.tar.06.06.2011

EULEX Programme Report 2010,

<http://www.EULEX-kosovo.eu/en/info/HowdoesEUworks.php>
erş.tar.06/06/2011

EULEX Programme Report 2011,

www.eulex-kosovo.eu/docs/tracking/EULEX%20ProgrammeReport%202011.pdf
erş.tar.03/04/2012

Eurobarometer, *The EU Today And Tomorrow*, October-November 2008,(June 2010).http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb70/eb70_part3_en.pdf
erş.tar. 08.06.2012

European Commission, Commission Communication,(2003). *Paving the Way for a New Neighbourhood Instrument*, COM (2003) 393 final.

http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com03_393_en.pdf erş.tar.07.06.2012

European Navigator, (2011), *The History of Europe Modified Brussels Treaty (Paris, 23 October 1954)*, <http://www.ena.lu/> erş.tar.16.01.2011

Europe Report N* 206 / 26.08.2010

<http://www.crisisgroup.org/en/regions/europe/balkans/kosovo/206-kosovo-and-serbia-after-the-icj-opinion.aspx> erş.tar. 26.10.2011

Europe Report N* 211 / North Kosovo 14.Mart.2011

<http://www.crisisgroup.org/en/regions/europe/balkans/kosovo/211-north-kosovo-dual-sovereignty-in-practice.aspx> erş.tar. 27.10.2011

European Union, External Action, EU Police Mission for the DRC (EUPOL RD Congo)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/missionPress/files/110106%20Factsheet%20EUPOL%20RD%20Congo%20-%20version%2011_EN.pdf erş.tar. 09.06.2012

European Union External Action, EULEX Kosovo.

<http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1458&lang=en>
erş.tar.06/06/2011

EU Council Factsheet 15.06.2006

<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/060615finalEN.pdf>
erş.tar.11.04.2012

Factsheet, April 2011, EULEX/15

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/missionPress/files/110411%20FACTSHEET%20EULEX%20Kosovo%20-%20version%2015_EN.pdf erş.tar.11.06.2012

Factsheet Kosovo, Republic of Kosovo Ministry of Trade and Industry,

http://www.eciks.org/english/publications/FactSheet_2011_Web.pdf erş.tar.
04.02.2012

General Report 2000

<http://europa.eu/generalreport/en/2000/pg1234.htm> erş.tar. 20/02/2011

Guide to the NATO Science for Peace and Security Programme (2007).

www.nato.int/science erş.tar. 06/03/2011

Harvard International Review, Summer 2009

<http://hir.harvard.edu/index.php?page=article&id=1905&p=1> erş.tar.
06.02.2012

Helsinki European Council 10-11 December 1999, Presidency Conclusions,
*“Presidecy Progress Report to the Helsinki European Council on Strengthening
the Common European Policy on Security and Defence (ANNEX 1-IV)”*,

http://www.europarl.europa.eu/summits/hel1_en.htm erş.tar.20/02/2011

International Crisis Group, *The Rule of Law in Independent Kosovo* Europe Report N°204 – 19 May 2010.

[http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/balkans/kosovo/204%20The%20rule%20of%20Law%20in%20Independent%20Kosovo.pdf](http://www.crisisgroup.org/~/media/Files/europe/balkans/kosovo/204%20The%20rule%20of%20Law%20in%20Independent%20Kosovo.pdf)
erş.tar.08.06.2012

ISIS Europe/January 2012, *European Security Review*

http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/afet/dv/201/201202/20120201_5_isis_chart_en.pdf erş.tar.09.06.2012

Kosova Geçici Öz- Yönetim Anayasal Çerçevesi / 2001/9 Sayılı Yönetmelik
http://www.unmikonline.org/regulations/unmikgazette/06turkish/CF_Turkish_Anayasal_Cerceve.pdf erş.tar. 07.06.2012

Kosova`da Görev Yapan Uluslararası Kuruluşlar.

http://www.nato.int/issues/women_nato/meeting-records/2010/pdf/Mrs%20Sylvie%20Kormoss.pdf erş.tar. 09.10.2011

Kosova Siyasi Görünümü

<http://test.mfa.gov.tr/kosova-siyasi-gorunumu.tr.mfa> erş.tar.19.10.2011

Operation EUFOR Althea, Althea/23, Jan.2011

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/missionPress/files/110106%20Factsheet%20EUFOR%20Althea%20-%20version%2023_EN.pdf
erş.tar. 05.05.2012

ÖZCAN,Emre, *Sivil toplum Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Sivil Toplum-Devlet İlişkisi*, http://www.sosyalhizmetuzmani.org/stk_devlet.htm erş.tar. 09.01.2013

PERSREP No.38/09 *Weekly Personel Report*

<http://www.eupm.org/Documents/Weekly.pdf> erş.tar.07.06.2012

Tek Avrupa Seneti (17.02.1986 – The Single European Act)

http://ec.europa.eu/economy_finance/emu_history/documents/treaties/singleuropeanact.pdf erişim tarihi: 07.06.2012

Transatlantik Eğilimler Temel Bulgular

http://trends.gmfus.org/?page_id=2690 erişim tarihi: 15/03/2011

TÜRKMEN, İlter (2000), “Avrupa'nın Savunması ve Güvenliği” Hürriyet, 18 Nisan 2000.

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=-148167&yazarid=194> erişim tarihi: 07.06.2012

Türkiye'nin Güvenlik Perspektifleri ve Politikaları

http://www.mfa.gov.tr/i_-turkiye_nin-guvenlik-perspektifleri-ve-politikalari.tr.mfa erişim tarihi: 19.10.2011

UPEM (<http://www.upem.pol.tr/index.php?s=eulex> erişim tarihi: 20.10.2011)

<http://www.abgs.gov.tr/index.php?l=1&p=105> erişim tarihi: 20.12.2010

<http://arsiv.zaman.com.tr/2000/01/11/dunya/index.html> erişim tarihi: 20/02/2011

<http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=newsarchive&sid=aS0aumUfVIyM> erişim tarihi: 21/02/2011

<http://www.cografyaegitimi.biz/forum/balkanlar-siyasi-haritasi-t315.0.html> erişim tarihi: 01.01.2013

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/missionPress/files/EU%20factsheet%20%20eng.pdf, erişim tarihi: 06/06/2011

<http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1458&lang=EN>, erişim tarihi: 06/06/2011

<http://www.csfederalismo.it/index.php/it/eupt-kosovo> erişim tarihi: 06/06/2011

<http://www.eupm.org/Overview.aspx> erişim tarihi: 06/03/2011

http://www.europarl.europa.eu/summits/hell_en.htm erişim tarihi: 20/02/2011

<http://www.disiliskiler.pol.tr/Birimler/upm/agit/Sayfalar/KosovaHakkinda.aspx> erişim tarihi: 02.01.2013

http://www.docstoc.com/docs/6416883/Soft_power erişim tarihi: 21/02/2011

<http://www.gercekgundem.com/?p=374625> erş.tar.27.10.2011

<http://www.guncelmeydan.com/pano/yugoslavya-nasil-parcalandi-t16739.html>
erş.tar.02.01.2013

<http://isis-europe.eu> erş.tar.01.01.2013

http://www.nato.int/issues/women_nato/meeting-records/2010/pdf/Mrs%20Sylvie%20Kormoss.pdf erş.tar.02.01.2013

<http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/tr/features/setimes/features/2012/04/28/feature-02> erş.tar.16.05.2012

<http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/tr/features/setimes/features/2011/09/30/feature-02> erş.tar. 27.10.2011

www.tobb.org.tr/ekonomikforum/2009/.../072-075_AB%204.indd.pdf erş.tar.
20.12.2010

http://tr.wikipedia.org/wiki/Avrupa_Birli%C4%9Fi erş.tar.01.01.2013

http://www.tsk.tr/4_ULUSLARARASI_ILISKILER/4_6_Turkiyenin_Barisi_Destekleme_Harekatina_Katkilari/konular/Turk_Silahli_%20Kuvvetlerinin_Barisi_Destekleme_Harekatina_Katkilari.htm erş.tar. 07/03/2011

ÖZGEÇMİŞ

Uğur ÇELİK 20 Ekim 1972 tarihinde Ankara'da doğdu. 1995 yılında Polis Akademisi'nden komiser yardımcısı rütbesi ile mezun oldu. Edirne, Artvin ve Kayseri illeri Emniyet Müdürlüğü'nde değişik birim ve branşlarda amir olarak görev yaptı. 2010-2012 yılları arasında Avrupa Birliği Kosova Hukukun Üstünlüğü Misyonu'nda (EULEX) yerel polislere danışman olarak görev yaptı. Halen Kırıkkale Emniyet Müdürlüğü'nde Personel Şube Müdürü olarak görev yapmaktadır.

İyi seviyede ingilizce bilmektedir. Evli ve bir çocuk babasıdır.